

699

107
garbosa de su valor. Combate el
mas bizarro de su poder. Senten-
cias todas dignas de San Juan
Chrisostomo en el sermón se sen-
ta y siete del nuevo testamento.
Nuestra Augusta Virgen Muger
dorada de maravillosas prendas,
señora de la primera naturaleza
del Orbe resplandeció tan bien
toda piedades.

Sobre esta zanja piadosa levã-
tó la caridad en su pecho tantos
encendidos afectos de comiserã-
cion, que la traían por extremo
ansiosa. Toda era ardides de pie-
dad. Sus pasos todos se iban azia

empleo. Sus pala-
bra à este asun-

gravissimas necesidades, libran-
de muchos trabajos, elculava m-
chos riesgos, consolaba infir-
millosos.

Que afficion agena no er-
herida en su alma? Qualquier del
consuelo le angustiava el coraçõ
En la mayor miseria campea ma-
la Milericordia. Hallase aquella
en carceles, y hospirales. Y su pie-
dad apenas salia de los albergues
de misereros. Es la carcel una ata-
dura, y custodia publica. Repu-
tase por un infierno abrebido,
pielago de calamidades, abismo
de queixas. Son todos reos, y nin-
guno se halla
sin merito. Sus pi-
consumen sin r-

los trabajos.

El hospital se tiene por el vltimo albergue de necesidades. Asi estan todas las miserias en su estado. En èl era la mayor frecuencia de la Santa Virgen. Acudia à èl quanto le permitian sus obligaciones. Y siempre iba cargada de regalos, y con abundancia de consuelos. Quisiera descomponerse en el remedio de cada enfermo. Miravase esta verdad en la compasion, y afecto, con que los servia, y en la cuydadas ansias de solicitarles todos los oportunos socorros.

Hecha linçe de necesidades las dividava de lexos, y las hallava muy de cerca para el pròto

de la libertat; joya la mano
ble del Hombre. Entregados à todo el rigor, y fiereça de crueles Enemigos por religion, y naturaleza naufragan en procelas de desgracias.

A violencias de la inhumana ingratitud viben sumergidos en perpetuo chaos de tinieblas. Los cuerpos cargados de hierros, lastimados de cadenas abrumados de tormentos. Los animos crucificados en pasiones, en tristezas, en varios opuestos pensamientos. Los malos tratamientos de aquellos Barbaros crecen gravissimamente la carga, y aun la hazen importable à sus fuerças. Sobre estos crecidissimos

dad no se estrechaba à las carceres, y Hospitales. Ay otras miserias que con el ramal del rubor, y cordeles de la verguença dan mayor garrote. Estas buscaba, azechaba, escudriñaba, con todas las lamparas de la mas flammante caridad. En estas ponía grandemente la confideracon; y en alivio de ellas cargava imponderablemente la mano.

El extremo, y antonomasia de las lástimas, y amarguras es el cautiverio. Es el potro de las mas sētidas penas. Si la paciēcia no acõpañaa es vn laberinto de descõfuesos, tã abultados todos, q̃ no es facil conocer qual es el mastirano, Desnoiados los miseros Cautivos

gro, que amenaza à su flaqueza de apostatar de la verdadera Religion Christiana.

Desde Barcelona oia la Santa los lastimeros queixidos de los atormentados Cautivos. Mirava compasiva estas vrgētissimas necessidades. Quisiera de vngolpe saquear aquellos calabozos, despojar aquellas mazmorras, restituir à su libertad, y Patrias à sus amados Esclavos. Todo lo abraçava su piedad. Pero atendiendo al decoro devido à su sexo, à la quietud, y recogimiento de Religiosa tan opuestos al exercicio de redimir tan suspirado de su Alma, vivia muy afigida. Esta pena la traia bien trabajada.

da la distribuia en limosnas. El valor de quanto se trabajaba en su comunidad lo distribuia en pobres. Era toda caridad, y jamás se fatifacia su amor.

Hizo se Procuradora de necesitados. Panegyrista sagrada de la limosna la ponderaba, la ensalzava con razones, con autoridades de Santos, eõ textos sagrados. En este elegante afecto le bebió todo el espíritu à Sã Pedro Chrysologo. Las voces, y sentencias todas parecian cortadas de vn amoroso mineral. Con sus persuasivas razones, y con su exemplo enternecia los coraçones, juntava grandes limosnas, socorria

con Irequencia, consolava, predicava, socorria, y patrocinava, y à con la interposicion de su grande autoridad, y à con todas las otras diligencias, que pidia la vrgente necessidad.

La enfermedad del cuerpo es vn desconcierto de la proporciõ, y consonancia, que tienen entre si las calidades, que en el residen. Como la salud es vna amenidad de alegrías, y deleytes, la enfermedad su opuesta es vna mar tempestuosa de penas, y de tristezas. Si cae sobre pobreza es vn mundo recopilado de todas las humanas miserias. Esta es el Auguge de las afficciones; pues men-
guan los remedios quanto mas

C.13. L.4.

MEMORIAL DE LA REYESA DE III. ACIA. ...

C. 13. 1. 4.

PERISTEPHANON,
SEV DE CORONIS
SANCTORVM ARAGONIEN-
fium, vita, morte, miraculis Beati Petri Ar-
buesi Canonici Cæsaraugustani, &
7993 primi Inquisitoris.

Libri Quinque.

SANCTISSIMO PATRI
VRBANO VIII.
DICATI.

Auctore D. Vincentio Blasco de Lanuza Canonico Pœni-
tentiario Cæsaraugustanæ Metropolis, Sancti Officij In-
quisitionis Consultore Theologo, & Hospitalis gene-
ralis Virginis Mariæ de GRATIA

Rectore.

~~Magistro Jo. Antonio Alberti Bonet Comelita~~
Carmen de Huesca

CVM LICENTIA.

CAESARAVGVSTAE, APVD IOANNEM A
Lanaja & Quartanet Regni Aragonum &
Vniuersitatis Typographum.

ANNO M. DC. XXIII.

THE
ST
AND
THE
THE

THE
THE
THE
THE
THE

THE
THE
THE
THE
THE

A P P R O B A T I O :

Peristephanon, seu de Coronis Sanctorum Aragoniensium, vita, morte, & miraculis Sancti Mastrepilæ libros sex, Autore Vincentio Blasco de Lanuza Canonico Pœnitentiario Cæsaraugustano, magno reipublicæ commodo, in lucem prodituros, & maximum decus Aragoniæ Regno (si prælo mandentur) allaturos arbitror. Datum Cæsaraugustanz, Calendis Augusti anno 1623.

*D. Martinus Carrillo Abbas Montis
Aragonum.*

A P P R O B A T I O.

LEgi Peristephanon à Vincentio Blasco de Lanuza Theologiæ Doctore Canonico Pœnitentiario Cæsaraugustano elaboratum, & in offenso pertransiui pede, in eo nihil esse arbitror, qui pias aures iure possit offendere, adsunt quamplurima in quibus, & Authoris diligentia, exacta, & sedula veritatis indagatio elucet, & in illa eruenda libratum iudicium. Quare dignum iudico, vt in publicum prodeat ad Aragoniensium Sanctorum gloriam breuiter delineandam. Dat. in Sancti Augustini Cæsaraugustano Conuentu die 3. Augusti anno 1623.

*Fr. Petrus de Alcomeche
Durandi Antecessor.*

A P P R O B A T I O.

SAcra Carmina, quæ de Coronis Sanctorum Aragoniensium, pia ac eleganti Musa, Doctor Vincentius Blasco Canonicus Pœnitentiarius Cæsaraugustanus cigneâ voce modulatur, mihi fuere gratissima, atq; meo voto, vtinam Poetæ nostri in similibus argumentis laborent, quibus non oblectari tâtum animi possiat, sed instrui, pietas, & mores inseri, qui nimium exulant ab hoc euo. Dignissima ergo sunt quæ prælo mandentur. Sic sentio in Cœnobio nostro Augustiniano 9. Mensis Augusti 1623.

*Fr. Hieronymus de Aldovera è Monsalve interpres
Sacræ Theologiæ Vesperarius emeritus, è rerum
fidei in Tribunali Sanctæ Inquisitionis, Censor.*

L I C E N T I A.

Religiosus pius, & doctus noster Concanonicus & frater Cæsaraugustan. Dominus Doct̃or Vincentius Blasco, de bono in melius semper studiosè in vinea Dñi, & literaria sacrarũ, & bonarum scientiarum palestra procedens, nunc nouissimè vberriamã musam sectatur in laudem beati Doct̃oris eiusdem nostræ Ecclesiæ Canonici, Petri de Arbues, communi voce, Magistri de Epila, Inquisitoris Apostolici, pro sancto ministerio crudeliter obtruncati. Eius vitam, martyriũ, & diuina gratia miracula, versu canens heroico, Maronis emulatione, & veritate, & utilitate non poetica, quos labores mihi hominis, omni bonitate laudatissimi adiectissimi, licuit, vidisse, & vt rei nõ apud nos vsitata, & historiæ dulcissimæ, & ita nostræ sum nimis perfusus gaudio. Et gratulor martyri materiam, autori laborem, & bonum in Dño omen auguror, lectoribusq; exteris & regnicolis dulcissimam vacationem promito. Cæsaraugustæ 12. Augusti. 1623.

D. Arias de Reynoso Archiepresbyt.

Imprimatur.

Fr. P. Archiep. Cæsaraug.

EX commissione mihi facta ab Excellentissimo Domino D. Ferdinando à Borja militiæ Montehianæ Commendatore maiore, Locūtenente & Capitaneo generali pro sua Maiestate in præsentì Aragonũ Regno, vidi & perlegi Peristephanon, seu de Coronis Sanctorum Aragoniensiũ, vita, morte, miraculis Magistri Petri Arbuesij Villæ de Epila oriundi, ac Cæsaraugustani Canonici, & primi Inquisitoris, Autore D. Vincentio Blasco de Lanuza Canonico Pœnitentiario Cæsaraugustanæ Metropolis, sancti Officij Inquisitionis Qualificatore, & Hospitalis generalis Virginis Mariæ de Gratia Rectore quinque viro, quem librum eruditione plenum iure in lucem prodire debere iudico, vt Deum, quem auctor in sanctis suis mirabilem ostendit, perpetuo laudemus.

Doct̃or Petrus Calistus Ramirez.

V. Sesse R.

BEA-

BEATISSIMO PATRI
VRBANO VIII.
ECCLESIAE PONTIFICI
VERE MAXIMO,
OPTIMOQUE.

*Doct̃or Vincentius Blascus Canonicus Pœnitentiarius
Cæsaraugustanus pedes humiliter osculatur, & opus
Peristephanon offert, dicat, consecratq;.*

DVm tuæ celsitudinis, qua cęleste quod-
dam numen agis, & caput mundi (bea-
tissime Pater) à me aliqua ratio habe-
tur, vereor ad tantã, & tam mirabilem:
(supremam scilicet in terris maiestatem) litteras
mittere. Quis enim scribere non metuat ad sum-
mum Christi Domini vicarium? ad summam to-
tius Ecclesię, & orbis potestatem, qua reliquos
mortales superas, quantum sol stellas, vel quantum
stellę infimi elementi obscuritatem radijs ante-
cedunt? Sed tamèn singularis quędam nature tuę
bonitas, publico totius mundi præconio prædica-
ta, & communi plausu, & gratulatione (quacũquẽ
patet nomen Christianum) apud summos paritèr,
atque infimos accepta, tantùm addidit fiducia: vt
nec ipse infimę penè fortis homo, dubitauerim
sublimitatem tuam hisce litteris interpellare. Prę-
sertim autèm initio Põtificatus, in quo gloria tua

præterquam quod nulli non salutaris, omnibus
gratissima fuit: ut quæ publico omnium bono, Deo
benè fortunante, contigerit, & in quo negotium
Canonizationis serui Dei Petri Arbuesi, cogno-
mento Mastrepilæ Canonici Metropolis Cæsar-
augustanæ, & primi Inquisitoris Aragonij, adeò
feruet: ut Reges Catholici, Principes, Regnum Ara-
goniæ, Inquisitiones eundæ, Metropolis nostra,
Ciuitas Cæsar Augusta & Confraternitas S. Petri
Martyris (quæ in hac vrbe est celeberrima) tecum
de tati viri Canonizatione, adhibitis pientissimis
viris id ipsum Romæ curantibus; sicuti cū præde-
cessoribus tuis Paulo V. & Gregorio XV. & pro-
cessu vitæ, famæ, sanctitatis, & miraculorum eiusdè
B. Mastrepilæ sedi Apostolicæ oblato, diligenter
agere, & suppliciter tractare conentur.

Quum ergo dū hæc ageretur, & Gregorij XV.
iussu Episcopis Tirafoneñ. & Barbastreñ. iudicibus
ad probationem miraculorum, sepulturæ apertionem,
& eiusmodi datis, minuta illa duo æra viduæ in
Gazophilatiū dñi mittere decreuissem, historiam
scilicet serui Dei Petri Arbuesi vulgaris sermo-
ne, & soluto scribere, qua gentes nostræ, & latino
carmine, qua ceteræ nationes fruerentur. Hæc tibi
beatissime pater mittere, offerre, & dicare visum
est exquisitissimū, & prorsus necessarium in limine Pōti-
ficatus (pro quo tibi, tuisq; innumeris virtutibus, &
Ecclesiæ Dei gratulor) & quo tempore res ageba-
tur, cuius summā opus ipsū antè oculos: velut spe-
ctandā proponit, seruata, vbiq; breuitate, & veri-
tate

Epistola dedicatoria.

tate historiae reiectis etiã fabulis poetarũ, tametsi
versu heroico, & carminum modulatione opus
vniuersum describatur. Potissimum verò istud
huic tempori, & nobis maximè quadrat in quo vi-
cini hæretici contra cultum imaginum, & vene-
rationem Sanctorum virus euomunt, & effuciant.
Quos sicut viuens inuictus Christi athleta Petrus
Arbuesus iuditio, & legum penis torfit: sic nunc
prodigijs, & miraculis innumeris cultũ, & gloriã
sanctorum confirmat, quo hostes fidei (si sapiunt
resipiscant) & ad meliora conuersi lucem, & veri-
tatem Catholicam complectantur. Mirũ enim
Beatissime pater, quanta, quotq; miracula in se-
pulchro istius serui Dei quotidiẽ fiant. Quot mi-
raculorum insignibus clathra tumuli, quot faci-
bus, & votis exornentur, quanto populorum con-
cursu marmora, quot osculis, singultibus, lacri-
mis, & adorationibus Mausoleum, locusq; in quo
sanctus homo passus, & in quo conditus iacet ce-
lebrentur. Priuatus cultus nulli hominum (quod
sciam) nostra ætate antè Canonizationẽ, seu Bea-
tificationẽ maior in Hispania datus est. Cæci nãq;
vident, claudi ambulant muti loquuntur, leprosi
mundantur. Ad illius sepulchrum paralysis, her-
nia, tumores, fracturæ, morbi, mors ipsamet fugit,
demonæ contremiscunt, & tota illorum potestas,
& insidiæ destruuntur. Omnes illũ Sanctum, Bea-
tũ, seruum Dei, Martyrem prædicant, venerantur
adorant. Quo fit vt Hispani populi propè diem
certò sperent seruum Dei cum vitæ sinceritate,

Epistola Dedicatoria.

tum mortis genere, & miraculorum magnitudine
cælitus iam probatum à, te patre pientissimo, &
beatissimo in sanctorum numerum referendam. Ad
quod opus statim peragendum pro singulari erga
sanctum deuotione his litteris, & libello de illius
vita, morte, & miraculis conscripto, tuoq; nomini
consecrato, suppliciter te patrem sanctissimum
incitare vehementer cupio. Non quod ad illud te
tua sponte satis propensum esse diffidam: sed ut
amorem meum, & affectum erga sanctam Dei Ec-
clesiam, sanctorum cultum, & venerationem, san-
ctam Sedem Apostolicam (sicut varijs historijs, &
libris antè peregi) hoc breuissimo poemate, &
tibi, & Christianis lectoribus quo quomodo tes-
tificatum relinquerem. Simulque vehementer
exoptans: ut opusculum quod nomini tuæ sancti-
tatis dicatum est, cum illius benedictione, & pa-
trocinio lucem, & prælum videre, & experiri me-
reatur. Libentius enim legetur ab omnibus, si sum-
mi Patris, & Pontificis calculo probetur. Sancti-
tatem tuam vniuersæ Reipub. Christianæ quam
diutissimè seruet incolumem, florentemq; nobis:
imò virtutibus: imò fidei, idem qui te donauit
orbi Christus Opt. Max. Datum Cæsaraugustæ,
idibus Septemb. anno 1623.

Doctissimis, & Religiosissi-
mis Patribus Decano, & Capitulari-
bus Metrop. Cæsaraugustanæ.

D. Vincentius Blascus eiusdem Ecclesiæ Canonicus
Pœnitentiarius. S.

Vum nuper heroico carmine scripsissem (cla-
rissimi Patres) serui Dei Petri Arbuesi, no-
stræ Ecclesiæ Canonici, & primi Inquisito-
ris, historiam, eandemq; Sanctissimo (ut
parerat) consecrassem; multæ statim causæ concurrerunt,
quibus per motus idem opus vobis viris gravissimis, do-
minisque meis obseruandissimis legendum, & corrigen-
dum donarem. Primùm quidè quoniam totum opus in
conscribendis sanctorum nostrorum, & sacræ huius Me-
tropolis historijs versatur. Ipsum namque Sancti Valerij
exilium, Vincentij leuitæ sanctissimi martyrium, Innu-
merabilium martyrum (in quibus maxima pars nostri
Cleri sinè dubio continebatur) agones depingit, B. Ray-
mundi, & B. Petri Arbuesi Canonicorum, & S. Domin-
guiti cantoris victorias, cœlicaq; facta, & mortem præ-
ciosissimam prosequitur, & varijs poematum, & carmi-
num generibus modulatur. Secundò verò cui alij donan-
dum opus erat, quod ipse confecissem, & quod de Sancto-
rum capitularium Coronis tractabat, nisi eiusdem congre-
gationis gravissimis patribus, tantorum Heroum succes-
soribus, & imitatoribus, omniumq; scientiarum, & vir-
tutum ornamentis singularibus? Quorum nominibus, &
patro-

patrocinio illud obtulisset vnus ex magistralibus Canonici-
cis, quem vos ipsi insigni præbenda, & Canoniatu in ce-
leberrimo doctissimorum hominum concursu, & certami-
ne decorastis? multisque beneficijs, & honoribus, deinceps
quotiescunque se occasio obtulit, affecistis? Vt igitur eius
culpe sin expers, quam illi committere videntur, qui de re-
ferenda gratia minimum laborant, opus Peristephanon
grati animi mei futurum pignus sempiternum, & cum
illo me ipsum offero, conaturus deinceps, ut ingenioli mu-
nera, donaque maiora quotidie vobis (ut est rationi con-
sentaneum) offerantur. VALETE.

Cæsaraugustæ Idibus Septembris 1623.

D. D.

D. D. Martini Carrillo Ab-
batis Montis Aragonum, viri doctif-
simi in operis, & Autoris com-
mendationem.

V Incenti meritis vatum victure per ævum,
Carminè qui diuùm facta canendo refers,
Cum te victorem voluere vocare parentes
Æternos norunt te meruisse choros.
Quam dignus lauro! quam dignèserta sacrati
Mastrepilæ cantu, pectine, mente doces!
Quam benè laudatur vates, quàm scriptor amandus
Qui verbo, scriptis, carmine, corde tonat!
Sumpsisti à domino plectrum, cui cantica pangis,
Carminè magna dedit, carminè magna facis.
Perge refer sanctùm placidis celebranda camœnis
Facta virùm, versus cœlica gesta vehant.
Magna Poetarum conscripta volumina durant
In longum tempus, nulla pericla timent.
Æternos viuunt annos, æternaq; libris
Gaudia Sanctorum,sertaq; voce sonant.
Admiror carmen, miror resonantia tantis
Floribus, & meritis cantica flante lyra.
Perte Mastrepilam nostrum cognoscet Araxes,
Euphrates, Sequana, Rhodanus, Almo, Tiberis.

Et septem gelici discent, Petrumq; triones
Indi cognoscent, Axis uterq; canet.
Cannonicus fuit, Augusta huius sedis alumnus,
Sol, radius, lumen, gloria, fama, decus.
Ipse fuit noster frater, temploque, choroque
Nominis, atq; habitus, firma columna fuit.
Ergo pio patri, fratriq; feramus honores
(Vincenti) immensos: ipse paravit opes.
Plurima diuino componens cantica Petro
Gratus eris caelo, gratus erisq; Deo.
Perge igitur sanctos nostros hoc munere laudis
Ornatos, tantum nunc tua cimba vehat.

Vincentij Marinerij Poetae clarissimi Valentini
in laudem operis Epigramma.

Surgit opus nitidum caeli diuina per astra
Materia, & versu, queis vel Apollo subest.
Nam versum fert Musa sibi, numeroq; repingit
Materiam, caeli subleuat ipse lepor.
Stat candore, melos. Parnasi, & culmina verbis:
Illo namq; viris, verba refusa fluunt.
Hic charites degunt, fulgentes sedibus altis;
Hæc quia splendescunt carmina cuncta tribus.
Audis si strepitum, Blasphus quo personet ingens,
Threijciam cernes hic resonare lyram.

Ore tumet, verbisque mouet, numeroq; reuincit,

Allicit & calamo, cuncta trahitq; cheli.

Nil poteris, vel si ipse velis, tibi sumere maius

Hoc si vel niueo pectore sumas opus.

Hicq; Maro stat, Naso potens, stat Smirneus Heros

Atq; simul cunctis, hic tibi Blascus adest.

Hoc ergo si cuncta petis, cuncta accipis uno,

Cuncta unus ducit, quæ simul unus habet.

Quæ vates vario Musarum iure dederunt,

Hic uno cunctis præbet ubiq; choro.

In Autoris & operis commendationem Elegi

Hieronimi Vilarij è Societate I E S V.

MEtra Sophocleo dignissima Blasce cothurno
Carmina Apollinea commemoranda cheli.

Ingenij profers partum, non virginis autor

Cæcropiæ similem, mente tonante dedit.

O, ingenium genium redolens, ô mentis acumen

Indulgere volens ingenio, haud genio.

Bella gigantei posses cecinisse duelli,

Sænaq; Pergameis bella timenda focis.

Bella per Aemathios potuisses dicere campos

Sed iam bella canis, carmina bella canens.

Icariam posses penna fulcire ruinam,

Dum tua, Mastrepilam penna sequuta, volat.

Mastre-

*Mastrepilam cantare iuuat hic Blasce camœna
Inclytus Ausonijs iure magister eris.
Sic tollis super astra Petrum, sic viuere quiuit
Conspicuum nomen tempus in omne Petri.
O Arbuesus rursùm fœlix, qui dignus Homero
Hoc fuit, Argolium qui superare valet.
Blasce Peristephanon cantas; diademate lauri
Impediet pulcher tempora Apollo sacræ.
Prome triumphales palmas, partosque triumphos,
Sic te conspicuum palma sequetur ouans.
Sic tibi Aragonias intèr memorande camœnas
Irriguis lauros tradet Iberus aquis.
Heus cane; sic crimⁿe^m poteris redimire corollis
Dum diadema canes, tunc diadema feres.*

Eiusdem Hieronymi Vilarij.

*C*Armina præmittis pedibus constantia rectis,
Ut pedibus pernix currere possit opus.
Nèc solum pedibus, decoras quoq; carmina penna:
Ut totum mundum peruolitare queant.
Adiuuat Arbuesus pedibus, pennisque cadentes,
Tu penna & pedibus carmina Blasce iuuas.
Ergò currat opus, volitet super æthera velox
Pes poterit terris currere, penna polis.

MAGISTRI HIERONYMI LA FVENE
te in laudem operis & Autoris,

EPIGRAMMA.

Obstupuit seclum, nomen canit inclyta fama
Carmina Maronis, Carmina Naso tua
In quorum scriptis tot falsa, & inania, totq;
Incerta inuenies, queis ego nulla fides.
At tu Blasce canis Sanctorum facta virorum
Facta canis nostri martyris atq; fidem.
Te celebrem reddet, totum tua fama per orbem
Omnibus atq; alijs dignior historia.
Vtq; opus à cunctis omni laudabitur æuo
Versus sic laudes angulus omnis habet.
Perage neque tua interitura Encomia crede,
Exitium rebus cum feret una dies.

Magistri Marci Antonij Salazar Epigramma in
operis, & Autoris laudem.

Quis nisi Vincentis dulci Vincentius Alter,
Gesta Boaturus Carmine Homerus erat?
Martyris inuicti canere, & Gestamina, Cui
Rettulit? excimij Vatis opima nisi?
Altifono Herois facta & celebrare Maroni,
Cui quoque deuictæ gentis, & arma licet?
Pumicet Euterpe quare niueam tibi chartam,
Hinc calamos Cliq; aptet amæna suos:
Edito Vincenti numeris monimenta Philetæ,
Ingenij (ascreos qui bibis) alta tui:
Que nec liuor edax, obliuio iniqua, vetustas,
Castalio absumat tecta perindè grege:
Conde noue Amphion mellito carmine Thebas,
Treijcia Arbuesum pange, cane atq; Petrum.
Namq; Meleteas sapiunt tua iudice charta
Scripta Nouem, manant Gorgoneo, atq; choro:
Nil ineis fucum redolet, Panchaia, amurcam,
Hic suaue exhalat, fragrat Hymetus & hic:
Batiades cultus, Graius, Romanus & unquam,
Tyresias oculis, sic tulit, orbis ait:
Virgilium decori Augustum celebrasse Cremonæ,
Peliden Smirnæ Meonidenq; siet:
Eximie laudi Patriæ, Celti & quoq; Iberis
Vincenti dabitur, te cecinisse tuos.

IN LIBROS PERISTEPHANON

SEV DE CORONIS SANCTO-
RVM ARAGONIENSIVM, ET

de vita, morte, miraculis serui Dei Petri Ar-
buesi Canonici Cæsaraugustani, &
primi Inquisitoris.

P R Æ F A T I O.

IAM dudum historijs Carolum, Regesq;
Philippos
Occidui Regni dominos, & lumina mūdi,

Templa Dei matris, Sanctorum tempora, vitas,
Cælica facta, quibus famam super æthera tollunt
Gallicus horrendus ripis, cursuque tremendus,
Turia flexiuagus, grauis Orba, biceps & Aragon,
Et totiens cantatus aquarum rector Iberus,
Conscripsi fateor, numerosos condere versus
Oblitus, prosæ contentus legibus artis.

At nunc omnipotens, rerumq; immensa potestas
Summe pater, qui solus agis mirabile quoduis,
Cogere multiuagam decreui in carmina mentem,
Facta Aragoniadum virtutes,serta, coronas,

A

Fælices

Fœlices mores, pugnas, tormenta, triumphos
 Hymnisonis cantare modis, plectroque sonanti.
 Insuper altisonis, operoso stamine filis
 Ingenium fratris, mentem, miracula, mortem,
 Martyrium Petri Arbuesi (quem patria lingua
 Mastrepilam sanctum dixit, cognomine ducto
 Mitibus ab studijs, Epilæque ab origine gentis)
 Nam iudex fidei datus, & patronus Iberis
 Isacidum contra morbos, gentesque feroces
 Hæresens peste infectas, truculenta, rebellis
 Hunc odijs Iudea cohors sectatur acerbis,
 (Victa fremens, multumque pauens sub iudice tanto)
 Tentans mille modis, tandem violentè adorta
 Insignem pietate virum, dum fundere vota
 In medio templi nostri curaret, atroci
 Corripuit ferro, sacrum per vulnera fundens
 Corporis Arbuesi patris periura cruorem.
 Purpureo donèc fuso de corpore riuo,
 Puluerulenta soli facies madefacta liquore
 Ad cælos missit conspersas sanguine voces,
 Atque quoad martyr: mitis ceu laniger agnus,
 Pro hostibus exorans onerauerat æthera votis,
 Repleratque alti precibus palatia cæli.

Hoc mihi nunc studium, sententia, cura, laborque
 Ingenium, & tempus sanctis sacrare, Deoque,

Mastre-

Mastrepilam cantu reſono celebrare; tamèſi
 Pſalmiſtæ hoc chordis fuerat modulabile carmen.

Quod ſi forſan in his raucus, tarduſque videbor
 Det veniam quicumque legit (ſi quis tamèn unquàm
 Iſtius eſt lector libri) reſ ipſa nitoris
 Impatiens. Quoniàm ſunt multa vocabula noſtris,
 Horrent quæ verſus modulos, legeſque recuſant.

Adde quod ambages vatum figmenta priorum,
 Numina falſa, Lares ſtygios, Heliconis alumnaſ,
 Vipereasque canes, furias, Hecatēque triformem,
 Naiades æquoreas, ſummis in montibus ortas,
 Et cultas Driades, comptas, vel Oreades omnes
 Reſpuimus. Noſtris atq; ablegamus ab oris
 Parnaſum, Muſas, teneros modulamine cantus
 (Figmenta hæc quamvis ſoleant augere canora
 Carmina, clamoræ & limata pœmata lingua)
 Inſupèr & quidquid magnis reſonare cothurnis
 Olim grandiloqui falſo ſtuduerè Poetæ,
 Qui inflatis buccis ſtillant mendacia biblis,
 Et preſſis ſpirant conſictas follibus auras.

Altitonans ergo pater, & ſpes unica mundi,
 Qui ſtellas radijs, & terras frugibus implet,
 Nunc facilem curſum tribues, verbiſque lucernam
 Nunc pedibus lucere meis; ut carminis autor
 Magnificus vehemens, puroque ſimillimus auro

Fundere opes possim, complere, & mercibus aures,
 Venifluis sensus, mentesque rigare fluentis.
 Virgo decens sine labe nitens, nunc inclyta Virgo
 Aurea syderei mater veneranda Tonantis,
 Huc adsis, nostrum refouens miserata laborem,
 Hinc canere incipiam. Faustos ad vestra volanti
 Sidera per scopulos, per totq; pericula, cursus
 Addite cœlicolæ, magnasq; in carmina vires
 Reddite. Nunc zephiri, ut veniant ad vela secūdi,
 Et possit confracta ratis vasta equora sulcis,
 Barbitos, & tenuis cœlos transcurrere cantu.

De Coronis Sanctorum Aragoniensium.

LIBER PRIMVS.

Hesperia populis (pars non in gloria quondam)
 Vrbs antiqua fuit, multo quam prisca vetustas
 A sale Saldubam dixit. Nam terra salinas
 Ingentes habet, & puri, salsique saporis
 Excelsos montes, & saxa minantia ventis
 Verticeque astrigero summos lambentia cœlos.
 Caesaris Augustam nostri dixere deinceps :
 Augustus quoniam muris & honoribus illam
 Cinxerat, & nostræ fortune principis huius

Auspicijs, donisque fuere insignitè auctæ:
 Quòd nobis veluti mensi nomenque, decusque
 Et pacem, requiemque dedit, ciuilia bella
 Concutiens, gladios vertens in vomera sæuos.

Est regio omniparens, diues, fructuque benigna
 Terraque frugiferis fœlix, & nobilis agris,
 Quæ Orbæ vorticibus fruitur, limphisque Salonis.

Amplexata tuos passim quoque Ibere liquores
 Floribus ornatur, florumque coloribus arua
 Rident, ludit ager, pratis datur aurea virtus,

Transit in æstatem messis veneranda quotannis,
 Frumenta in viridi stipula prædulcia crescunt,
 Et turgent fructu. Rerum est opulentia grandis
 Sparsa per Augustos fruges vberima campos.

Hanc primum tenuere viri, quos dura pyrenes
 Progenit, misit grauidas quos semine terras
 Quærere, quum populis inuentis quærcus aristis
 Desijt hybernas glandes dare, pascere vaccis.

Celtaq; mox tenuit Gallus, commixtus Iberis,
 Acres concordi iungentes fœdere curas.

Ambitio creuit, cepitque mouere tumultus
 Indomitos inter lybios, gentesque latinas,
 Magna quibus rigidos, planosq; Hispania campos
 Præbuit ad pugnam, longos passura dolores.

Inde Numantini strepitus, finisque Sagunti,

6 De Coronis Sanctorum

Et bella, & belli rabies, discorsque duellum.
 Sed postquam vicit Romana potentia, tandem
 (Maximus Hespericis cessans Viriatus ab armis)
 Nostrates subiecti bello haesere Latinis,
 Tempore quo luxit pietas, & lumina terris
 Caelica luxerunt, gentes mersere lauachro
 Corpora baptismi, & Christum SALDVBA recepit,
 Ad leges translata Dei, sanctique Iacobi
 Subscribens dictis, complexa est dogma salutis.
 Nec dubium SALDVBA potens, tunc mole sub ista
 Nostra satis regio faelix, & firma fuisset,
 Ni effera relligio gentis, Martisque, Iouisque,
 Totaque tartarei pestis commota baratri,
 Et sponsam Christi diuino sanguine partam,
 Atque urbem nostram multos vexare per annos
 Curasset. Dirus nigranti turbine nimbus,
 Vberior solito fluitanti hoc tempore praecipit
 Persequitur iustos. Noua fert minitanti grando
 Fulmina, & insanis quatitur pia cimba procellis.
 Nam clamore ferox Datianus anhelat atroci
 Te, mundumque optans stygijs submittere claustris.
 Hinc tua Vincenti fluxit laus, gloria, caelum,
 Qui ignitas crates fers, verbera, prunas,
 Igniuomum ferrum, dentatas pectinis ungues,
 Diraque tormenta inferno fabrefacta profundo,

Magna

Magnas lethæo referens ex hoste coronas.
 Hinc leuita sacer multis SALDVBA tropheis
 Gaudet, & hoc templum nostrum tam sidera vincit,
 Quantum lux tenebras, solis vel lumina noctes.
 Hinc patria Osca nitet Sertoria nomine quondam,
 Plusquam Luna poli fulget regina bicornis,
 Magna parens Solis radios imitata micantes.

Inde Valere pater, Præsul, venerande sacerdos,
 Urbem qui Augustam, rebus, bellisque potentem,
 Qui ingenio validas gentes, armisque feroces
 Docturus sumpsisti onus, & dignissimus Urbis,
 Pastor eras nostræ, quum iam admiranda senectus,
 Tunc senio curuata graui, certamen obire
 Nomine pro Christi Domini, suscipere dolores
 Martyrij voluit (socio discriminis huius
 Leuita forti) quæ tempta ut debilis, exul
 Mittitur ad gentes: cæcas Pietasque nephando
 Pellitur exilio. Præsul de sinibus actus
 SALDVBAE, montes repetit, syluasque latentes
 Permeat. Et veniens nebulosi ad fluminis oras,
 Lætatus puris lucenti gurgite limphis,
 Contentus recubans viridi super aggere ripæ,
 Diuertebat apud superos, languebat amore
 Cælesti totus, diuinas pectore gestans
 Flammæ, & sacros modulatus vocibus hymnos,

Anetum coluit, cingæque rapacis arenas.
 Hic ubi cælestes moriens in pace triumphos
 Post clades tantas, post totque tyrannidis iras,
 Inuenit sublimi sede beandus Olympi.

Quid moror? Encratidis tunc & constantia luxit,
 Cum socijs venerata Deum, Christumque sequuta,
 Martyrio insigni. Lamberti martyris inde
 Cognita clara fides, qui effuso sanguine vitam
 Perdidit, & niuea gladio ceruice reuulsum,
 Assumpsit caput ipse suum, gradiensque propinquum
 Attulit in campum, quo tunc concisa iacebant
 Encratidis pectus tenerum, tum corpora sancti
 Urbani, Fausti, Frontonis, siue Luperci,
 Optati, Iulij, Publij, Felicis, & in quo
 Innumerum Massæ resident, & plurima diuûm
 Pignora, sub templo celebri conclusa decentèr
 In oculis: tanquam gentis tutamen, & urbis.
 Nam quum Christicolas Datiani horrenda tyrannis,
 Infrænis rabies, seuo fraudata veneno,
 Martyrio truncare fero, vel sanguine sacro
 Et vita viduare simul genus omne nequisset:
 Christiadam sitiens ut tigris acerba cruorem,
 Decreuit toruus versuto callidus astu,
 Vulgare edictum, populus quo noster abire
 Immunis posset, quò vellet, dummodò iunctus

Salduba muros linquat, portasque patentes
 Exeat, aut ſupplex veneretur numina falſa,
 Gentibus admixtus, fœlixque quieſcat in urbe.
 Quo vix audito Chriſti plebs, ſancta, fidelis
 Gentiles ritus horrens, & languida diuûm
 Falſorum portenta ſimul, tunc mœnia linquit
 Et patrios campos; ſectetur ut integra Chriſtum:
 Nobilis, & plebes nuſquàm numerabile vulgus,
 Vel numero compar, quo cœlum pingitur aſtris,
 Vel quibus albescit pelagus ſpumantibus undis,
 Aut quibus implentur reſonantia littora conchis,
 Seû quibus inſtillant nigrantia nubila guttis.
 At ubi compertum Auguſtam liquiſſe fideles,
 Impius armatis præſes magno impete turmis
 Ite, ait, & Chriſti cultores cœdite ferro,
 Illorum abſcedat nullus nece liber, ad unum
 Cœdantur cuncti. Mòx ignis corpora truncis
 Sontibus admixta exurens, incendia flammis
 Et vento valido motas, ad celfa fauillas
 Et cineres mittant. Chriſti nè fortè ſequaces
 Reliquijs poſſint de more impendere honores.
 Omnipotens tamèn inſontes à ſontibus egit
 Tunc cineres. Sanctos demùm irrorare pruinis,
 In ſacroſq; globos illos, maſſasque micantes
 Vertere decernit, quò gens electa piorum

Corpora sanctorum teneat tum pignora adoret:
 Scilicet umbrosis ubi multis fulta columnis
 Cripta patet celebris, diuorum sacra sepulchris.
 Quæ & si fumificis incendia pascat in antris,
 Tegmina sub terra splendent; sic concaua fulgent,
 Ut stellis cælum pictis, & sidera vincant.
 Hic ubi mille solum, pariesque, lapisque, laterque
 Oscula mille habuit: dum plebs curuatur ad omnes
 Diuum cum lachrimis, & cum singultibus aras,
 Qui fera fallacis superarunt prælia mundi
 Nomine pro Christi. Olim me cecinisse recordor
 Martyria illorum, resonans encomia versu
 Tactis arguta chordis testudine Sapphus.

Sic fortis Romæ imperium, sic inclyta quondam,
 Sic potuit vexare pios, sic impia legum
 Sæua triumphatis populis dare iura tyrannis.

Et veluti natura potens, florente iuuenta,
 Languorum causas pellit, vel robore multo
 Exuperat morbos, senio at defessa fatiscit:
 Sic quoque bellipotens Cæsar florentibus annis
 Dum æqua gerit, rectam librat dum pondere lancem,
 Imperij gentes potuerunt arma superbi
 Vincere, & hostiles terra substernere colles,
 Pannonas, Gallos, Celtas, Persasque, Scithasque,
 Hesperios, Partos, Dacos, populosque Iugurthæ

Magnanimosque duces Pœnũm, dirumque tyrannum
Indocilem pacis, cunctas qui abſorperat iras,
Et fuit immanis, triftisque ruina Sagunti
Infrænare. Genus Gothicum quaſſata caduco
Urbs ſenio, prorsũs neruoſam oblita iuuentam,
Vincere non potuit, durum viſura duellum:
Dum Gothus eſuriens rigidos aquilonis opaci
Deſpexit flatus, terras tũm meſſibus orbas
Oblitus patrias, armisque indutus acerbis
Transit in Europam, longè, lateque per orbem
Diffuſus mutauit agros, gentesque Latinas
Deuicit. Celeris Rhodani, fluctusque Garumnae
Calcavit lætus, Celſos tranſiit & Alpes
Armatus, longo incumbens ceruicibus æuo
Italia. Donec gens hæc furibunda cucurrit
Fortis in Hispanos (ubi terra eſt vltima) campos.
Indomitos ergo bellis, armisque ſuperbos
Noſtra Gothos habuit primos Hispania Reges,
Romanis victis, multo qui milite fractas
Vandalicis ferro terras, terſere procellis.
Allanos vicere duces, vicere feroces
Hunnorum turmas, duros vicere Sueuos,
Finibus à noſtris multo luctamine pulſos.
Caſtra igitur fuluis populorum plena metallis,
Regum multorum ſubſtantia, parta per Orbem

Præda Gothis fuit, atque argenti pondera massæ.
 Si quid Iberus habet, rapidi si protulit auri
 Vnda Tagi quicquam, Sicoris vel corniger amnis,
 Hespericos intèr, placidis, qui labitur undis,
 Id servant regum tentoria pulchra Gothorum.
 Succumbitque orbis, luget spoliatus. At illi
 Deuictis læti populis, sceptrisque fruuntur.
 Hesperia ergo iugum detrectat nostra Latinum
 Et leges Gothicas complexa, & fœdera pacis,
 Gente sub hac vitam lætam post bella futuram
 Credidit, & multo confractam turbine subdit
 Victorum sceptris. Nec spes concepta fefellit.
 Iudicium haudquaquam fallax. Hispania namque
 Gentibus à multis, multos regnata per annos
 Tunc demùm commixta Gothis, victura feroces
 Europæ populos, gentes victura per orbem,
 Per mare, per terras spacia, & per longa viarum
 Innumeris demensa locis, queis distat uterque
 Torridus à gelido, à nostro ille antarticus axis.
 Sic gentes doctura fidem, sic pascere mundum
 Doctrina, & verbis domini, sic semine vitæ
 Incultas quascunq; videt Sol spargere terras.
 Hispanis ergò bellis imponere finem
 Tunc libuit pacem, & proprijs immittere tectis.
 Pax fuit, & pulchra in nostras venerabilis ædes

Exultans venit, longum ſeruanda per æuum,
 Floribus innumeris, comptis redimita capillis
 Inſtillans placidos per rura, per arua colores,
 Aureaque Hesperijs radiantia lilia terris,
 Purpureasq; roſas plantans, plantaria claris
 Concors depingens, radijs lucentia multis.
 Hinc Iſidore Pater, Doct̃or, magnuſq; Sacerdos,
 Qui puer ingenuas artes, & utramque mineruam
 Doct̃us, perfidiam calcas, ſigmenta refellis
 Hæreſis horriſonæ: ceu gloria temporis huius
 Cognitus, & terris multum laudatus, & aſtris.
 Hinc patres ſancti Fulgentius, atque Leander
 Fluxit & Alſonſus, quo non eſt Sanctior alter.
 Hinc SALDVBA tui Paſtores Taio, Ioannes,
 Et decus immenſum nulli pietate ſecundum,
 Et Pater, & Præſul noſtræ celeberrimus Urbis
 Braulio defluxit, qui tam ſuperare coæuos,
 Luna poteſt quantum ſtellas, & flumina quantum
 Pontus, vel quantum Sol ſidera lumine præſtat.
 Nec te Victoriâne Pater, nemoroſaque tempe,
 Aſſanios montes, ſyluaſq; & luſtra ferarum,
 Et ſpecus, & fontes, & plenos fructibus hortos,
 Fructeta, & pomis, pulchris viridaria Calthis,
 Clauſtra bonæ famæ, molles redolentia odores,
 Cælitibus, templis, populis miranda. Fluentis

Doctrinae, vitae, exempli, virtutis, honoris
 Grata, quibus caelum repleas, & maxima mitris
 Tempora reformasti, tenuis nec prandia mensae,
 Instructos verbo monachos, miracula multa
 Nunc referam Referam magnum nec nomine sanctum
 Gaudosum Asanij montis consortia nactum,
 Qui in terris positus; dum nil mortalia curat
 Turiasonis ei oblatum diadema, pedumq;
 Multaque dum vixit, moriens miracula multa
 Perfecit diuinus homo, gratissimus astris.
 Augustae colles igitur celebrate propinquis
 Festaque & incensis sacris solemnitè aris
 Nunc animos, & corda dicite, altaria, cantus,
 Pyramides, vestes, arcus, fulgentia templa
 Patribus his nostris (nec fas hoc carmine diuos
 Quos SALDVBA parens genuit concludere cunctos:
 Quum careant numero) haec tantum nunc pagina sanctos
 Plus canit illustres. Nec mens illi omnia fandi
 Plurima venturis post se scribenda relinquens.
 Nunc igitur cessent calami. Nam magnus ab austro
 Armorum strepitus resonat. Nimbusque tremendus
 Torporem cantu impertit, gelidosq; timores,
 Alligat & mentem, diuulso robore, praecipit.
 Ergo nunc cantus valeat, nunc carmina ductis
 Per girum pedibus valeant. Namq; Organa muta,
 Auribus, & surdae citharae iacuere, reclusis.

PERISTEPHANON

SEV DE CORONIS SANCTO-
RVM ARAGONIENSIVM, ET

de vita, morte, miraculis serui Dei Petri Ar-

buesi Canonici Cæsaraugustani, &

primi Inquisitoris.

LIBER SECVNDVS.

Rosequar historiam somno viduatus inertii
Christe hominũ, diuũmq; pater nũc adijce vires
Confractos senio remos ad littora tuta
Ducito, tranquillos portus, certamq; quietem.
Fas erat euentus genti sperare Gothorum,
Post clades tantas, post tanta pericula belli,
Post leges validas, post equaque iura quietos.
Sed postquam Gothici deponunt arma manipuli,
Hesperias fortuna volens affligere gentes
Excitat infandum genus, & tam tempora dura
Instillant infesta agris mortalibus astra:
Vt tantum fugisse necem, victoria summa
Esse putaretur, summos resecasse dolores,
Vrbibus ammissis, nemoroso monte capellas
Frendipetas cursu celeri, damasq; fugaces,

Auritos

Auritos lepores sectari, & vertice celso
 Nullus ubi vixit. Seù vastis saltibus ardor
 Solis ubi nullus fuerat, vel lumina, condi.
 Tunc etenim patrijs egressus finibus Afer,
 Maurica progenies, stigijs generata cauernis,
 Noxia Christicolis; qualis nec fusa diebus
 Antiquis tam dira lues. Tunc Africa linquens
 Littora in Hispanos præceps transiuerat agros.
 Colluuijs heù tanta hominum saturanda per omnes
 Irruit in nostras nudatas mœnibus vrbes.
 Hesperios igitur populos furialibus armis
 Deuastat, vicos, arces, rura, oppida, campos.
 Armatas acies equitum, peditumque falanges
 Egressus laniat: longa ut ieiunia passus
 Vrsus oues, agnosque lupus, tum armenta leones,
 Heu scelus infandum! infandos Hispania mores,
 Delicias faciles complexa, & marcida luxu
 Ocia, turrigenas imbellis perdidit vrbes,
 Trunca iacens. Tanto iam vix in corpore flatus
 Palpitat, & reliquos vltrix mors occupat artus.
 Tunc patriæ perit omne decus, tunc arua natarunt
 Sanguine nostratum. Totius funere mundi
 Mortibus innumeris orbes perijsse putasses.
 Nulla loci facies extat, viduata cruore
 Hesperico, tumulis repleuit cuncta cadauer,

Corporaq; excelsos cumulis æquantia colles,
 Obuia cernuntur: telo ut perfixa pavoris
 Mens hominum titubet, conterrita sanguinis undis.

Quid moror? illustres radicibus eruta ab imis
 Excidium passæ horrendum conspeximus urbes
 Æquatasque solo plures, vestigia quarum
 Nulla; sed his nostris iam res ignota diebus.

In columnes aliæ remanent sub numine Christi,
 Qui eruit ex grauibus miseratus tempora bellis.

Tanta ergo illius Maurum SALDVBA repente,
 Ut torrens qui saxa rotat, qui gurgite, & undis
 Sternit agros, sternit frumenta boumq; labores,
 Turbidus abrasit subitis. Concuribus: ipse
 Sic furiatus Arabs, factis, bellisq; superbus,
 Atq; pharetrigeris excurrens cuncta maniplis
 Imposuit nostris (heu quam miserabile tempus)
 Tunc leges duras, duris cernicibus arces,
 Seruiliq; iugo pressit sublimia corda.

Sacra tacent, deflet terra, & sacraria, luctu
 Exanimi gemuere homines, arx nostra nefandis
 Ritibus inseruit, fulgenti & clerus amictu
 Discissus reticet, mærenti pectine cantum
 In lachrimas vertens. Resonant singultibus aures,
 Augenturq; malis oculorum flumina multis.
 Causa mali stuprum; quod Rex Rodericus amoris

Impatiens stulti, pudibundaq; lumina Cauæ
 Exarsit, tentans fumosis perdere flammis.
 Hinc vindicta mali causa, & sentina malorum
 Multorum fuit. Hinc violentas transit in iras
 Rumor, & horribilis protervæ infamia Cauæ,
 Dedecus æternum titulis paritura Gothorum.
 Horrida Magmedis hinc gens truculenta superbit
 Dispergens bello totum Phlegetonta per auras.
 Regna, domos, arces, populos & templa profanus
 A Ponto Herculeo conculcans usq; Pyrenem.
 Interea dominus postquam respexit alumnos,
 Cultores Christi tot damna ob crimina passos
 Insignes titulis populos, & milite quondam,
 Atque armis celebres, quibus olim bellica virtus
 Diuitias dederat, pulchros & gramine colles
 Imperio calcare suo, compescere ferro.
 Vidit ut ætherea cæli regnator ab arce
 Celtica nostratum bona cuncta in Maurica duci
 Castra, ut Christigenum vidit iam tecta nefandis
 Subverti bellis, quod non sit præda superstes,
 Maurorum turmas rursùm que in prælia ducat
 Tunc pater æternus succensus pectus amore
 Decreuit SALDVBA tuos solarier orbos,
 Augusta q; urbis partem tibi munit, & aulam
 Illæsam seruat Mariæ mortalibus agris

Munificæ, matrisque Dei primordia sæcli:
 Necnon Massarum congesta ex pulvere frusta,
 Candida Chrisolitos, rutilosq; imitata pyropos
 Sanctorum innumerum afflictæ solamina gentis,
 Mozarabis servata nitent, tot cripta sepulchris
 Ornata, immunis superest sub nomine Christi.

Nec moror, omnipotens nostros miseratus, & omnes
 Quos cæli iam cura tenet, quibus atq; dolores
 Implerant oculos, lachrimisq; rigantibus ora,
 Pœnituit quos dulce malum admisisse, reduxit
 In mentem sanam, rectas diuina secures
 Detinet intinctas sententia. Gratia culpas
 Delet. Deletur prorsus lachrimabile crimen:
 Pœnituit quoniam illius. Cantaber, & Astur,
 Et multi ex Celtis, (multi quos alta Pyrenes
 Progenuit, SALDVBA ferax antiquaq; mater
 Martyris ARBVESI patris Seconcia, dicta
 Nunc Epila illustris, riuusq; superba Salonis.
 Osaq; Laurenti patria, vrbs & Iacca salubris,
 Bilbilis, & reliquæ, sunt nunc quæ Aragonia Regnū)
 Incolumes remanent. Multi quibus illa pepercit
 Sæua lues. Ipsæ gentes, quæ à stirpe Gothorum
 Progenitæ (patria amissa) cœu naufraga plæbes,
 Absconsæ latuere prius, fugere deinceps:
 Ac veluti celeres nebulosa cacumina montis

(Accipiter si urget) conscendunt summa palumbes,
 Corniger & ceruus, latratu territus, alta
 Culmina perlustrat, dumeta obscura requirens:
 Sic fuga nostrates præceps conscendere cogit
 Nubiferi Panni usque apices, fastigia montis
 Vruelis celsi, quò mens diuina reduxit
 Reliquias populi, iam concessurus in æuum
 Præsidium regno illorum longæuiq; sceptræ;
 Arma tremenda feris Mauris, Orbique tremenda,
 Clara per Hesperios quâ vel Tagus alluit agros,
 Turia quâ ora rigat, longo vel semina cursu
 Almoq; Migdonia, & Ligurum contermina Tarrus,
 Clara per Italiam, Sardos domitura, Calabros,
 Defensura domos, & Regna Neapolis olim,
 Atque Afros, Gallos, Nigros domitura vel Indos:
 Nunc quamuis positis lateant in saltibus armis.

Celtiber intereà longo venerabilis æuo
 Moribus insignis, Senio admirandus inermi,
 Exemplo vitæ, & fama super æthera clarus
 Bencius antistes SALDVBAE in celsa Pyrenes
 (Quò Ripacorza ferox cælos atque astra cœquat,
 Vallis & umbrosis antris munita retexit
 Aediculam Sancti Petri, quæ anfractibus altis
 Fulva occultatur, quamquam sit mœnibus orba
 Tellus, turrigeris saxis tantum hospita multis)

Transfert

Transfert diuorum radiantia pignora ſignis,
 Atque habitauit ibi donèc translatus Olympum
 Iuit & ad cœli ſummos tranſiuit honores.
 Intereâ Urbicius Compluto ſacra Nocitum
 (Et rabiem Mauri fugiens, & crimina multa,
 Tàm multas hominum ſtrages, & funera, cædes)
 Tranſtulit & Iuſti, & Paſtoris corpora fratrum,
 Reliquias ſacras (partem nunc Gallica Narbo,
 Complutum partem tenet, Oſca & corpus utrumq;)
 Non curauit opes hominum commercia fugit,
 Et latuit ſyluis urſa comitatus atroci :
 Sylueſtres (res mira) ferae venerantur, adorant
 Urbicium ſanctum. Tantas ne innoxia vires
 Mens habet ? illa poteſt diros mollire leones,
 Carniuoros urſos, & ſæua animantia bruta.

Ergo Senex ſanctus quærit dùm ſydera ſupplex
 Quæque decent ſanctam, decoctam ætate ſenectam
 Poſtremos flatus media concludit heremo,
 Templo ubi fulgenti illius nunc oſſa quieſcunt.
 Gens ſed Maurorum nondùm contenta cruore
 Hispano, volitans pernici ad pabula curſu
 Gallica, perlustrans montes, duramq; pyrenem
 Excurrens totam, peruênit in fluminis Oras
 Præcipitis Vaſæ, noſter quâ Gallicus undis,
 Murmure grandifono, plectriſq; loquacibus inſtans,

Et lapides nitidos infectos sanguine diuūm,
 Et sacros fluctus, Vaseq; undantis arenas
 Sorbet, & horrendis saxosus voluit in vlnis.
 Huc ergo venere duces, Muzæque ferocis
 Armatae turmæ, peditumq; equitumq; falanges,
 Tempore quò Eurosia (è cælo velut aurea Nimpha,
 Vt fulgens radius, lux ut diffusa per auras)
 Virgo Boema, cui forma & Rachelea venustas
 Contigerat, Regi Hispano iungenda marito,
 Obuia tunc Mauris Vase peruenit ad oras:
 Vt quando celeres, calidæ & pulmone columbæ
 Occurrunt aquilis, mitis vel cerua leoni:
 Sic Maurum turmæ comites laniare Boemæ
 Virginis, & stricto miles mucrone secare.
 Iamq; acres tendunt arcus, agmenque faretræ
 Mittunt, lethiferis undans tunc aura sagittis,
 Turbaque truncatur, retonat mons totus equorum
 Hinnitu, clamore virum, clangore tubarum.
 Cultores Christi nullo discrimine mortem
 Eurosiæ hortatu domini pro lege subire
 Desiderant omnes. Offertur victima passim.
 Cæde solum, cæde arma rubent, & sanguine cuncta.
 Opplentur montes immitis mortis acervis.
 Consilij princeps Cornelius instat, Acisclus
 Præsul Virginei custos, monitorque pudoris,

Sanctus homo hortatur cunctos, consortia diuūm
 Reſpiciant. Hodie menſa cœnabimur vna.
 Hoc genere (aiebat) mortis veniemus ad aſtra.
 Mox execta ſeni ceruix, iuueniq; pubenti,
 Et ſcandunt cœlos vectæ ſuper æthera mentes,
 Corpora dùm rubeo iacuere in ſanguine trunca.
 Hortatrix virgo princeps (Regina futura
 Heſperia, tempus, ſi vel fortuna tuliffet)
 Dilecti fratris morti, patruique ſuperſtes,
 Euroſia immanes carpit Machometis alumnos,
 Prædicat atque fidem Chriſti, Palatia temnit,
 Ac Reges, Regumq; Duces, & maxima regna
 Deſpicit, & rapidos, quos dux conceperat ignes.
 Corpus ei tenerum. Verum inſuperabile pectus
 Enſes deriſit : ponti ceu murmura littus,
 Mons magnus ventos, cautes vt ſaxea nimbos.
 Ergo dum ſtolidi furias deriſit amantiſ
 In fauces gladio, immiſſoq; in guttura ferro
 Imuulgabat adhuc Chriſtum, ſumptoq; volatu
 Cœlica victricem tulit ad comuiuia palmam.
 Angelicas voces, plenas concentibus auras
 Audiuit tellus, cœlos tunc vertice ab alto
 Euroſiæ exequias plectro celebrasse ſuaui.
 Aſt Maurus putris, ſignis conterritus, arma
 Projicit, & rapido fugiens ad tegmina curſu,

Vertit præcipitem, cæca formidine ductus,
 Per prærupta fugam, atq; per amplos transijt agros.
 Hinc factus peior, furij agitatus, & Orco
 Descendit Tebram, valles descendit ad imas.
 Excelsos montes planat cum mœnibus arces,
 Tempia, domos, urbes vastat terrasq; perurit.
 Millia tot Maurum, quot aues vix æra circum
 Quot freta transcurreunt pisces, quot murmura fontes,
 Nil Veriti euertunt populos, ferroq; vagantes,
 Ignis ut in stipulis fumans, atque æra lambens,
 Eleuat audaces flammæ cœloque minatur,
 Corripiens sylvas, totas quas torridus ussit.
 Sed tandem Eurosiæ corpus, quod sanguine rubrum
 Expositum nimbis iacuit sine honore relictum,
 Pastori virgo monstrat post tempora multa
 Cœlitus, atque ab eo fuerunt translata decentèr
 Pignora in illustrem templis, & mœnibus urbem
 Iaccensem, multis ubi mirabunda coruscant
 Prodigijs, populisque pijs venerata quiescunt.

Hæc inter SALDVBA gemit, lugetq; subacta,
 Respicit ut positas Gothicis ceruicibus arces,
 Nudatos ducibus populos, viduata nitore
 Tempia Dei sacraria tot quassata ruinis.

Quid captiua potens olim, nunc Principe sæuo
 Subdita desideret? fletu repetenda tepenti

Sors antiqua venit, flendumque Hispanica Regna,
 Luxuriam vitijs varijs vertiſſe ſuperbam.
 Quosque viros non ira fremens non Troica Roma,
 Quos gladius rigidus, nunquam quos belliger enſis
 Cedere compulerat, conducto milite putrem
 Amplexu multoque mero flexiſſe madentes,
 Hiſque tuliffe Gothiſ nostris moderamina Regnum
 Tunc armis doluit. Sic gens captiua rubore
 Suffuſa impatiens. Tortor metus, incubat exlex,
 Regnat edax macies, damno comes addita grandi.
 Otus erat tunc Salduba, vir ſanguine clarus,
 Gloria Chriſtiadum, populi noſtratiſ honorque
 Muzarabos inter, fortis qui turbine nimbi
 Et damno triſtiſ, turbatam fletibus urbem
 Spectat, & ancipiti mentem formidine verſat.
 Eleuat immerſum luctu caput, omnia functa,
 Aut moritura videt, noſtros nocteſque dieſque
 Mors manet, imbrifero pallens Machometuſ hiatu.
 Quapropter fortuna grauiſ dum iactat Iberos
 In longum tempus, ſylvaſ, vaſtoſque recessuſ
 Conſcendit diuiniſ homo, ceruumque fugacem
 Offendit Panni ſaxoſi in culmine montiſ,
 Cuiuſ ſurgebant ramoſo à vertice in auraſ
 Cornua viuaciſ. Paſcens ſed margine rupiſ
 Audito à longè ſonitu, ceruice leuata

Stare pauidus sensu, & fugibundus lumina figit
 Multifida, ac rectas in frontem dirigit aures.
 Quum cupidus prædæ iuuenis calcaria prescit
 Otus equo insiliens, subito & sectatur anhelus
 Alipedem quamuis, telis cursuq; fatigans.
 It præceps sonipes, montes hinnitibus implet,
 Feruidus, atque celer, strictæ contemptor habenæ
 Cornigerum sequitur, vincitq; ardore volucres.
 Nec potuit quadrupes nota intrâ tectâ reduci
 Precipiti cursu & telis percussus ahenis.
 Huc illuc trepidantèr hians, per devia currens,
 Nubiferi Panni prærupta cacumina montis
 Absq; alis volat, usque ima ad fundamina saxi,
 Plusve, minusve vlnas centum: ceu plumbea moles
 Cum stridore ruit, latè sonat undique bombus,
 Et complosa tonant saxa. Atque attrita repandis
 Saltibus ossa crepant cerui, truncumque cadauer,
 Contritum multo tellurem sanguine tingit.
 Peruolitabat equus, multo velocior Austro
 Post ceruum, (leuibus velut alis) impete cæco,
 Peruenit in saltum, quum iam ruiturus ad ima
 Implumis, nanti similis, distentus in auras:
 Orantem diuos, tendentem ad sidera palmas
 Assumpsit tremulus solidata in brachia ventus
 Naturam contrâ, & suspendit in aera lapsum

Imperio domini, mortemq; minantia ſaxa,
 Concludunt extrema pedum, plantasque volucres
 Fortis equi tenuere arctis (mirabile dictu)
 Cippis, queis Otus potuit ſubductus in altum
 Pinniferi montis culmen, miracula cæli,
 Tot mala, tot caſus, penſare pericula, culpas
 Atque animi morbos deſlere, & temnere mundum
 Tot ſignis, miraculis tot mollita voluntas.
 Queis Otus immerſus curis, indagine multa
 Circuit aſtriferos apices, & quærit anhelans
 Quâ poſſit reptans montis deſcendere collem.
 Difficilis deſcenſus erat, facilisque ruine,
 Syluoſus latè dumis, atque arbore clauſus,
 Horridus, umbroſus, viridis quem ſylua tegebat,
 Atque frequens trabibus, nullus quas abſcidit enſis.
 Sic tacitus ſaltus inter reptare ſilentes
 Cepit & ambages duro compeſcere ferro.
 Fronduit hic denſo criſtata cacumine buxus,
 Et ſuccinta comas viridans, & nautica pinus.
 Ergo per anguſtos (tonſis hinc inde rubetis)
 Tranſiuit calles, magnum peruenit ad antrum
 Et ſpecoris magni portas ubi ſanguine cerui,
 Lapsi per ſcopulos, undabat terra fluentis,
 Et clari laticis, rutilis vel fontibus, unda.
 Hic ubi ſub ſpecubus cæcis habitarat heremi

Cultor Ataresius, tunc raptus ad astra Ioannes,
 Sanctus homo, cuius conspecto corpore, diuus
 Non potuit lachrimas oculis retinere subortas;
 Sed longum mollis fletum mens traxit in horas,
 Dum corpus sacrum fossis tumulauit arenis.
 Quo facto cepit valido clamore, piisque
 Cœlicolum pulsare preces, & numina, votis,
 Vrgere, & tales effundere in æthera voces.
 Omnipotens æterne Deus regnator olympi,
 Altitonans pater, atque hominum, rerumq; creator,
 Vera Dei proles, Verbumque orbisque Redemptor,
 Qui mundum nutu, & radiantia sidera torques,
 Iam miserere mei, supplex tua munera poscit
 Otus peccator, mentem sensumque labantem
 Confirma: ut tecum maneat. Quod sustinet Orbis
 Dispereat totum mihi. Sit tua sancta voluntas
 Regula factorum tandem suprema meorum.
 Caesaris Augustæ patriæ conuiuia, luxus
 Nunc fugiam, flebo maculas, deflebo reatus.
 Sanctificat mentes locus hic, noua corda, nouosque
 Influit affectus. Sunt hic plantaria cœli
 Simplicis, & vitæ iugis custodia sacra.
 Hoc dixit. Surgitque ex templo & culmina montis
 Aerij Panni linquit. Descendit ad agros
 Mox SALDVBA tuos. Fletus, lachrimasq; reuisit
 Captivæ

Captivæ gentis, cleri, populique dolores.
 Distribuit bona, res omnes, ſepta, arua domoſque
 Vendere curavit, magno ſuccurrere damno,
 Auxilioque leuare viros, remque addere nudis,
 Et dare pauperibus Chriſti quæcunque tenebat,
 Ducere Felicem fratrem, uſque ad murmura fontis
 Patris Atareſij, lapidoſaque ad antra Ioannis.
 Huc ergo veniunt, vitæ ſancire quietæ
 Leges, mente Deum tota, conamine toto,
 Toto animo amplecti dominum, ſequi, amare, vereri,
 Atque bonos monitus, ieiunia cœlica, mores
 Cœlituum, ſublime genus, conſortia diuum,
 Seq; ſuperuacuis quærentes ſoluere curis.
 Indè monaſterium paruum, tenuesque caſellas
 Principio ædificant: velut arcta ergaſtula vinclis,
 Vel potius cæcis gurguſtia clauſa cauernis,
 Conſona Iuſtorum factis, & commoda Vitæ.
 Incipiuntque ſuos paulo poſt ſpargere fructus,
 Fama volans celebris reboat, reſonatque per antra,
 Per latebras migrat, ſaxoſaq; tegmina plectit.
 Quosque pauor trepidus, ſæui quos fulminis ictus
 Condere compulerat triſtes ſub quercubus atris,
 Quos gladius belli rigidus concluſerat antris
 Chriſtigenæ veniunt, concurrunt agmine multo
 Reliquiæ Gothicæ, noſtratum ſumma ſuperſtes

Ad placidos fontes ad dulcia concaua Panni,
 Fons ubi per pulcher, nitidisque argenteus undis,
 Muscosoque situ frondes, riuique sonantes,
 Et specus horrendum, & celsi spiracula cæli,
 Consilium ut poscant. Bellum ne? aut turpia pacis
 Fœdera firmare, & Mauris pro tempore colla
 Subdere, sit melius? nam exordia ubique pauoris,
 Luctus ubique fremunt, fugiendaq; mortis imago.
 Sanctus uterque patrum concordifœdere primùm
 Compositas iungunt fœlici in pace cohortes,
 Mox animant verbis, præconia laudis adire
 Concupiant, sumant vindictam, bella sequantur.
 Nec mora, conuicti monitis, ardore triumphum,
 Et zelo fidei illecti, & dulcedine laudis
 Instituunt leges, Regem, mox arma capessunt,
 Eijciunt Mauros victos de montibus altis
 Viribus instructi. Totamque deinde Pyrenem
 Subijciunt Christo. Munitam mœnibus urbem
 Iaccensem capiunt, Barbastrum, florida multa
 Oppida conquirunt, longum subiecta per æuum,
 Per longum tempus. Multis nam distulit annis
 Nostratum fortuna grauis, captiuæque Mauris
 Annis tercentum centum si junxeris annos,
 Per centena quater deducens secla. Deinceps
 Calcatur Maurum impietas. Et barbara sensim

Agmina vincuntur. Deletur Punica pestis
 Arcibus eiecta excelsis, depulsaque septis.
 Impiger & miles noster descendit in urbes
 Maiorum (Maurus, miseranda sorte subactas,
 Quas tenuit) soluens ferratos compede duro
 Christigenas, diris etiã sacraria vinculis.
 Ergo triumphali hoc æni redimita corona
 Rege fruebatur Petro, discincta catenis
 Osca Nunillonis, tum Alodæ conspersa cruore
 Virgineo. Patientia cui vel Orentius olim
 Leuitam genuit magnum, qui ex arbore lauro
 Nomen habet, passum quem seua incendia Romæ
 Magnanimum, fortemq; beat super æthera Christus
 Cui dedit Auxinum patrem, qui solis ab ortu
 Dicitur Orentius: astrorum cœlum lumina fulget.
 Sanctus uterque parens, & natus sanctus uterque,
 Miraculis celebres multis, quorum annua festa
 Christicolæ accensis recinunt solemnitè aris.
 Sic quoque nostratum felix Exea, Taustum,
 Et Turiaso nitens Atilane, Prudente, Ramundo,
 Bilbilis Enneco illustris, quo leta triumphat,
 Agno Gallurum, celsum Benabarre Medardo,
 Cerdano Gradus, Floriano parua Vielsa,
 Missorioque Buerda, Arnulpho Roda, Valero &
 Raymundo patribus, Millano terra Brigegi,

Et

*Et Iacca Eurosia, insignisq; Loharre Demetro
Libera sunt unclis, campis potiuntur apertis,
Exemptæ laqueis iam libertatis alumnae.*

*Cæsaris Vrbs, sed enim iam diu calcata pudendis
Maurorum sceptris, diris subiecta tyrannis
Excruciatu adhuc, & tristis pectora prensat.
Plena malis, armis, Mauris, & milite duro
Vix halitu gaudet. Retinet sitibunda futuri
Euentus, quamquam spes tunc incerta fatiget.*

*Gallicus artonitus spectat, prospectat Iberus
Muzarabes fluij, sicoris tacet, Orba tacetq;
Abscondens fluctus foueis summersa relictos.
Non resonant fremitu, voces nèc ripa canoras
Intonat, & fusos riuus pudibunda liquores
Claudere concupijt. Puduit detergere mensas
Maurorum. Puduit Machometis spargere terras
Dulcifluis undis. Fructus sulcantis aratri
Reddere tunc puduit, riuisq; augere colonos.*

Finis libri secundi Peristephanon.

PERISTEPHANON
 SEV DE CORONIS SANCTO-
 RVM ARAGONIENSIVM, ET
 de vita, morte, miraculis serui Dei Petri Ar-
 buefi Canonici Cæsaraugustani, &
 primi Inquisitoris.

LIBER TERTIVS.

DE functo Petro Alfonso, quo fortior alter
 Non fuit in regno Hesperico bellator, & armis
 Cùm Magno Carolo, forti tum Cæsare maior,
 Qui indomitos Arabum valido conamine Reges
 Magnanimus vicit, nudavitq; urbibus. Urbes
 Milite nudavit, priuavitq; arcibus. Arces
 Præsidio ingenti viduat, tum milite forti,
 Qui gentis nostræ replet loca celsa, viasque:
 Ipse pius veniens princeps maturus ad annos
 Ætatis fortes, & pro lanugine barbam
 Flauentem incipiens mento proferre, Ramiro
 Et Petro minor, at belli munimine, & armis
 Ille sequens ausis proavos, sub principe fratre
 Est solitus semper primas ductare cohortes,
 Finitimos Machometis alumnos frangere ferro,

Semper & hespericos, amplos quæcunq; per agros,
 Nostratum quondam antiqui ammissere parentes
 (Casibus attriti varijs) pensare triumphis.
 Ergo dispersos Aragonica in arua maniplos
 Saldubam transfert (comitantibus ordine turmis)
 Flammani deuectus equo, quem frena gubernant
 Fulgida, spectandusque super radiantibus armis.
 Illum belligeræ sectantur mille falanges
 Ducentes validas instructo milite gentes,
 Quæ lateri accingunt gladios, & baltea leuo
 Iungunt, formoso meditantés bella rotatu.
 Quæ iaculis pugnant, fundas, volucresque sagittas
 In pharetris miseris figendas hostibus aptant.
 Dirigit Alphonsus turmas, disponit in omnes
 Urbis per girum partes, quibus aggere multo
 Congeritur tellus: utque omni ex parte reclusus
 Attentare fugam nequeat solertior hostis.
 Spesque audaxque simul Maurum fiducia vana
 Tollatur Regis venturi. Nam Africa turpis
 Alphonsi ad dextram trepidat, Tenuisque fugatur,
 Exhorrent, turpique fugæ dant terga cohortes,
 Dum sonat Alfonsi nomen, dum fama volucris.
 Quo factò Salduba ferox stupefacta cruentis
 Christiadum ducibus, magno bellique paratu,
 Tam subito est percussa metu ut nec summere dextra

Arma queat, mentis nec compos ſcandere muros,
 Aut pharetras aptare feris, aut tela ſagittis.
 Defendat patriam dubitans, pacem ne reſcat,
 Seque ultrò Alfonſo dedat, aut magno impete factò
 Irruat in noſtros, ſubitis in curſibus uſa?
 Vicit amor patriæ cepitq; caleſcere virtus.
 Mœnibus inſiliunt celeres, iuuenesque, ſeneſque,
 Durus Arabs, Maurusque ferox, iaciuntque ſagittas;
 Atque acres tendunt, flexosque à cornibus arcus.
 Hinc atque indè volant hæſte, crepitantq; per auras
 Lethifere glandes: lapidoſæ grandinis inſtar.
 Alfonſus princeps ſed enim ſe parcius infert,
 Continet atq; manus, nequando pugna, laborque,
 Aut crebro iactu vires fundantur inani.
 Cura tamèn vallo, foffis, & milite multo
 Saldubæ muros, portasq; occludere circum
 Mœnia, & armatis turmis circundare giro.
 Hæc intèr verò, ne quo languore moretur
 Fortunam. Quidquid Saldubæ è finibus uſquam
 Conſpicit, immiſſo primum diſperdere ferro
 Mandat, & extremum bellis ſeruare laborem
 Cæſaris Auguſtam, nomen, celebrataq; Regis
 Seruet ubi virtus manſuram in ſæcula laudem.
 At Maurus titubat tremulus, desperat & omnes
 Credit tam crebro impulſu euaneſcere muros.

Iam iam Christigenas portas intrare patentes
 Credit, & extimuit non posse reclusa tueri
 Menia. Iam armatis superest audacia nullis.
 Iam conferre palam vires, distringere ferrum
 Nulli animus. Pacem sed tantum & foedera pacis
 Querere ab Alfonso inuicto, cui iura quotannis
 Ut Regi, & domino soluant. Res venit in aures
 Inuicti Regis, tacitus quam contulit inter
 Praecipuos gentis ductores, inter amicos,
 Quos nouit fortes animo, atque indagine rerum
 Illustres, socios quos magna pericula bellum
 Nominis, & fama dederant, quos arma tremenda
 Victores Maurum, tulerant super aethera, & orbes.
 Hoc unum monuit Regem super omnia. Mauris
 Parcere subiectis, potuit mollire repente
 Mite ducis pectus, templis succurrere tantis
 Numinis aeterni, & sacros seruare recessus
 Incolumes. Seruare Augustam Caesaris urbem,
 Vallatam muris, munitam mœnibus altis,
 Turribus ornatam multis, & pondere rerum
 Aeternum Regni culmen, caputq; futuram.

Ergo Maurorum varijs gens fracta periclis
 Tunc supplex, humilis, manibusque in celsa supinis
 Christigenas inter victura in secula multa
 Pars tandem subijt seruatorum in gloria leges,

Quæ pacem petijt, partem vel funera ſorbent,
 Pars tentata flagris magnum diſſuſa per orbem,
 Non numeranda fugit: velut ales flammiger albos
 Si roſtro inuadat ripis Aragonis olvres,
 Accipiterve alta trepidantes rupe columbas,
 Deſicit ignaum ut vulgus, gens tota per auras,
 Hinc inde iratis volitans ut guttula ventis.

Alſonſus princeps igitur bellator & armis,
 Et bellis notus ſuper æthera, & aſtra: triumphans
 Cæſaris Auguſtam celebrandam viribus urbem
 Intrat & horrendas, fortesque in bella falanges
 Immittit muris, replet loca celfa maniplis,
 Per turres validas ſpargit, per tecta cohortes
 Inſtructas armis, vario munimine ferri.

Sicq; pius princeps, patrum documenta ſequutus,
 Vix urbis portas intrarat, & amnis Iberi
 Auriferi pontem celfum tranſarat anhelans;
 Tempſa Dei matris, diuûm Maſſaſq; micantes,
 Reliquias patrum quando perlustrat, & ambit,
 Regine cæli templo ſacrare Deoque
 Munera largifluus, quæ vel ſors ipſa ferebat
 Maſſarum ſacris templis, aditiſq; vetuſtis
 Conceſſit diuûm, ſupero dans pectora Regi.

Deniq; Metropolitim noſtram, venerabile templum
 (Quod nunc Auguſtum fulget, renouauit, & Orbi

Christi adum dedit. Ipsa quidem Mezquita suprema
 Sordibus infandis fuerat maculata Mahome.
 Tempore sic primo benedicta spargere limpha,
 Rore nouare pio, & sacro perfundere rore,
 Ritibus horrendis, & felle piare nigranti
 Tunc decuit. Sarcire nephas, tunc ire pudendas
 Detersum maculas, sordes tot pellere templo.
 Mox summam sedem statuit, legitque, deditque
 Augustum Mansum, præbendas, vasa, ministros,
 Tecta, Sacerdotes, prouentus, prædia, vestes
 Arte laboratas, ostroque, auroque nitentes.
 Hec sacra bellator rectori templa locauit
 Cælorum Christo domino, Regi que potenti,
 Catholici cætus mores, legemque, fidemque
 Latura æternos cælo & per sæcula ritus.

Electus primus Præsul lectissimus inter
 Christicolas Petrus Librana, exordia magnæ
 Metropolis meritis, exemplo, moribus, arte
 Laudibus innumeris aucturus. Victima prima
 Cælitibus numeranda venit Raymundus honoris,
 Et fame culmen, Barbastri pastor, & ampla
 Principio templi præbenda, mole sub ista
 Donatus, proceres inter numeratus, & inter
 Cannonicos (fas si quicquam coniungere verbis
 Nunc nobis: antiqui olim ut fecere coacti

Reliquias Danaum, dum religiosaq; dicunt)
 Ipse pater Sauros Raymundus pertulit hostes,
 Barastro eiectus, Rodæ moderamina templi
 Contentus tenuit, miraculis clarus olympum
 Conscendit, Rodæ & conuentu in pace quiescens
 Patronum populi, incensis solemniter aris,
 Conclamant, laudant, recolunt, venerantur, adorāt.
 Hæc igitur sedes, magnum, & mirabile templum
 Hoc æui exultans cepit fulgescere sanctis
 Cætibus. Esse ferax frugum materq; virorum
 Sanctorum. Postquam perpulchris aucta columnis
 Argento, & spolijs celebris (quæ protinus ipse
 Vertit in excelsæ molis Rex tecta tonanti)
 Sacra, Sacerdotes, mensas, altaria, ritus,
 Reliquias diuûm, tenuitq; sacella, chorosq;
 Hanc sibi saluator legit, quo nomine templum
 Et titulo constructum est. Hanc sibi vendicat arcem
 Rex Gothicæ gentis, seu princeps Hermenegildus
 Martyr. Et Oscenses leuitæ, Aragonia Regnum
 Martyrio quorum (non tantum armisque, forisque.)
 Irradiat mundo, velut admirabile sidus.
 Iustæ & Rufinæ domus ista, placetq; tenello
 Domingo puero, sancto quo martyre quondam
 Illustres SALDVBA tuos humescere campos
 Sanguine vidisti. Nec displicet illa Valero

Pastori nostro, fulgentia pignora quorum
 Auro pallenti, & gemmis conclusa nitescunt:
 Ut cælum facibus, vel Luna quæ imagine solis
 Crebro percussa, exultat radiantibus alis.

Est Petro Arbueso arx hæc admirabilis urna,
 Qua veneranda piæ conduntur viscera patris
 In medio templi gelido sub marmore grandi,
 Interfectus ubi fueratq; ubi sanguinis eius
 Vnda fluens voces magnas ad sidera baubans
 Feruida bulliuit. Fallax ubi turba rebellis
 Gens recutita, ferox, periura superba, maligna
 Inque odium fidei truncavit pessima sanctum.
 Hoc mihi nunc carmen. Cantabo pectine tangens
 Arbuesi laudes molli, magnalia Petri
 Intendens chartis, nitidisque insculpere libris.
 Alme pater rerum, motus, cæliq; rotatus
 Legibus æternis voluuntur numine cuius,
 Voluitur & grandis vertigine concita moles,
 Pondusque immensum, & socialis machina mundi,
 Quem cælum, & quidquid cæli nunc tegmina giro
 Concludunt, quidquid tellus, pontusque crearunt,
 Quem chorus Astrorum, venti, Sol, menstrua Luna,
 Quem freta, quem curuis turgentia flumina ripis,
 Prose quisque tremat, pro se quodcunque tremiscit,
 Summe Deus succurre, age rector maxime rerum

Ad famulum demitte tuum nunc lumina (quamquã
Sordibus implexus nullo ſit robore dignus).

Aspice conſtructos ad tot myſteria cantus,
Deſeſſum vatem, quaſſatum ætate, ſenemque.

Confractum plectrum, fortes in cantica vires

Adiſce cunctipotens, maiores adiſce nervos.

Bellator poſtquam (media iam abeunte inuenta)

Infælix calcat viridantia littora Cingæ,

Et Fragæ ad ſcopulos torquens incautus arenas,

Ceditur infando caſu, Rex optimus ipſe;

Metropolis pacem tenuit, redimita capillos

Ipſa venit noſtros pax iam miſerata labores,

Explicuit pennas, riuus immitis Iberi

Allatura dies claros, noctesque, tenebris

Depulſis, riſu miſcere, & cuncta coruſcis

Solibus ornare. Aurifera perfundere luce

Urbes, teſta, domos, mentes, turgentia corda,

Conuentus ſacros & relligioſa virorum

Templa Sacerdotum, cætus, populoſque nitenti

Doctrinæ, & vitæ exemplo ſacrare perenni.

Ad ſtudia è bellis, & ad ocia grata camenis

Venimus, exultant montes, telluſque fluentis

Patris Iberi augetur. Lilia grata leguntur,

Iam meſſor ſpiciſ gaudet, iam vinitor vuis.

Pax regnat, potior multis pax una triumphis,

In longum tempus fertur victura per agros
 Nostratum, Alfonsi fruges, plantaria, tempe
 Seruatura dies multos, cultura salutem
 Sanguine maiorum, bellis, armisque paratam.
 Hæcque fide illustres inspersas sanguine diuūm
 Vrbes compleuit sanctis, & gratia Christi
 Sanctos ornauit gemmis, pugneque tropheis.
 Præmia virtutum dantur, mox gloria cæli
 Angelicis comitata choris per secula seclūm.
 Omnia templa vigent Regni (cæu vinea lecta)
 Vrbs omnis floret. De te Salduba, tuaque
 Metropoli fluxere rosæ, mollesque Hiacinti,
 Hinc violæ splendent, hinc candida lilia fulgent.
 Hinc docti, hinc sancti, hinc legū, morumque Magistri
 Mitrati patres, hinc cælica turba priorum.
 Hinc lapides nitidi radiant, gemmaeque micantes,
 E gremio fluxere tuo. Tum maximus ille
 Arbuesus scandit martyr, super astra triumphans,
 Purpureo cuius radias gemmata cruore.

Tempus erat quando sol iam transfegerat annos
 Quadraginta quatercentos post mille duosque,
 Et totidem æstates siccauerat igneus æstu
 Frugiferas messes, totidem area frugibus usa.
 Autumnus totidem mæstus viduauerat hortos
 Frondibus, & folijs, terras viridantibus herbis.

Bruma ferox totidem tulit intractabilis imbres
Ipsa feros. Totiens venit fusura decorem
Montano vento, gelidum, quem torua Pyrenes
Mittit in Augustos horrendo turbine campos.
Vere nouo totiens tellus tepesacta calenti,
Rore colorata est. Totiensque nouata coruscis
Floribus, & granis. Totiens intincta colore
Pandere arua sinus. Totiensque, tepentibus auris,
Ad postes nostros nidum suspendit hirundo,
Garrulaq;, ad campos nostros infauista colubris,
Hospita peruenit peregrina ciconia noctu.
Quum inter nostrates antiqua Seconcia terras,
Molles cantati ad ripas constructa Salonis,
Epila post dicta, immutato nomine prisco,
Et Rege Alfonso Machometis libera uinclis,
Turribus, ac muris circumvallata uetustis,
Nobilibus faelix dominis, & fertilis agris,
Munera, & omniferos terrae fusura nitores,
Frugum altrix, diuumque parens, faecunda uirorum,
Mastrepilam sanctum genuit, quod rector Olympi
Languenti mundo postremo tempore sidus
Concessit. Genuitque alios Seconcia multos,
Et celebres tulit ipsa uiros, armisque, togaque,
Et uerbo, & uersu claros, studiisque Mineruae
Egregios. Instar quorum Mastrepila noster

Nunc

Nunc erit. Immensum patriæ lumenque, decusque.
 Quem Epila nascentem vidit, nutriuit, eumque
 Audiuit teneros fundentem ad inania fletus,
 Et flentem in dulces pellexit carmine risus,
 Plena corallifluis distillans ubera labris.
 Patricio est Petrus genere ortus, sanguine eorum,
 Quos Arago armipotens fidalgos (nobile germen)
 Maiorum reboat titulis, & stirpe superbos.

Principio ad lucem vix dum peruenerat infans
 Christi adum ritu, cepit lustralia fontis
 Stagna sacri. Mundatum mox rubigine culpe
 Dixerunt Petrum, nomen posuere parentes
 Pastoris Petri Sancti, qui retia liquit
 Recturus domini cymbam, post tempora Christi;
 Ut mundus miles solidata in pectora surgens,
 Pontificis primi teneat nomenque, fidemque
 Martirio ut celebri tandem; ceu petra refulgens
 Cælestis patriæ gemmis numerandus adesset,
 Ad fabricas templi æterni soliumque tonantis.
 Vix igitur cunas euaserat ipse soporas,
 Transierat pannos fragilibusque infantia molles.
 Atque puer fandi ad dulces peruenerat annos;
 Nempe triennalis dum currit amabilis ætas,
 Aut quinquennalis, sensus dum plusve, minusve
 Spectat discendos apices, elementaq; prima

Sputis conſpurcat multis, & ſcindere chartas,
 Aut plorans, ludensque trochis diſperdere diſcit.
 Tempus erat quando præcepta docere ſalutis
 Et norma vitæ venit formabile germen,
 Quum primum decuit firmare hanc robore mentem,
 Quòd multum intererit, quibus artibus, & quibus illã
 Moribus inſtituant, qua cura & laude parentes
 Informent ſobolem: ut cum iam matura recurſet
 Antiquos mores, memor & tam flexilis æui,
 Quæ puer amplexus fuerat, quem mobilis ætas
 Cervici aſſuerat, tenero & ſubnectere collo,
 Illa eadem ſumptis quærat molimina pennis.

Ergo Petrum puerum pietas doctura parentum,
 In primis orare Deum, docuitq; per aras
 Curvatis genibus diuûm ſpectare figuras,
 Magna Pæſtinae repetens primordia matris
 (Quæ tenuit nullas lux immaculata nephandi
 Peccati nebulas, poſt, nec vel origine prima)
 Ingeſſit pietas patrum teſtetur ieſum.
 Præcipit, & mandat ſupplex altaria Chriſti,
 Diuinum pneuma, & numen genitoris adoret,
 Percutiat pectus, ſignet frontem, & prece blanda
 Subſidium poſcat contra acres demonis auſus,
 Illecebras contra & mundi contagia prauis.
 Non trahat in rixas pueros, nec fallere quemquam

Audeat

Audeat, infestus nulli, mendacia quæque
 Horreat, & mores prauos virtutis alumnus.
 Addebant stygios amnes, tormenta, Cathenas,
 Venturumque diem, quo mundus & æthera quondam
 Ignibus urantur, flammisq; cumentur amaris,
 Quo iudex veniet supremus, quo horrida rursùm
 Corpora suscipiant animos, vitamq; nouandam
 Tempus ad æternum, quò cælo & sede fruantur
 Æterna iusti, reprobi teterrima flagra,
 Dum Deus æternus duret, patiantur, & ignes.
 Nate dies venient (dicebant) queis sine mente
 Mortales, quo stare loco, quo tendere possint
 Ignari, finisq; instantis imagine fracti,
 Signorumque metu, sine sensu, & mente ferantur
 Audax, & timidus, iuuenisq; senexq; tremendis
 Attriti signis, mortis formidine torti.
 Talibus imbutus præceptis Petrus inertes
 Infantum mores, ludos, puerilia, risus
 Contempsit, forti mentis conamine pensans,
 Et versans animo vigili documenta parentum,
 Iàm fortes sensim maturus venit in annos.
 Sic vitam celebrem à Senio cepisse videtur,
 Dum sequitur pueri auriferos infantia mores,
 Ante diem tractans viuacia facta senectæ,
 Sanctorumque vias carpens: vestigia fratrum.

Nil leue, nil iuuenile ſapit, nil officit ætas,
 Nulla nocent Petro Arbueſo morboſa iuuentæ
 Probra veneniferis mundi ſociata colubris.
 Ante diem cepit iuuenis caneſcere ſenſu,
 Moribus, ingenio, ſtudijs, virtute, decore,
 Et teneros, virideſq; annos transcendere vita.

Quo viſo læti patres (Antonius ipſe
 Arbueſus dictus fuerat, tum Sancia mater)
 Tot factis, tanta & moti grauitate iuuentæ,
 Dulcibus inſtabant verbis, Petrumq; monebant
 Dum ſtudijs formare volunt, linguiſque nouare
 Illius ingenium, linguæ documenta Latine
 Arbueſo tradere, & præcepta docere Magiſtrum
 Grammatices, quibus uſa fuit Romana vetuſtas,
 Tempore quo ſcripſi, ſceptrum tenuiſſe Latinos.

Pinguis ager (cui nèc multum ſudoris, & artis
 Sit ſatis) ingenium fuit admirabile Petri,
 Natura ingenuas quo ducebatur ad artes:
 Vt lapis ad centrum; velut ignis ad ardua Luna
 Concaua deductus. Sub præceptoribus hauſit
 Vbertim fructus doctrinæ, quanta vetuſtis
 Contigit hoc æui patribus, doctiſque ſophorum.
 Ipſe legens docuit multos, virtutis & ergò
 Ipſe domi feruens tacitus meditatur, & orat,
 Ipſe ſacella frequens luſtrat, ſupplex, & ad aras,
Pectora

Pectora contundens, gemitus, suspiria, gestus
 Commiscet lacrimis, irrorat fletibus ora,
 Ambrosiasq; genas quibus & candentia vincit
 Lilia formosus. Fului ramenta metalli
 Cæsaries offert, flavis aurata capillis:
 Labra sed aurigeros distingunt lacte corallo.
 Aspectu pulcher, rufusq; colore micanti,
 Candorem niueum superat, solemq; rubentem.
 Ne verò insignis probitas in honora maneret:
 Ut mala corruptæ fugeret commercia carnis,
 Ut fieret mortalis homo de ciuibus aulæ
 Cælestis viuens; patriam contempsit, & altas
 Mœnibus aspiciens vrbes; Saturnia regna,
 Venit in Italiam, sceptris, bellisq; potentem,
 Quâ se se magnis tendit Bononia campis,
 Terra ferax, fœcunda virum, tum fertilis agris
 Atq; usu bellorum acris, venerabilis armis,
 Ingenijs veneranda pijs, studijsq; Mineruæ.
 Hic tantum studij tantumq; laboris amati
 Impendit rebus superis, vigilantia ut altè
 Cognorit rerum causas, cognorit & artem,
 Quæ iubet excultis animos accendere flammis.
 Contempsit libros molles, & amoris iniqui
 Ventosos strepitus, hominumq; inuenta refugit.
 Ad sacras animum leges, ad mystica textus

Vertit opus Petrus, quærens alimenta, cibosq;
 Cœlituum, Deus æthereas queis pascere menſas,
 Et ſedes augere ſolet: ſub ſellia diuûm.
 Temporeque ex illo, producti exordia mundi,
 Synaycam legem, Paulum, Dauida canorum,
 Vaticinum chordis Regem, pſalmisque canentem
 Voluere decernit, ſacrisque incumbere libris.

Quo factum eſt: ut vere ſolum ſe floribus ornat:
 Componit ſicut dulcis ſapientia docti

Cultoris terram ſylueſtrem, agrosque rebelles
 Vertit in omniparas, atq; in ſola pinguia, campos:

Sic Petrus celeri ſtudio ſapientiæ in altos
 Conſcendens apices, euasit doctus, & indè
 Preſtitit ingenijs, quantum præcellit Olympus
 Saxoſos colles, vel quantum lumina Titan.

Quid moror? & tantum dulcis facundia Petri
 Profuit eloquio, quantum nec priſcus Arion,
 Nèc Trax, blandiloquus vates teſtudine quondam,
 Melliflui plus feciſſet dulcedine plectri.

Virtutum decus omne tulit. Patientia latè
 Fulſit, telorum nimboſ iam fortis ad omnes
 Splenduit, ardore incenſus. Prudentia cautum
 Induit aſpectum, fecit clementia mitem,
 Sobrietat parcum. Pietas miſerata labores,
 Munificas palmas miſeris diſtendere egenis

Præcipit, & fulvæ rutilantia signa monetæ,
Thesauros omnes Petri vilescere curis.

Si libet Arbuesi primis percurrere ab annis
Mores, ad finem vitæ usque, & videbimur hortos
Mirandos Cilices intrare, & Thesala Tempe,
Purpurei tum veris opes, & rosida Himetti
Culmina lustrare, & regna liquentia mellis,
Olfacere Hybleos flores, fructeta Sabæa,
Aut quidquid Baiana ferunt, Gauranaq; septa
Et fruticum sylvas humiles, ubi balsama sudant,
Nardi ubi spirat odor, syriūve ubi fragrat amomū,
Magnaq; thuriferis redolentia aromata campis.

Ergo Mastrepilæ sancto lucentior astris
Fama fuit, puro decies syncerior auro,
Insignis probitas, vitioq; potentior omni.
Fortunæ casus tempus. Tūm mentis ab arce
Diuitias risit sæcli, mundique fauores:
Quapropter Petrum illustris Bononia fecit
Collegam, lauro, & doctoris honore decorum.
Metropolis nostræ tractans tunc iura senatus
Comventusve patrum celebris, sapiensq; probusque
(Quem vulgus dixit gentis de more capitulum)
Cannonicum fecit: pulsa ut caligine (si qua
Tunc erat) ad portus navis remeare quietos
Mox posset, valido hoc nauta pellente procellas.

Interea Reges (conjux Ferrandus Elise)
 Catholicae fidei stellae, ornamenta decoris
 Totius terrae, & saeculi duo lumina tanti,
 Ambo nobilium geniti de stirpe Gothorum,
 Et regno celebres, populis ad iura reductis.
 Alter Aragonius Princeps, Regina sed illa
 Castellae, iuncti venerando foedere lecti,
 Quos Deus omnipotens miseratus tempora prisca,
 Tot, tantisque referta malis, tot fracta ruinis,
 Ipse toro placido, thalamo coniunxit amando:
 Ut pax regnaret, regna ut sociata vigerent,
 Quae fuerant disiuncta diu. Damnata periret
 Impietas, orci aeternis trudenda catenis,
 Et virtus floreret, quans ornata corollis.

Duro igitur quamquam implexi molimine belli,
 Dum cadit imperio Tagara, & dum Maurica Lorca
 Submittit collum, dum subdita seruit Alora.
 Dum Malacam Reges subdunt, dum Cartama victa
 Urbes atque aliae, dumque expugnatur Alama,
 Dum sensim Mauri fugiunt, dum cedere terra
 Compulsi patriam linqunt, & mœnia temnunt
 Ferrandi cogente metu, formidine belli
 Absconsi: ut tandem sublimia tecta Granatae
 Urbis (quae tenuit multos inuicta per annos
 Sceptra, pharetrigero Maurorum milite bellax)

Propugnent, triplici muro vallata tenaci:
 Tunc inter strepitus Martis, resonosque tubarum
 Clangores (superum res religionis amore
 Acturi Reges) Iudæos pellere longè
 Decernunt. Ne fors lethalia toxica sanctos
 Inficiant animos, spargant aut monstra veneni,
 Et stygium semper reuomentia viscera, virus.

Edictum vulgant, præconis voce perurgent
 Iudæas gentes, festinent cedere ab oris
 Hispanis, terrasq; nouas trans æquora quærant
 Caucasæos montes videant, aut torrida Turci
 Regna petant, Indasve plagas, septemve triones,
 Curentque ad gelidum vestigia ferre Bootem,
 Quâ ferus armatur Boreas, glaciesque niuosa.
 Ex templo linquant patriam, camposque feraces,
 Aut Christo nomen conscribant, dogmata cuius
 Toto animo, toto conatu & corde sequantur.
 Terruit edictum tabentia corda timore,
 Nèc quid agant norunt. Mores deponere patrum
 Non audent aliqui, sedesque domosque quietas
 Linqere, nec nota profugos tellure fugari
 Permittunt. Multi patriæ dulcedine tracti
 Magna salutiferi sumpserunt stagna lauacri.
 Ast alij quibus in faustus loligine succus
 Antiquæ legis, medio pulmone venena

Conſperſit, mutant cœlum. Pars tendit in Afros,
 In Gallos, inq; Italiam. Pars turbine rapta
 Turcarum pañſis adiit verſum oppida velis.
 Vt nigrans cœlum, dum turbida nubila circum
 Obscurant orbes, dum abſcondit lumina Titan
 Confuſus radios cohibens, comuerrere venti
 Concursu, flatuque ſolent obſcura, ſerenum
 Lætificare diem, depulſis nubibus acres:
 Agricola utque ſolet viridaria tergere gnâuus,
 Et lappas, ſpinas, tribulos, zizania, vepres
 Tollere ab excultis, imis radicibus, hortis:
 Vt nigro turdi tingentes arua colore
 (Si intorquet paſtor valido molimine fundam)
 Raucidulæ volucres ſubito ſparguntur in auras:
 Sic gentem miſeram varias diſperſit in oras
 Mandatum Regum, ceu turdos verberare fundæ
 Paſtor agit, nubeq; procella furensq;, fremensque:
 Cultor agri ut vepres vellit radice reuulſa.

Ne vero quiſquam fidei myſteria temnens,
 Oblitus fontes, & ſtagna ſacrantia mentes,
 Irrita nubiferis ſpargens promiſſa procellis,
 Per ſcopulos mortis, perq; execranda vagetur
 Imuia luſtra ferus, patrum conſepta lacunis,
 Ad nebulas patriæ antiquas, moreſque recurſet:
 (Vt canis ad vomitum redit, excors porcus ut udâ

Materiem canosus adit, rursusque reuoluit)
 Insignes pietate viros, morumque magistros;
 Scilicet Arbuesum sanctum, clarum ordine patrem,
 Cui nomen Gaspar fuit, agnomenq; Iuglaris,
 Religio celebris, Guzmanis sancta parentis
 Quem nutrit, doctumque dedit, Gnauumq;, piumpq;
 Qui causis fidei praesint. Speculentur acuto
 Intuitu mores hominum (contagia ne sint
 Dulcia quae quandoque videntur verba liquores
 Infudisse sacros: cum sint conserta venenis
 Toxicis monstriferis stigios spirantia fontes)
 Constituunt Reges, quorum Mastrepila primus,
 Et Princeps legitur, sanctus qui semper honeste
 Vixit, & ingenti doctrina lumine fulsit.
 Maxima qui poterat mortali commoda vitae
 Adferre ingenio, exemplo, virtute, loquela,
 Cui nec lenta quies, nec iusta potentia, nec spes
 (Et verbo promptus, feruens animo, ordine clarus)
 Improba fecerunt, quin vitam sanctius istam
 Gesserit, & medius per honesta & caelica limes
 Traxerit Arbuesum scopulos per, & noxia secli
 Carmina, tabificis orci commixta Chelidris.

Ergo cultor fidei lectus, componere mores,
 Cepit, & aduersas recto compefcere linguas
 Inque Deum stolidas frenare, & pellere culpas,

Errorum & feces, mundumque aſpergere luce.
 Non potuit, ſed enim infernus, nec praua nefandis
 Subdita peccatis Iudæa infamis, & undis
 Baptiſmi mundata ſacris, conuerſaque nuper
 (Inconſtans, repetens vomitum) ſuſerre malorum
 Supplicia. Et pœnas, ignes tormenta pudendis
 A Petro Arbueſo morbis inflicta, reiſque
 Damnandis, quibus infenſa & labruſca racemis
 Grata fuit, prauo reuomunt dum mella palato.
 Et quibus antiquus Moſes inſederat altè
 Cordibus infandis, Senio & lex mortua longo.
 Paſſuri flammæ, ignes, incenſia, mortes
 Ob ritus veteres, cæca ob veſtigia patrum.

Ergo hi cum ſectæ ſocijs, Moſiſq; ſequaces
 Cenſorum fidei coetum, totumque tribunal,
 Chriſtigenas cunctos, diro diſcerpere ferro
 Decernunt: ſed enim hoc decus immortale triumphi
 Maſtrepilæ tantum ſeruauit rector olympi,
 Martyrij clarum facturus munere ſanctum,
 Templi delicias noſtri, orbis amabile ſidus.

Finis libri tertij Perithephanon.

PERISTEPHANON

SEV DE CORONIS SANCTO-
RVM ARAGONIENSIVM, ET

de vita, morte, miraculis serui Dei Petri Ar-
buesi Canonici Cæsaraugustani, &
primi Inquisitoris.

LIBER QVARTVS.

AD cursum leuis aura vocat. Maioribus Orsis
Est opus. Accedit Petri mors, instat, & urget
Iudaicæ gentis feritas. Contendit acerbo
Martyrio truncare virum. Fidei q̄ duellum
Secta ferox finire cupit (quodque autumat illa
Finitum, Petrum si mors oppresserit atrox)
Spiritus adijciat vires, Deus ora secundet,
Nec nostros versus contraria monstra morentur.
Arbuesum nunc cimba vehat, nunc æthere ab alto
Cælica dulcifluis socientur dona camenis.
Augustus Titus postquàm Vespasius Heros
Tot cædes hominum Solimis, tot funera fecit,
Quæ nec claudantur numero, nec dicere possem,
Guttura si centum dentur mihi, si oraque centum
Iudeos gladius misera quos cæde peremit,

Vel quos eſuries aura viduauit, & enſis
 Quos proprius morte affecit, quos ignis, & hoſtis
 Perdidit infauſta plebis, & enalis ad haſtam.
 Gens Iudæa plagas orbis diſperſa per omnes,
 Pars noſtras miſeranda venit tunc plebis in oras.
 Ipſa ſed ut lolium plantis, herbisque nociuum
 In multam creuit ſobolem, diſtendit ubique
 Peſtiferos ramos, altis radicibus hærens
 In ſyluis Moſis, cæcis contenta ſub umbris.
 Diues in Argento ſemper, prædiues in auro,
 Diuitijs quocunq; modo diteſcit opimis,
 Imponens miſeris uſuras fænore grandi
 Facta, dolos, fraudes, mendacia, munera, cenſus
 Juſtitiam contrà, prætextu legis, & æqui,
 Per fas atque nephas complens maſſupia nummis.
 Priſcis temporibus Iudæi uiuere more
 Antiquo poterant, Phaſem celebrare quotannis
 Verbaque cornigeri in Chriſto completa propheta:
 Attamen ut ſacro baptiſmi fonte lauari
 Tentarunt, Domino, & fidei dare nomina noſtra,
 Chriſtiadum leges venerari & fœdera legis
 Tunc iuſſi promiſſa ſequi, aut pro crimine mortis
 Damnari, & pœna capitis, ſi fortè vacillent.
 Aſt ipſi tantùm curabant fingere vitam,
 Criminis expertem, ceſtes fingere mores,

Et super induc̄to velabant corda colore
 Conuicti scelerum culpa, & præcordia flammis
 Feruebant, iram magnam, rabiemq̄ furentem
 In Christum Dominum claudebant pectora; quamuis
 Celicolum ritus illius facta putasses.

Erupit sed enim virus, fomenta veneni
 In faciem veniunt, ruit à radicibus humor,
 Atque nefanda palam produntur crimina gentis,
 Confectis obtecta vijs, atq; artibus Orci
 Virtutis speciem & fidei simulantia vultus.
 At Petrus Arbuesus qui in religionis amorem
 Verterat ingentes curas, qui Iudicis æqui
 Signa pius dederat. Pænis componere mores
 Sæuaque iustitiæ compellere crimina flagris,
 Conaturq; vias sceleri præcludere. Culpas
 Incestus, sordes, veneris monumenta nefandæ,
 Delictum turpe execrandæ furta Gomorræ
 Hæreseos morbos turpes, periuria (pacta,
 Si quæ connubij, nupta viuente priore)
 Castigat. Nigras transfert in carceris umbras,
 In manicas, in vincla pedum, gelidasq̄ cathenas,
 Cæcatas mentes, punit, secat, arbiter almus:
 Ut trepident, timeantq̄ mali formidine furcæ,
 Torrere ut pæne possint ad crimina pronos,
 Ut lappas, herbas steriles, tribulosque nocentes

Catholico euellat fundo, diuellat ab agro
 Exculto domini. Defendat dogmata Chriſti,
 Caſtellum & fidei, nuſquam expugnabile telis,
 Fraudibus infandis ſtygia, vel demonis arte:
 Commoueat quanquam cum tempeſtate procellas,
 Imbribus horrenda, & vibrato fulmine torua.
 Hoc unum verò (viſuri examine longo
 Crimina) cenſores curis mordacibus egit,
 Iudaicæ gentis rabies, & dogma tenaci
 Innascens rursùm ſectæ loligine prauum.
 Namq̄, oculos hominum ſpecie virtutis, & umbra
 Vt fallant verpi, properant genitricis ad aulam,
 Metropolim ad noſtram, ſanctorũ templa frequentāt,
 Fundunt ore preces genibus veſtigia curuant,
 Ora rigant lachrimis, tundunt & pectora palmis.
 Raucidulo ſed labra ſono (non corda mouebant
 Ad Chriſtum) repetunt ſenſim miracula priſca,
 Et fontem de rupe datum, quem Virga prophetæ
 Eduxit ſciſſi ſaltantem ex cortice ſaxi,
 Atq̄ ollas veteres, cœnam agni, Encenia (Moſes
 Sanctus homo quæcumq; dedit pro tempore legis)
 Ignari ad tempus Chriſti transferre volentes.
 Sic igitur patribus fidei, morumq̄ magiſtris
 Defertur ſcelus admiſſum, repetita nefandi
 Iudaici ritus contagia, crimina patrum

Cordibus infaustis recutitæ gentis auaræ,
 Ossibus, & nervis rursus insedisse profanis.

Queis motus Petrus (præcellens arbiter arcis
 Causarum fidei) tribulos, plantasque nocentes
 Leuigenum, plebisq; feræ lustrare tenebras,
 Ulcera membrorum tabo putrefacta pudendo,
 Undantem saniem, fellisq; humore tumentem
 Infrenare pius curat, rursusq; reformat.
 Hinc ignis vibrat flammæ, hinc chorda capistros
 Blasphemis aptat linguas. Hinc terga flagellis
 Liuescunt rigidis. Resonantia flagra rubescunt
 Hinc costis infixæ malis. Hinc æquora sulcat
 Navita fluctuagis, agitatis ordine remis.
 Ligneus hinc substratur equus, quiq; orbibus urget
 Hæreticam rabiem, conclusas corde latebras,
 Culpis membra virum, & vitijs maculata nefastis
 Distendit : pateant ut morbi, culpa pietur,
 Et sanies contacta fluat, sincera trahatur
 Ne plebs in morbos, nec turpia crimina fontes
 Tollant, insontes perdat gens prava columbas.

Denique scribuntur fisco bona plurima eorum,
 Baptismi sanctos qui ausi contingere fontes,
 Respexere retro rursus, subitoq; relapsi,
 Sordibus immundis leti voluuntur eisdem.
 Hoc ubi præsensit rerum effrenata cupido,

Perfida monstriferis lucri gens perdita technis,
 Effera, dira, ferox, ex lex, Iudæa rebellis,
 Quæ mortes, ignes, flagra atque incendia turpis
 Tempserat; horrissonis conclamat vocibus amens.
 Ira fremit discors. Feruent præcordia flammis.
 Scintillant oculi. Præuam cor sanguine flagrans
 Virus anhelat atrox. Verpus minitatur acerba
 Christicolis damna. Et totam delere per orbem
 Christi adum legem, Christum, ritusque piorum,
 Catholici cætus mores, nomenque, decusque.

Principio ad fidei patres, sacrumq; tribunal
 Vertitur in fælix rabies. Vindicta cruentis
 Constituit, simulans, censores cædibus almos
 Perdere. Mastrepilam truncare agitata feroci
 Inferni flatu primùm, reliquosque deinceps
 Castelli fidei vigiles, sacrosq; ministros.

Ergo in consilium reuocat periura relapsos,
 Non paruo numero. Quâ matris virginis almæ
 Cælica clarificis posuerunt numina dextris
 Saldubæ muros supèr, admirabile pignus.
 Atque ubi Massarum collucent atria rursùs,
 Sæpius atque alibi iunguntur. Et agmine multo
 Complacuit Petrum Arbuesum prosternere morte.
 Sicque diem fugiunt, obscuraq; noctis opacæ
 Congrua conquirunt culpæ, ne plebe frequenti

Christigenum populi raperent in bella furorem.
 Quinq; ergo verpos legit gens dura, redemptos
 Mercede, & precio grandi: atq; ut tempore prisco
 Conducto Iuda committunt crimina nusquam
 Audita, infaustis curant celerare manipulis.
 Utq; lupus capras, venator ut ipse columbas,
 Utq; canis lepores, ieiuni ad prandia ventris
 Appetit. Arbuesum detur si certa facultas
 Ad morsus quærant, iussit gens dira superba
 Confodiat hominem sanctum, rabidoque tumultu
 Corripiat morte immani, quo Iudice vino
 Igniferum solimos perdet iaculabile fulmen,
 Destruet Isacidæ nusquam tolerabile damnum.
 Septembris tunc tempus erat, quo semina sulcis
 Iacta legunt, quærunque grues, vindemia quando
 Iam lacubus matura cupit, pinguisque reondi,
 Implere & vacuas precioso nectare cellas.
 Luctificusq; dies aderat, sol lumine densus
 Alta ferebatur veneranda per æthera tristis,
 Obscuris radijs scintillans, nubibus aer
 Turbatus duos casus prædicit, & infit.

Vertitur intereà cælum, lux transit ad Indos
 Obuoluens umbris campos, terras, quæ polosque.
 Densantur sensim nigrae, cæcæque tenebræ
 Et placidos somnos, dulcemq; in nocte quietem

Saldubæ ciues carpunt, hominumque, canumque
Ora quiescebant, noctem ducentibus astris
In medios orbes. Medium iam noctis abactæ
Tempus erat. Nostri templi iam cimbala bombo,
Et sonitu grandi retonant. Cælum omne cietur
Nolarum strepitu, scanditque in sydera clangor,
Excitat & surdos, diuersis motibus artus,
Oppressos somno. Excubitorque silentia Gallus
Excutiens, medium noctis signauerat alis,
Et cantu resonus. Diuinis laudibus implent
Templa Sacerdotes, monachus, monialis, & omnis
Clerus amore Dei accedit, deductus ad horas,
Et laudes cæli recinendas, tempore noctis,
Quo motus animique solent intendere vires,
Conatus totos in cælum, pectora mentes,
Sanctaque cælituis distendere corda coronis.
Hos intèr venit diuinus Petrus in aulam
Metropolis recitare preces, celebrare Deumque
Laudibus, omnisonis Psalmistæ tangere chordis,
Vaticinus plectro, quas Rex cantauerat Odas,
Alternisque choris resonare encomia legis,
Quadruplicem textum, Paulum, Mosemque canorū,
Ad Christi laudes. Mox sacramenta, figuras,
Præcepta antiquæ legis, magnalia patrum,
Sanctorumque nouæ vitas, miracula, triumphos.

Postea.

Prostratus templi in medio, deuotus, ad aras
 Intentus totus, gemebundis uocibus orans,
 Sic ait. Aeterni rector mirabilis orbis
 Pande salutiferas nostris nunc cordibus aures,
 Quaeq; gemens fundo, miseratus uota praecantis
 Respice cunctipotens, te mens, te corda, tuumque
 Conspectum, faciemq; tuam mea viscera quaerunt.
 Dirige nunc rectum, mundi per deuia callem,
 Succintos armis hostes depelle furentes.

Esto mihi clemens, esto pater, esto patronus
 Christe potens. Quo, uel simili sermone loquutus
 Arbuesus sanctus, precibus, conuersus ad aras,
 Instat. Quum cepit Clerus cantare Dauidis
 Psalmum, quoque solet ritus solemnia noctis
 Ordiri, alternisq; choris resonare canorus,
 Imitare pios homines, reuocare fideles
 Nocturnas caeli ad laudes. His pangere uerbis.

Eia uenite, Deo domino exultate canentes,
 Excelsum laudate Deum, iubilate saluti,
 Praeueniamus, & anticipemus munera laudis
 Et faciem Domini cantu, plectroque sonanti
 Flectere curemus. Quod sit super omnia magnus
 Rex Regum, rerumq; pater, dominator & orbis,
 Telluris, caelique sator, mundiq; Redemptor,
 In manibus cuius perstant fundamenta, fines,

Qui altos conculcat montes, qui culmina planat,
 Interdumque humiles valles super æthera tollit.
 Sicque sequebatur textus per cantica Psalmi,
 Atque chorus noster verbis & corde canendo,
 Venerat ad versum, quo gens recutita fruendis
 Cælorum viduata bonis, fertisque beatum,
 Damnatur pœnis inferni ingrata seueris.
 (Horresco referens) tunc dirus proditor unus
 Ex coniuratis, nummum mercede nefanda
 Conductus, truncare virum furialibus ausis,
 Accessit retro tacitus, laterique sinistro
 Vagina ex longa sceleratum diripit ensen,
 Et Petri Arbuesi collo trux abdere totum
 Conatus; iugulum fecit, quo sanguinis undæ
 Fluxerunt celeres, quo rosida vasa cruoris
 Inspergunt templi lapides, terramque rubentem.
 Ut nitidi fontes conspergunt arua rosetis:
 Utq; roseta rosas generant: utque undæ corallo,
 Purpureos pannos, rubicundos concha colores,
 Metropolis celebris tanto irrorata nitore,
 Picta rosis, conchis, ostroque colore retincta,
 Arbuesi venis, fideique rigata fluentis,
 Muneribus cæli multis celebranda futuris,
 Prodigijs tantis, miraculis tanta, decoris
 Ingentes fructus faciet, tum multa quotannis

Virtutum varijs florentiaserta coronis.

*Transfixus rursùm Petrus, victurus in annos
 Æternos cecidit moribundus, & atria blandos
 Composuere sinus. Gemmatus sanguine lectus
 Excipit innocuos sacrati corporis artus,
 Purpureosque dedit latices pro stramine molli.
 Heu furor? heu rabies, heu detestabile factum
 Heu scelus, heu immane nephas, ò perdita sempèr
 Impietas. Nùm hominum sordes? num stercora seclis?
 Orci membra decus tantum prosternere mundi?
 Nunquid de virtute scelus? de iure triumphos
 Iniustum facinus tollet? nùm iniuria vincet
 Iustitiam? furor, & rabies, fraudesque, dolique
 Quo mundus vultu tulit hoc? quo sydera? Cælum?
 Luna rubens? Stellæ? Sol? Mars? reliquique Planetæ
 Hoc opus indignum? cur tellus pertulit huius
 Criminis autores? avidis cur faucibus orcus
 Non carpsit? stygias cur non deduxit ad umbras?
 Nusquam tuta fides. Quisnam unquã crederet illos,
 Qui patrios tenuere focos, putredine mentis
 Excusa, & Christi lotos baptisinate sacro,
 Sordibus obscenis rursùm obdormire pudendis?
 En fidei immemores, vitam, propriamque salutem
 Obliti, Egipti caules ollasque nocentes
 Commemorant. Veluti inclusus tellure sub atra*

Ex nitro puluis, magnas euertat ut urbes
 Dùm ſe ſe aſtrigeros effert furibundus in orbes
 Effringit rabiem: ſic gens recutita, furensque
 Ardentes flammæ (quæ teçtæ corde latebant
 Chriſticolæ contrà) inferni furialibus auſis
 Hac nocte euomuit. Sanctus Maſtrepila truncus
 In medio templi iacuit. Fugère deinceps
 Carnifices, ſtrepituque ingenti, uocibus ægris,
 Tortorum curſu, fugientumq; impete magno,
 Atque pedum ſonitu, aſtantum clamore uirorum
 Metropolis retonat. Crediffes fulta columnis
 Teçtæ tot, & tantis à uertice in ima ruiſſe.
 Tunc clerus noſter uerſus, & cantica ſacri
 Pſalmographi uatis liquit terrore ruinae.
 Clauſtra chori exiuit. Turbatus limina tranſit,
 Ancipiti trepidans animo, confuſus acerbo
 Maſtrepilæ ſancti caſu, lamenta mouere
 Cepit & undantes lachrimis preſſare dolores.
 Pars currit, pars deflet hiantia uulnera, parſque
 Claudere conatur, uocesque ad numina grandes
 Tollit, pars minitatur (lamentabile uifu)
 Lactea purpureo pars colla recincta colore
 Panniculis mulcet, refouet uulnusque ſiniſtræ.
 Oscula mōx manibus, pedibusque, & ueſtibus omnes
 Reddere nituntur, uenerantur martyris indè

Membra corallifluis iam fulgida sanguinis undis.
 Arbuesus vix viuis erat, mortiq; futuræ
 Proximus, ingenti affectu subsellia diuûm
 Replerat precibus, missis vel in æthera votis.
 Tunc sed enim populus veniens, urbs tota tremendis
 Ensibus, atque alijs armis munita coruscis,
 Destruetura trucem gentem, sectasque nefandas
 Verporum, cunctas ferro exhaustura repente,
 Conclamat, tangit, spectat, stupefacta cruoris
 Arbuesi patris bullire in puluere fontes.
 Nam veluti olla ardens prunis flammaque voraci
 Ebullit, feruet, tollitque in celsa liquores
 Feruida concutiens undas, & murmure rauco
 Cantillans, subleuatq; coquenda, mouetq; frequenter.
 Sic sanguis Petri, fulgenti lumine clarus,
 Bullire in terra cepit, tellusque liquore
 (Pondere in inferius quãquã hęc elementa ferãtur)
 Alta petit, feruet, saltat, nat, rauca minaces
 Feruoris voces mussans, commota susurro.
 Rusticus ut quando Chaimus truncavit Abelum,
 Pastorem sanctum, inuidia instigatus acerba,
 Innocuus sanguis (virgultum ut vere rubenti
 Soluitur in flores fusus per viscera terræ)
 Vindictam quærens, clamores missit in arces
 Celituum pœnæ repetens pro morte secures;

Sic ſacer Arbueſi ſanguis; ſic ſanguinis unda
 Ad Dominum clamant, tollunt ad celfa parentis
 Atq; redemptoris Chriſti, ad palatia Regni
 Ingentes gemitus. Terra & madefacta cruore,
 Impellit motu ſonitus, in ſidera multos.
 Interea penetrat Salduba gentis ad aures,
 Fama intrans aditus, ac mille foramina tectum
 Perluſtrans, nullis detenta per abdita portis,
 Torua fremens, voces referens, verſansque ſonantes
 Maſtrepilæ mortem, diras feciſſe ruinas
 Iudæam gentem. Crescunt delicta, vagantur
 Millia rumorum confuſſè ducta per urbem,
 Dum dictis addit maiora loquacior autor.
 Inde vago templum, turba coeunte, tumultu
 Urbs replet triftis, cleri miſerata dolores,
 Admirans facinus, ſceleratae & crimina gentis.
 Continet àt voces, lachrymasque introrſus obortas,
 Immites tantum conuertit in æthera vultus.
 Maſtrepilæ faciem ſpectat, vulnuſque tremendum
 Impactum collo ſacro cenſoris, & enſem
 Terribilem venas furtim ſecuiſſe calentes.
 Aſpicit exangue ut corpus venerabile, luget,
 Vlciſci ſtatuit (catulo ut viduata leena)
 Arma capit, verpum gentem ſtratura nefandum,
 Currunt, diſcurrunt coniunctæ hinc inde cohortes,

Armatique homines, confusoque ordine ciues.
 Non sic tunc rabies molles furibunda luporum
 Inuasisset oues, & parcus horrida tigris
 Orbatum pastore pecus lacerasset acerbo,
 Et multo iugulo, rictus fœdata rapaces;
 Quam fortis SALDUBA feros exosa relapsos
 In culpas, discerpisset, cædemque seuera
 Supplicio grandi, & pœna mulctasset atroci
 Mastrepilæ sancti. Verùm Deus altius omnem
 Iudæis differt vindictam, lege ferendam.

Alfonsus præsul noster, regisq; potentis
 Illustris soboles, prorex, & pastor ouilis,
 Saldubense pedum retinens pernobile, & omnes
 Intèr Aragonios proceres tunc primus, & ipso
 Alter àb armisno Ferrando patre secundus,
 In Regno princeps, casum admiratus iniquum,
 Obuius accessit, forsàn ne praua profano
 Carnificum sceleri superaddita crimina, passim
 Instanti rabie admissa, & caligine noctis
 Obscuræ, insontes (seuis pro fontibus) acrem,
 Corpore concusso tolerent per vulnera mortem.
 Ibat equo vectus, multoque satellite circum
 Vallatus, forti comitatus milite, multis
 Principibus socijs, tristis quos fama repente
 Iunxerat, & tumidis vindictæ flatibus ultrix

Imbuerat. Cuncti populum ſedare furentem
 Conantur, cuncti peiora repellere ab urbe,
 Commotam gentem, ira & ſeditione coactam
 Turbatumq; animis furibundum, & mobile vulgus
 Frænare, in mentem ſanam, ſenſumque benignum
 Ducere Chriſtiadum veterum præcordia. Primos
 Motus, diſtriectos enſes, gladiosque minaces
 Compoſitis ſenſim verbis diuertere ab ira.
 Tunc igitur princeps Alſonſus ſubdita verbis
 Agmina ducturus per dulcia iura quietis,
 Legibus, atq; foris, non vi rectorus, & armis
 Adiunxit ſurdosque duces, ſurdasque phalanges
 Poſt voces, multasque preces, multosque labores.
 Quæ pietate grauem, meritisque & munere clarum
 Auſcultant, patulisque Alſonſo cordibus aſtant.
 Ille ergo dictis animos, & pectora verſans,
 Detestari ingens facinus, crudele, pudendum
 Cepit. Diuitijs ſolis ſeruire dolosus
 Conſilium infælix, ſceleris ſi præmia, ſi amplas
 Repromittat opes, animi ſolamen auari:
 Sic cecidit Iudææ pectus, ſicq; impia corda
 Verporum, gladijs (inquit) ſcindenda cruentis
 Ignibus æternis urenda, & tempore noſtro,
 Et cura, flammis torrenda: ut ſæua Perillus
 Tauri tormenta admiſſit, fabricator aheni,

Et clausus mugijt boue comburendus atroci.

Sum memor (aiebat) sceleris, scelerumq; recordor

Istius gentis, memini delicta relapsum,

Funera, furta, dolos, incendia, crimina, culpas,

Qualia facturi nusquam peccata tyranni

Busiris, Phalaris, Nero, Datianus, & ex lex

Antiochus, prauus Sciron, Ciclopsve tremendus.

Sum memor Isacidas pueros rapuisse parentum

Christigenum ex gremio plures : ut funera Christi,

Et scelus antiquum, (quo gens recutita decorem

Et fructus legis veteris disperderat omnes)

Martyrio infantum renouent, repetantq; nefastæ

Addentes culpæ sordes, quibus ardua regni

Premia conquirant stygij, & Phlegetontis amari

Æternas meritis pœnas venentur, & iras.

Simonem puerum verpos truncasse Tridenti,

Vernerum Treneris. Ligno affixisse recordor

Christophorum Guardæ, Toleti nobile pignus.

Atque ira, & rabie iecur accendente, volatu

Præcipites (ut saxa iugis disrupta feruntur)

Quum recitanda venit mors, lamentabilis orbi,

Sancta redemptoris: pueri sub imagine viua,

Cordibus afflatis stygia loligine, raptum

Affigunt ligno insontem, cantare suetum

Virginis, & matris laudes, seruire choroq;

Metropolis noſtræ ſubtili voce Domingum.
 Quem (cum ſol rueret, tùm nox iam pallida cælum
 Clauderet, undiuagas Titan abiturus in umbras)
 Cantantem ſuperum laudes, encomia diuùm
 Per vicos (SALDVBA) tuos, operoſa canentem
 Carmina pſalmographi vatis, verſusque ſuaues:
 Nodis colla premens, candore ſimillima lacti,
 Proditor Aljamæ dedit Albaizetus, & aſtu
 Diro affigendum ligno, mortiq; tradendum
 Surripuit furtim: ut crudelia vulnera ferret
 Sub Chriſti perſona infans, quo Sanctiùs unquam,
 Altiùs aut puerum vidiffes celfa ſequentem,
 Hicq; fuit ſanctus primo ſignatus àb ortu,
 Educens nitidam matris de ventre coronam
 Atq; humeros crucibus rutilos, oſtroq; micantes.
 Hic magnæ pignus virtutis, & indole magnus,
 Delitiæ matris Saldubæ, ſpesque, decusque
 Metropolis noſtræ, cleri vel amabile ſidus.
 O, ſcelus infandum flagris, & pondere ligni,
 Innumeris pænis hominem cruciaſſe, Deumque
 Non viſum Solimis ſatis! En Salduba nepotes
 Illorum rigidis efflantes cordibus ignes:
 Quod morti verum non poſſint ſcribere Chriſtum
 (Quem norunt olim pænas ſubiſſe nefandas)
 Factitium cruciare parant, roſeumq; Domingum!
Iamque

Iamque feri rabidos acuunt in vulnera morsus,
 (Dum medium noctis currit, dum sydera somnos
 Concedunt, placidam vel corpora fessa quietem
 Admittunt) mortem pueri, sub imagine mortis
 Vmigenæ Christi, tractant, scelerisque ministri
 Ad crucis ingentes pœnas decreta tenelli
 Membra Dominguiti, confracta, pedesque, manusq;
 Suspendunt, clavis parieti affixa repandis.
 Nec dubium intereà tortorum monstra decoram
 Cæsariem pueri, auratam turpasse recuruis
 Vnguibus, ora manu rigida, candore micantes
 Interdum maculasse genas, lacerasse capillos,
 Et tribulis, spinisque caput torsisse cruentis,
 Risisse infantem faciemque lauisse salinis
 Corporeq; in sancto duris lusisse flagellis.
 Nec riuus per saxa fluens, nec cera liquefcens
 Mollior. Aut puero maior dulcedine mellis
 Nectarius succus, fructus vel dulcis himetti,
 Montis, & hiblei fruges, nitidique liquores.
 Nec maior patribus fuerat celebrata vetustis
 Laus, sensus, virtus, animus, constantia, mensque;
 Quam fuit inuicti pueri laudata Domingui.
 Afflatus virtute Dei nam nobilis infans
 Vincula sustinuit, cruciatus, flagra, dolores,
 Nil dicens, perstans mitis (mirabile dictu)

Brachia dùm clavis pendent, dùm corpore nudo
 Suspensus patitur pignus venerabile terræ,
 Atq; poli ſplendor magnus. Dum martyr amaris
 Tormentis quatitur. Sæuiq; ad verbera feſſis
 Succedunt, plagasque novas per membra miniſtri
 Incutiunt. Multo dùm artus liuore tumefcunt.
 Dum horrida peſtifero vibrabant ore venena,
 Exhaustis venis, fuſas dum ſanguinis undas
 Transfixi infantis curant vacuare furentes.
 Denique terribili truncatus morte puellus,
 Non ſpecie velut ante roſas, non cœlica vincit
 Lumina, ſanguineis facies turpata capillis,
 Quæ viua ardentes oculis afflabat amores.
 Pendet onus ſacrum, demiſſo vertice ſuprà
 Pectus, & exanimis (veluti flos natus in hortis,
 Cui decus, & formam raſtri, longique ligones,
 Aut vomer dirus vellens, vel ſarcula morſu
 Surripiunt foſſis terra radicibus imis)
 Pendeſbat martyr ſine vita, & ſanguine ſanctus
 Corpore deformis maculis, & fœcibus ater.
 Tunc igitur verpi fugiunt: ut lumina mundi,
 Conſpectusque hominum fugiant, ne crimen in aures
 Procedat, corpus deponere, voluere ſaccis,
 Occultoque loco, foſſisque recondere curant,
 Quâ templum Chriſti matris, propè fluminis undas

Quâ muros lambens *SALDVBAE* diues Iberus
 Alluit auratis depingens littora conchis:
 Defossa iacuit terra commixtus arenis
 Tam sanctus martyr, tellure reconditus ima
 At Deus omnipotens, celsi regnator Olympi,
 Non passus tantum delictum, crimina tanta,
 Impune ut mala tot fiant, cœlestia misit
 Lumina, flammiferis radijs monstrantia corpus.
 Hoc luces radiare novas, hoc cœlitus astra
 Mandavit, facibusque nouis signare Domingui
 Martyris inuicti tumulum. Nox luce coruscans
 (Nox claro magè clara die) resplendet in omni
 Fluminis herbosi ripa, atque in margine. Donèc
SALDVBAE ad patres nostræ delata feruntur
 Prodigium cœleste datum, nocturna silentis,
 Obscuræ & noctis flammantia sidera, terris
 Proxima, fulgenti testantia lumine cœli
 Martyrij pignus sacrum, veneranda tropheis
 Membra Dominguiti, quæ mox inuenta vehuntur
 Aegidij sancti in templum, translata deinceps
 Metropolim in nostram miraculis clara micantis,
 Et pulcri solis superant ostenta nitore.
 Hæc igitur ciues nostrî delicta recordor
 Temporibus patrum, nostrisque patrata, cruentis
 Iudæum manibus, technis atque arte relapsum

(Obque

(Obque recens facinus) pœnis crucianda seueris,
 Supplicijs pensanda atrocibus omnia : donèc
 Hoc genus infandum cælo, vel vindice totum
 Dissereat gladijs, tormentis, carcere, flammis :
 Utque solent nubes validis vanescere ventis :
 Flores utque solent crudis marcescere nimbis :
 Robora ut igniuagis multis corrosa fauillis,
 In cineres abeunt : sic gens Iudæa sacratis
 Legibus, & legum pœnis torquenda, volantes
 In flammam, fumosq; abeat dispersa per auras.
 Quare agite, o ciues SALDVBAE, ponite rixas
 Inq; domos vestras, in tecta reducite ferrum,
 Armaque nunc cessent, vires, turbataque luctu
 Ira, ignis, candensque Chalib, & iurgia cessent,
 Et tibus innumeris dubiam quassantia mentem.
 Carnificæque manus cessent, infixæ medullis
 Iratis rabies, nunc nota in tecta recurset.
 Dixerat Alfonsus, sub quo gens nostra frequentèr
 (Dum vixit) pastore bonis fœlicitèr aucta
 Diuinis : sicut sub gnauo terra colono
 Plus parit, & multo implentur granaria fructu.
 His dictis, vulgo, pastoris dicta, furenti
 Consilium amplecti patris, reuocare tumultum,
 Cessare à bellis, visum pro tempore iustum.
 Sicque venenatum mox deposuere furorem

Cessaruntque anidæ sæuire in vulnera dextræ,
 Confussum vulgus repetit tentoria. Prorex
 Et præsul noster defessus corpore, ciues
SALDVBAE cuncti, sedato pectore, tecta,
 Atque domos repetunt, virus, discordia, murmur,
 Motaque diuersis resonantia partibus arma,
 Et gladij, atque enses, insani flamma furoris
 In somnos recidunt, excepit membra soporus
 Lectulus, & roseis fulgens aurora capillis
 Prompta venit, croceum linquens rubicunda cubile.

Finit liber quartus.

PER ISTE PHANON

SEV DE CORONIS SANCTO-
RVM ARAGONIENSIVM, ET

de vita, morte, miraculis serui Dei Petri Ar-
buesi Canonici Cæsaraugustani, &
primi Inquisitoris.

LIBER QVINTVS.

HÆC intèr multùm reboantia murmura noctis,
Metropolis Clerus sanctum deponere corpus
Mastrepilæ in lecto voluit, si fortè per artus
Omnipotens vitam vellet seruare, viroque
(Vltima labentis distendens stamina lucis)
Præscriptum proferre diem, producere tempus:
Terquinos olim vt regi Deus auxerat annos.
Nox aberat: totum radijs insperferat orbem,
Implicitas tenebris nudauerat æthere ab alto
Sol terras, radios, rorantem lampada, cælum
Ad medium duxit, celeri lux mota rotatu.
Deflebant omnes casum, Mastrepila sanctus
Mortales tandèm martyr, sublatus ad astra,
Post biduum lecto distentos liquerat artus.
Luctifico clerus tristis vestitus amictu,

Irrita supplicibus miscebat verba querelis.
 Atria multiuago crepitant concussa tumultu.
 Ipsi etiã lapides, altaria, claustra, columnæ,
 Clatra, chorus, portæ, resonantia cimbala templi,
 Vocibus inclamant multis, deflere videntur,
 Et lachrimas iactare pias, baubare querelas,
 Et Christo domino varios mussare dolores.
 Deflebant populi, fontes, fluuialia fletu
 Littora concussis, turbato vortice, ripis
 In luctum translata silent, & cantica tantum
 Consona tristitiæ pangunt, & flebile carmen.
 Metropolis viduata choro, viduata micanti
 Ornatu (multis velut interdita diebus)
 Mastrepilæ mortem voluit deflere cruentam.
 Respuit & mæstis lachrimis non congrua fufis
 Fulgida purpureis ostroque, auroque tapetis
 Tegmina, & Attalicis florum intertexta figuris.
 Intereã æternas dimisso corpore sedes
 Petrus ouans scandit, portasque patentis olimpi
 Martyrij lauro fulgens, comitante corona
 Multiplici diuûm, palma fruiturus adintrat.
 Hinc illi occurrunt patres, atque ordine longo,
 Antiquæ legis, fantesque futura propheta,
 Pulsantes placidas cælesti pectine chordas.
 Princeps vaticinus, fundæ, regnoque coruscus

Præcedit cunctos, Petri præconia Psalmis
 Depingens resonis. Acies tum nobilis adstat
 Non clypeis ferrove potens, celebrisve triumphis,
 Et rerum bello gestarum ornata trophæis,
 Culmen Apostolicum, maiorum turba per aures
 Docta salutiferas verbis immitere voces,
 Et libris sacris, diuina pelleret funda
 Hostiles fraudes, magnos ducere gregesque,
 Et vepres, tribulos, spinas conuelleret ab agris.
 Occurrunt, plaudunt, cantant, agitantq; choreas
 Martyrio clari proceres, splendore micantes,
 Syluicolæ patres, rutilis redimita corollis
 Virginitas, Princepsq; Seraphque, Cherubq; Tronusq;
 Arbueso occurrunt patri, psalmosque canentes
 Ad sedes plausu ingenti gradiuntur euntes.
 Septima Septembris decima & lux orta tepentis
 Hæc fuit, æternam per secla datura quietem
 Mastrepilæ sancto, cælos qui tangere plantis
 Gaudet, & astrigero expectare ex vertice terras.
 SALDV B A M nostram, turritam mænibus urbẽ,
 Atque Epilam, patriosque placet meminisse labores,
 Æterna dignos palma. Mercede bonorum
 Celituos intèr ciues donarier omni.
 Aspectare oculis Christum, dominumque, Deumque,
 Intuitu facie ad faciem, vidisse potentem,

Et pedibus sacris domini, solioque tonantis,
 Æternis gaudet, placidisque assistere votis.
 Egregios cæli proceres miratur, & illos
 Præsertim sanctos, quoscunque Aragonica tellus
 Progenit, propterque fidem periere, necemque,
 Et cælum meruere sibi, vitamque perennem.
 Martyrium quotquot (vacuatis sanguine venis)
 Nascentes ut turbo rosas: ut lilia grandæ
 Sustulit è medio vitæ, transduxit in astra:
 In similes casus quoriam vis feruida mentis,
 Impulerat, fidei testemque creauerat ipsum.

Et primùm Mariam vidit, Christique parentem,
 Reginae cæli sceptro, & splendore decoram.
 Mox vidit verbi vocem clamantis ad amplas
 Jordanis Ripas hirsutam pelle cameli,
 Et Petrum magnum pastorem ad Tibridis undas,
 Et Paulum & reliquos (fidei primordia nostræ)
 Hærentes lateri domini, quos misserat omnes
 Inuulgare fidem populis, conspergere terras
 Rore salutifero verbi, mundareque limphis.
 Post vidit puerum meritis rutilantibus, urbis
 SALDVBAE muris (quos viuens ipse tenellus
 Incoluit) precibus multis renouare salutem,
 Pro templo hoc etiàm multas diffundere voces,
 Æquales interque suos, quos prauus Herodes

Abstulit è medio. Fratres, culmenque, decusque
 Fluminis Henaris. Guardæ immortale decoris
 Christophorum lumen. Redimitaq; tempora mitris
 Raymundi nostri, varijs ornata corollis
 Taionis, Venti, Brauli, sanctique Valeri
 Multorumque patrum. Vidit Laurentius ignes
 Ut præfert. Vincentius ut nigrantia flammis
 Vulnera monstrabat. Gladios Eurosia, vultum
 Perque genas roseas conspersa fluenta cruoris.
 Encratis rigido ut clauo terebrata ferebat
 Tempora laurigeris radiantia vertice sertis.
 Innumeri ut Massas monstrant: ut corpora trunca
 Lambertus, Faustus, Felix, Apodemus ouantes.
 Millia sanctorum numerum, nèc habentia. Circùm
 Interfecti agni sedem volitantia, palmis
 Æternis donata simul, fruitura quiete
 Æterna, dominum visura, in sæcula seclum.
 Intereâ præsul, ciues, urbs tota sepulchro
 Mastrepilæ intendit. Multo deflere paratu
 Metropolis mortem voluit. Nec visa vetustis
 Patribus, Arbuesi sancti celebrare trophea.
 Exequijs lachrimare pijs, & funere grandi.
 Occurrunt populi, numerusque immensus acerbi
 Funeris, & tumuli testis, quo pignora sacra
 Condantur celebri pompa. Nec fama superstes

Arbueso patri desit, cui nomen in ævum
 Æternum peperit mors constans, clara triumphis
 Martyrij. Perstent etiã alta mole sepulchri
 Virtutis monumenta piæ: & supremus haberi
 Reliquijs ut possit honor, quo funere nostri
 Ad similem palmam populi, laudemque vocentur.
 Ergo sepulchrales ritus præsentè Senatu
 Cæsaris Augustæ, regni, vario ordine gentis
 Nobilium, & populi, vulgi, clerique canori,
 Metropolis celebri officio gemebunda peregit.
 Iam templum in sacrum conuenerat undique plebes
 Iamquè solum rignum lachrimis, iam sanguine Petri
 Feruebat rursùm tellus, & murmure rauco
 Vindictæ ingentes voces signansque, ferensque,
 Tentabat querulos feruoris vortice motus.
 Ingemuere diu, tristemq; ad sydera (vise
 Prodigio) gentes fletum missere, minantes
 Supplicium verpis, ignes, flammæque voraces.
 Concupiunt omnes sacrum contingere corpus,
 Alternat clerus noster dum cantica. Magnis
 Suspirijs tenues auras, & tegmina densans.
 Mox pendent cuncti, suspensi, ex ore loquentis,
 Obliti rerum. Tantum cælestia corde
 Percipiunt, mundi discunt non fidere rebus,
 Effrenis carnis sæuos restringere motus

Complecti nec opes ſeculi, nec corporis ægri
 Gaudia ſectari cupiunt, ſed pellere longè,
 Antifites dum ſacra facit: dum præco ſalubres
 Scripturæ fundens ſacræ de pectore textus,
 In populum ſpargit diuini fulmina verbi.
 Decurrunt lachrimæ, rursùm tonat undique templū:
 Lingua poteſt tantum, vox vel concinna docentis,
 Vt fletus, gemitusque ciat, nèc ſegnibus undæ
 Planctibus, aut ſacro lentefcant flumina cantu.
 Sic ſacris iam perfectis, poſt funera luctu,
 Et cantu alterno commixta, reponere corpus
 Magnifico tumulo, & niueo ſub marmore curat
 Metropolis, foſſa terra, lapidisque ſuperbi
 Arte laboratam, & preciſam conficere arcam,
 In qua condantur clari monumenta trophæi.

Ergo ſepulchrali corpus componitur antro
 Chriſtiadum more ornatum, quod ſerica velant
 Ornamenta decora auro, tùm fulgida lino
 Texta tegunt niueo, clauduntque volumina petra,
 Et terræ non parua manus, laterisque recocti,
 Et calcis paries durus, quem vallat, & ambit
 Multicauus tumulus, curua teſtudine cæcus.
 Hinc caput extollit moles, ſupereminet ampla
 Lamina, quæ inſcriptum ſeruet per ſecula nomen,
 Quæ narret mortis tempus, quæ clauſa ſepulchro

Membra Petri monstret. Donèc suprema dierum
 Nubiferos montes urat, disperdat & orbem.
 Hinc surgit moles magna. Omnia nobile marmor
 (Historiæ Petri positis hinc inde figuris)
 Contegit insculptum. Truculentæ mortis imago
 Ad viuum depicta patet. Circundata clathris
 Marmora visuntur varijs, ornata triumphis
 Factorum Arbuesi patris. Miracula multa
 Martyris inuicti. Nusquam numeranda salutis
 Concessæ populis pendent insignia cære,
 Argenti rutili, & varij monumenta metalli.
 Lintea, quæ misero dudum incubuere feretro,
 Et lini vittæ, fractumque ligamina membrum
 Corporis excissi, morborum signaq; multa.
 Namq; Petrus multis miraculis clarus Iberum
 Aucturus fulget. Viuens veneranda prophætæ
 Signa dedit, se prædixit multo ante futurum
 Censorem fidei, quam res ageretur, & almi
 Officij leges decretæ, ipsumque tribunal
 Ascriptum sacris causis, & iuribus esset.
 Et mortem præscisse ferunt, operosa patrasse
 Plurima. Martyrium celebris Campana Vilillæ
 (Multa potens monstrare sonis quasi gnara futuri
 Infortunatos solita, & portendere casus)
 Ingenti motu, nullo pulsante, sonora,

Ictibus oſtendit multis, qua nocte nefandam
 Intulit Arbueſo mortem Iudæa, pudendis
 Artibus horribilis, furiisque agitata malignis.
 Quid moror? Autores mortis torpedo (quietem,
 Vel ſomnum potiùs lethalem imitata veternum)
 Turbauit, mentemque fugato robore fregit.
 Dumq; fugam rapiunt, cæcatis fuſa repente
 Luminibus caligo fuit, nec cernere templi
 Auguſti portas poterant. Iam pectora ſpasmus
 Lethargi ſegnis, ſummæq; grauedinis horror
 Ceperat, imbellisque tremor poſſederat artus.
 Hæſerunt vires, titubant membra, oſſa geluque
 Obſtupere, & metu exanguis tremefacta vacillant.
 At poſtquam Petrus cæleſtes ſcandit in axes,
 Magnifico & corpus tumulo de more ſepultum eſt:
 Exanguis templi lapides ſeruafſe recentes,
 Per multosque dies, ſacrati ſanguinis undas,
 Purpureas ſeruafſe roſas, iterafſe liquores
 Feruentes motus, certum. Repetiſſe cruenti
 Martyrij immanes pœnas, torſiſſe nefandos
 Carnifices, quocunq; pedes, turbataque corda
 Vertere curafſent. Donèc, tormenta, recluſi,
 Tortorumque manus rigidas, & vincula paſſi
 In fumos, flammæſque truces abiere peruſti.
 His ita confectis, cæleſti in ſede coruſcus,

Æternam viuens vitam post fata beatam,
 Contemplans mundum Petrus, patriamq; relictam,
 Exequias tristes, quam tristitia liquerit arua
 Metropolis, Regni, atque Urbis, quam triste tribunal
 Causarum fidei, quantis plangenda querelis
 Funera liquisset: iam solaturus amicos
 Lumina ad hos terræ uertens radiantia tractus,
 Fulgenti è cælo uenit telluris in oras.

Blasclus erat Galbez uirtutis honorque, decusque
 Vir bonus, & rectus sacrisque dicatus, & aris
 Ordine, doctrina, officio seruire paratus
 Præbyter. Astriferas prauis concludere portas,
 Et reserare pijs solitus, qui Aquilonica rura,
 Atque hortos sacros diuino semine uerbi
 Ditabat uirtute, exemplo, & munere sacro.
 Hunc sanctus martyr, redimitus tempora sertis
 Martyrij, zeli, & doctrine fulta coronis
 Sæpius inuisit, luctum sedauit amici,
 Curauit morbum Blascli per membra tumentem,
 Hernia quem multum vexarat iniqua dolore.
 Inde reuelauit sanctus Mastrepila Galuo
 Causarum fidei solio uentura futuris
 Temporibus multa & magna, admirandaq; semper
 Iura tribunalis sacri, legumq; sacrarum
 Illius, ueneranda pijs, prauisque tremenda,

*In ſeculum manſura. Bonum ſolamen, & orbis
 Chriſtiadum columen firmum, murumq; futura.
 Inſuper & Reges qui conſtituere tribunal
 Errores contra, & ſordes & crimina mundi
 Aeternis vitæ palmis, pulchriſque coronis,
 Et magnis cœli fruituros ſedibus alti.
 Nil quoniã gēſit viua prudentia cultis
 Vtilius terris, ſuperis aut gratius unquam
 Quam reperire modum, ſæuum quo dogma nefandæ
 Hæreſeos pœnas lueret pro crimine dignas.
 Queis dictis martyr, rutilis fulgentior aſtris,
 In cœlum fertur, Blaſco ſpectante, coruſcus.*

Curatur Mutus.

*Berlangæ Domini natus, ſobolesq; nitore
 Purpureo Ambroſium referens per pulchra decorem,
 Et generis tanti quæſitam ſanguine famam,
 In templum venit noſtrum: ſi fortè ſepulchrum
 Martyris Arbueſi patris detracta loquelæ
 Organa donaret, quibus & viduatus àb ortu
 Naturæ vitio fuerat, mutusque creatus.
 Vix ergò ad tumultum iuuenis peruenerat æger,
 Incipiens precibus, manibusque in celfa ſupinis
 Corde vocare Deum, proponere clauſa ſepulchro
 Oſſa Petri Arbueſi. Meritis & martyris almi
 Poſcere verborum vires, atque ora nouari;*

Omnipotens versis quando in contraria causis,
 Gutturum grandisono replevit nomine IESVS,
 Quod cælum, quod terra tremat, quodq; astra tremiscunt,
 Et iuueni redeunt confestim munera lingue,
 Et, quæ naturæ morbo substantia vocis,
 A matris partu, fuerat sublata sonora.

Sanatur miraculosè paralyticus.

Ipse triennali fuerat Monzone Domingus
 Tempore, vexatus morbo paralysis, & acri
 Brachia torporis tabo contracta perennis,
 Cruraque longæuo multùm concussa dolore
 Inualidis sustentans pedibus, poplite molli
 Tardigradas suras: velut incrustata gelatis
 Flumina vorticibus, retinens immota recuruo.
 Ast interuentu Petri sanatus abiuit
 Exultans, carpensque viam, præconia laudis
 Diuinæ, Petrique patris super æthera tollens;
 Viribus ut gelidos sensit recalescere nervos,
 Auctore Arbueso, & corpus reparasse salutem.

Lucia Pontis paralytica curatur.

Lucia Pontis iners membris, languebat acerbo
 Per multos menses morbo. Nec morbida nervis
 Inualidum corpus poterat versare, quousque
 Ad sacrum tumulum Petri perlata repente
 Vidimus exangues letam abiecisse dolores,

Membraque confectim motus cepiſſe ſuaues.

Curatur miraculoſè Petrus Terronus.

Terronus ciuis SALDV BAE & cultor agrorum

Dum legeret dulces cruſtata pelle iuglandes

Incautus cecidit ſublîmi ex arbore truncus.

Quo caſu attritum corpus, per quattuor annos,

Et fractum dorſum tenuit, quò brachia fractis

Oſſibus, inualidos tenuere propè oſſa lacertos.

Sic triſtis venit, viſurus tecta ſepulchro

Membra Petri Arbueſi, faculas & lumina multis

Aucturus precibus, queis immedicabile vulnus

Aufugit linquens hominem. Per membra ſalubres

Inſtillans flatus oratio ſancta negatos,

Senſiferiſque medens neruis, motuſque datura

Vitales homini, curſuſque auctura valentes.

Simon Esperunus Sadenſis curatur.

Sadenſem Medici, Medicamina & atra Simonè

Vix viuum linquunt hominem, lectoq; cubantem.

Officijs viduata ſuis concuſſa iacebant

Brachia, crura, pedes, coſtae, ſegneſque per artus

Noxia detortos curuabant vincula neruos.

Hunc Petrus noſter (commotus voce precantis)

Robore firmavit membrum, tum corpore ſanum

Conſtituit, proprijs dum fecit vadere plantis

Infirmum, magnas fundens per viſcera vires.

Athanasius Palacius mirabiliter curatur
morbo infanabili.

*Saldubæ natus primis Athanasius annis
Mellitusque puer, morbo cruciatus acuto,
Hernia quem ruptis ambabus partibus ægrum
Fecerat, & magno torquet, diroque dolore,
Ad tumulum Petri Arbuesi portatus, amicam,
Effuso risu lætus, per membra salutem.
Senserat, inspersam magna virtute sepulchri.
Accedens fugiebat morbus, sæua recedens
Hernia torquebat puerum, rursumq; peribat
Infirmus, rigidi torquentes rupta tumores.
Quaproptèr patres natum portare frequentèr
Ad tumulum sancti soliti, casu hostia templi
Inueniunt noctu venientes clausa, nec ipsos
Sacristas, voces pueri clamantis, & acri
Ploratu miseræ tollentis in astra querelas
Audire. Intentus precibus Palacius, altis
Vocibus Arbuesum clamat, quo nomine morbus
Audito fugit trepidus, perfectæ salutis
Admittens corpus pueri fomenta tenelli.*

Puella paralitica miraculosè curatur.

*Venerat ad tumulum morbo confecta vetusto
Incedens ægris pedibus, siccisque puella,
Ipsa gemens, tremebunda, preces fusura, caducis*

Membrorum vinculis impetratura ſalubres
 Spirituum vires, ligni liſtura perofos;
 Queis veluti pedibus graditur ſuffulta vacillos.
 Circundat tumulum, faculas, & munera votis
 Addidit, & precibus deuotis nixa repente
 Effecit ſanam Dominus prece martyris illam,
 In priſcum corpus componens motibus uſum,
 Membraque reſtituens infirmis florida neruis.

Paralitica miraculoſè curatur.

Anna Maria Bolas, morbo paralysis iniquo,
 Non paucis fuerat dirè cruciata diebus,
 Cuius cuncta malus membrorum munia torpor
 Soluerat, inualidos, abſumptis uiribus, artus
 Diſcrucians. Sæuum inſtillans per membra rigorem
 Ergo venit fratris noſtri veneranda beati
 Pignora Maſtrepilæ ſupplicis uisura, gemensque
 Ingentem tumulum, celebremque: ut ſacra piorum
 Cælituum ſolitum eſt venerari buſta ſacratis
 Votis, & precibus multis celebrare, uiroque
 Prodigijs claro diuinos reddere honores,
 Martyre, & à tanto uitæ impetrare ſalutem.
 Hanc igitur tumulum circum curſare uolentem
 (Perque dies aliquot diuino ferre ſepulchro
 Lumina, deuotis circundare funera ſignis,
 Accenſis faculis, precibus pulſare benignis

Celsa Dei, Christique patris subsellia) Petrus
 Absolvit morbo miseram, sanamq; fugato
 Constituit languore patri, dum & iuida nervis
 Reddita consedit solidato corpore virtus
 Membraq; Mastrepilæ senserunt dona beati:
 Poscenti dabitur quoniam, conclusa patebunt
 Hostia pulsanti, foribus pandentur apertis.
 Ioannes Solorzanus vulnere gutturis, & filius
 eius Hærnix morbo mirabiliter curantur à

Sancto Mastrepila in somno visitati.

Cæsaris Augustæ civis, Solorzanus olim
 Qui dictus fuerat, morbo tentatus acerbo
 Gutturis, ex magno procedens vulnere, (quod diu
 Vexavit torquens hominem feruore veneni)
 Diuinum Petrum supplex orabat: ut ipsum
 Curaret, puerumque suum, quem noxia grassans
 Hernia torquebat miserum, membrumque tumores
 Replerant morbis multis, querulusque, vigilque
 Ipse dolor crucians nimium violentus, & acer
 Torserat, & fuerat variorum causa laborum.

Nocte igitur quadam possessus membra sopore
 Urgetur monitis ager, visuque patenti
 Mastrepilæ sancti. Curatum & tabe nigranti
 Infirmumque virum, sobolem quoque robore multo
 Vidimus, expulso morbo, firmasse iuventam.

Quid moror? enarrans nuſquam numeranda guarifmis
 (Guttura ſi centum dentur mihi, ſi oraque centum
 Millia, centenſis linguis ornata ſonarent)
 Maſtrepilæ ſancti miracula? quid moror? hæc eſt
 Paruula pars. Sed enim pluſquàm ter mille feruntur
 Arbueſi fratris noſtri curata medelis
 Tabida membrorum, moribundùm vulnera neruùm.
 Nulla dies viduata ſacro medicamine tranſit,
 Nulla ſepulchrales clathros nudata trophæis
 Miraclum venit. Cinctoria, vincla, nouaſque
 Corporis egroti formas, multasque figuras
 Adducit quæcunque dies, portenta, nouosque
 Prodigium fructus. Pendent miracula circum.
 Vnde ſalutiferi vulgatur fama ſepulchri.
 Ad tumulum veniunt gentes, ipſumque frequentant
 Vota ferunt lachrimis, candelis, munere multo
 Conſiſæ Petri precibus, quo vindice ab aſtris
 Morborum medicina fluit, nèc tempore longo
 Redditur inualidis robur, viresque, ſaluſque,
 Auxilium fælix agris. Medicamina vitæ
 Donantur ſubitis ſucceſſibus. Hernia fractis
 Curatur, veniuntque reducti in gaudia planctus,
 Et veniunt ſomnos non deſtructura quietos
 Ulcera. Pelluntur retracti in clauſtra ſalutis
 Corporis egroti grandes, ſeuique dolores

Infirmis igitur totus venit obuius æther,
 Dulcè sonans, & dona ferens, dum munera sancti
 Mille sonant linguis. Volucris præconia fame
 Sollicitant hominum mentes, queis dura, fluensque
 Consumpsit rapiens membrorum robora tabes.
 Imuisunt tumulum, celebrant, venerantur, adorant.
 Oscula mille sacris infigunt arte reclusis
 Marmoribus, clathris, lateri, lapidique, soloque.
 Plebs cruciata malis certatim fertur, & orans
 Redditur ex templò miranda in iura salutis,
 Sicq; mala ipsius morbi, seuique dolores
 Discedunt magno sancti medicamine pulsa.

Ergo sepulchralem miracula multa mouentem,
 Circuit hæc molem celebris **SALDVBA** quotannis;
 Martyrij redeunt Petri dum festa cruenti,
 Atq; frequens populus succendit lumina circum
 Innumerae gentes, certa in miracula volantes
 Aduentant, agriq; fluunt, vicinaque magno
 Oppida concursu. Lymphis ditata Salonis
 Bilbilis, illustris Darocaque munere cæli,
 Montani populi, Barbastrum, Iacca niuosis
 Vrbs præcincta iugis. Turiaso nobilis undis
 Fontanis. Necnon titulis celebranda decoris
 Ergauica, & resonis nobis pingenda camænis
 Osca parens læuitæ utriusq;, & martyris almi

Laurenti, & Vincenti noſtri. Burgia monti
 Nubiſero Cauno contermina, nobilis agris,
 Luna, Vncaſtellum, Sadaba, Exea, Tabuſtum,
 Belchitum, Fontes, Sariñena, Maella, Cuera,
 Patria Fernandi Soſium pernobile, Caſpe,
 Atque Ixar magnum, Petri quod plura decorant
 Selleræ patris noſtri miracula ſepulchri.
 Quid memorem reliquas gentes? Cariñena iocoſis
 Inclyta vinetis. Alago, Seconcia, glebæ
 Oppida frugiferæ. Memorem fors rura vetuſtæ,
 Seu veteris Cantæ, Fragæ, Monzonis, & altis
 Turolium muris, dulcis quod Turia limphis
 Alluit, & multis ditat fœcunda fluentis?
 Quod cælum magnis ornavit fructibus, atque
 Corporibus diuûm Petri, ſanctique Ioannis
 Ordinis Angelici, Franciſci pignora patris?
 Farizæ populos referam? placidique Xilocæ
 Fortaſſis gentes? Caſtellæ teçta, domosque?
 Nauarræ Regni turbas, quas magna vocauit
 Sæpiùs ad tumulum pietas? Regumq; coronas,
 Pontificum, & mitras fulgentes? mille feruntur
 Totius Regni Aragonum. Iàm corpora morbo
 Tabida, diſperſis properant curanda maniplis
 Ad noſtrum templum, peſtem pulſura malignam,
 Et mortem, febres, hoſtis tormenta, ferosque

Membrorum morbos, paralysis vincula repandæ.

*Reliquijs SALDVBA Petri, puerique Domingui
Et Brauli, Encratidis, Massarum pignore, templum
Virginis, atq; Agni, Orbitæ, Viridantis, & almi
Lamberti, innumerum sanctorum munere felix.*

Te in primis animo toto, & conamine multo,

Te Christi Domini memorem, te tempore in omni

Esse decet: quoniam monumenta, & pignora amoris

Talia, totq; Deus liquit tibi, qualia magnus

Vix poterit reperire alia Argus pastor in urbe.

Quare age solemnes domino iam grata quotannis

Affectu ingenti duc ad sacraria pompas;

Præsertim SALDVBA potens hoc tempore sacro,

Quo vult Christi adum culmen, pater almus, & altæ

Sedis Apostolicæ rector, (qui iura gubernat,

Et leges fidei, mundique patentis habenas)

Mastrepilam numero diuum conscribere magno,

Miraclum, vitæ, doctrine, mortis acerbæ

Martyrij, fideiq; per acto examine longo.

Sancte ergo martyr, templi huius stella coruscans,

Sol lucens, regni nostratis gloria, lumen,

Huc oculos flectes blandos, huc nobile sidus

Fulgentes radios mittes, & fulgida puro

Lumina distribues, medicato vulnere, cordi.

Numquam te immemorem nostri, sedisque relicte

Metropolis tantæ, fratrum credemus. At ipſi
 Conſiſi precibusque tuis, ſacraria multis
 Oſſaque Sanctorum, titulis celebranda beatum
 Ornamus votis, varioq; iuuamine cæli,
 Offerimus tenues domino viresque, preceſque.

Petre tuam mortem deſſens Aragonica tellus,
 Sylueſtres gemuere feræ, gemuere feroces
 Inuiſi pecori noſtris in montibus, Urſi,
 Nubiferi colles, lapides, onerata niuiſis
 Culmina ponderibus, ſacro incubuere feretro.
 Tunc circumſiluit campus, tunc magnus Iberus
 Concutiens fluctus, cantauit flebile carmen.
 Tunc ſubito liquere omnes hæc littora cantus
 Letitiæ. Tecum linquens hæc rura voluptas
 Flebimus. Hic aderas. Aderant cantusque, chorique
 Iuſtitia. Venit longos victura per annos
 Virtus, mortales ſeruans aſtrea miſellos.
 Hinc abes, hinc abſunt magnæ virtutis alumnae,
 Iuſtaq; iura, fori, terras Aſtrea reliquit.
 Conculcata, ſolum tempſit. Prauo exulat orbe.
 Ergo pater diuûm conſors, iam tempora fletus
 Tranſactis abiere malis. Nunc altè ſonantem
 Iuſtitiam radiare iube. Nunc omnia pompas,
 Solemnes ritus reparent. Quum Papa referre
 Diſponit numero ſanctum præconia multa

Nominis Arbuesi, fœlicia facta, beati,
 Astriferis numerare thronis, numerare tropheis.
 Neque elementa sonos fugiant, nec cantica condant
 (Et quamvis spatijs distent, dissutaque fiant
 Ex ipsis aduersa aduersis) consona gignant
 Corpora. Rarescant, densentur. Monstra deinceps
 Non peragant. Lætis conflentur cuncta figuris.
 Lætetur tellus, fluidas tenuetur in undas,
 Et ventus frigidus tepidas vertatur in auras,
 Auraque frugiferos aspiret pura calores.
 Gallicus horrendus, veniat nunc lacteus amnis,
 Flexiuagis undis flores, & germina fundat.
 Diues Iberus agros, hortosque, rosaria, campos
 Fructibus inspergat, sacri det signa decoris,
 Offerat, & mentes cœlesti lumine tactas
 Arbueso patri nostro. Nunc cœlica cantent
 Omnia dulcifluis, citharaque, & pectine, chordis.
 Pone libelle modum, ne crassa fortè Minerva
 Non bene fila ligans, intorto stamine texta,
 Quum decuit serico duci, ornamenta fatiscant
 Rugis. Fiscellæ gracili texantur hibisco.
 Diuinum verò hunc lector venerande triumphum
 Arbuesi patris, cantatum versibus, æquum
 Accipe, & Arbueso precibus, lachrimisq; patrono:
 Ut sancto, ut magno, ut patrique hærere cura.
 Finis libri quinti.

D. D. L V D O V I C O
 B L A S C O , O R D I N I S M I L I -
 T A R I S V I R G I N I S M A R I Æ D E
 Montesa Equiti excellentissimo, Re-
 gioque Consiliario, in supremo
 Aragoniæ Consilio.

*D. Vincentius Blascus de Lanuza Canonicus Pœni-
 tentiarius Cæsaraugustanus. S.*

P V S Peristephanon de Coronis,
 & triumphis Sanctorum Arago-
 niensium, quinque libris conten-
 tum, quod nupèr in lucem edidi
 (Ludouicè clarissimè) Ecclesiæ
 Pontifici maximo dicaram: ut
 canonizationi beati Petri Arbuesi, (de qua nunc
 apud sanctam Sedem Apostolicam diligentissimè
 tractatur) pro modulo meo aliquid deferrem, &
 tanti martyris historiam, martyrium, & miracula
 iudicibus in causa canonizationis, lectoribusq; &
 toti Ecclesiæ Dei, breui compendio conclusa, &
 descripta condonarem. Quum autèm, dum illud
 opus prælo mandabatur, de eodem argumento,
 vario carminum genere librum composuissem, in
 quo Hymni, Epitafia, Epigrammata, & Elogia in
 laudem

laudem beatissimi istius viri continebantur; non
 abs re alienum duxi eundem nomini tuo conse-
 crare. Primum ut opus quod à me compositum
 fuerat, & in quo Petrus Blascus, Vincentius Blas-
 cus iunior, ingenij primitias obtulerant Ludoui-
 co Blasco primario Blascorum viro, & patrono
 dicaretur, & quod intermissionibus, & cæsuris
 velut varijs scribitur, studiosissimo viro; multis
 quamquam negotijs occupato, propter poematū,
 & carminum breuitatem (quæ inter multas etiā
 occupationes legi poterant) legendū, & corrigē-
 dū offerretur. Quibus secūdo accedit (quod ipsa
 natura cōparatū videtur) ut posteriores cōceptio-
 nes animi, prioribus dulciores videantur, ob idq;
 aptissimæ, quæ dulcissimis amicorum nominibus
 consecrentur. Ipse enim amicitiam nostram ex
 optimis, initijs ortam, & profectam, cum literis, &
 assidua mei recordatione sepius aluisti, tum mul-
 tis amoris signis, summisque erga me studijs am-
 plicasti. Hunc ergo libellum, velut amicitiaē no-
 stræ futurum sempiternum testem, tuo nomini li-
 bens dico, consecroque, quô illius paruitas mul-
 tum crescet, & accessione tanti nominis incre-
 menti plurimum accipiet. Fortunet tibi Deus
 omnia, & foelicitatis æternæ participem faciat.
 VALE.

Cæsaraugusta. Idibus Sept. 1623.

LIBER VNICVS
DE LAVDIBVS BEATI
PETRI ARBYESI, VARIO CARMI-
num genere compositus à D. Vincentio Blasco
de Lanuza, Canonico Pœnitentiario Cæsarau-
gustano, Sancti Officij Consultore Theo-
logo, Hospitalis Regij Quin-
que viro.

Hymnus primus de vita, & miraculis Sancti
Mastrepilæ.

P Angat auratas, feriatq; chordas,
Nunc chorus noster, celebret beati
Pauca de multis referens, canensq;
Cantica Petri.

Emicat sertis, radiat coronis
Gloriæ martyr placidus, sublimis,
Inter æternos superum triumphos
Inclytus Heros.

Audiant gentes, mare, terra, cælum,
Audiant surgens, volitans, cadensque
Sol Petri laudes, meritosque honores,
Nomen, & acta.

Ossa, quæ nigra tumuli sub umbra
 Condita, ignaros populos latebant,
 Noctæ discussa redeunt amicas
 Orbis in aures.

Nam voluptatum, gelidæque victor
 Mortis; & recti, fideique lumen,
 Martyr euasit celebris, soloque
 Magnus, & astris.

Huic pater summus, miseratus orbem,
 Magna concessit placidæ salutis
 Dona, & exculto tumulo potentis
 Munera cæli.

Hernia immitis recipit medelas,
 Membra curantur renuente tabo
 Ora iam, linguis recinunt solutis,
 Cantica, & Hymnos.

Hic feros sanat capitis dolores
 Reddit, & lucis radios pupillis,
 Putridas siccat, fragili tumentes
 Corpore, partes.

Fracta rupturis prece martyr almus
 Fouit: ut cæli meruit fauores,
 Et potestatem super ægra mundi
 Membra caduci.

Ergo languores varios repellunt,

Conferunt robur, tribuunt salutem
Morbidis nervis medicantur alti

Saxa sepulchri.

Sic potens Petrus celebrisque martyr,
Impetrat vires populis, & amplos
Ciuibus nostris, superique plenos

Luminis, haustus.

Sancta poscentes homines benignè
Adiuua, incultas moderare mentes,
Ut Petri obtentu patuisse nobis

Æthera credant.

Te Deus cæli pater atque princeps,
Te chorus noster recinens adoret,
Teque in æternum precibus, pijsque
Laudibus ornet. Amen.

Hymnus secundus de laudibus Sancti Mastre-
pilæ. D. Blascus.

Martyris Petri canimus trophea,
Annuum tempus venerata, cuius
Gens Iberorum precibus frequentat
Clathra sepulchri.

Ipsa concursans reueretur, ambit,
Circuit molem tumuli, nèc ipsas

Lampades flammis viduat, vel aras

Fervida votis.

Supplici voto rogitant, precantur

Arbuesum omnes, resonant fluentes

Lachrimæ, & voces; gemitus ut orti

Sydera flectant.

Tempfit hic mundi fragilis nitorem,

Reddidit nudis alimenta multis,

Fert opem claudis, miseratus ægros

Cuncta rependit.

Morte mulctatus, stabili tenore

Cordis incensus, fideique dono

Victor evasit, moriensque martyr

Fertur ad astra.

Ipsè tunc sanguis lateri, soloque

Fervidas fusus reuehens querelas,

Ense Iudæos rigido necandos

Mussat, & inquit.

Ipsa telluris facies recuruis

Motibus feruens, repetit cruentas

Sanguinis pœnas, sceleris secures

Urget, & ambit.

Sicque Iudæi, stygiæ nephandi

Conscij culpæ, pereunt cathenis,

Ignè & absumpti, validisque flammis,

Crimina pensant.

Ne diù verò latebris sepulchri
 Petrus ignotus lateat, patrata
 Signa sparserunt operum piorum
 Facta per orbem.

Spargitur fœlix, volucris per omnes
 Orbis inflexi placidos recessus
 Fama miraculum celebrans, loquensque
 Dona Volatu.

Ergo sit patri decus, atque virtus,
 Et simul nato, pariterquè summo
 Pneumati; magnum dederit quòd istum
 Martyra nobis. Amen.

Hymnus tertius de Laudibus S. Mastrepilæ
 eiusdem Autoris Vincenti Blasci.

CHriste fulgentis dominator orbis,
 Et Dei patris generatus ore,
 Qui regis solus radiata, summos
 Lumina, & axes.

Cerne quàm dirè Petrus Arbuesus
 Martyr, & Doct̃or rigidis nefandùm
 Ensibus truncus, iacuit sub isto
 Tegmine templi.

Cerne quam multis veneranda plectris

*Festa concurrunt patris Arbuesi,
 Qui fide, & verbo radians, ouansque
 Æthera calcet.*

*Martyris tanti gemuit dolores,
 Terra dum tangit nitidum cruorem,
 Moxque mussantes querulo susurro,
 Sanguinis undas.*

*Cerne quàm multis celebratur urna
 Gentibus, circum redimita turbis,
 Magna quæ portant medico sepulchro,
 Serta salutis.*

*Hinc pedes pendent oculi, manusque,
 Crura cum suris, hominesque pendent,
 Pulchra mirandis referens imago
 Gesta figuris.*

*Hinc salus regnat, medicamen ægris
 Lumen, & cæcis datur atque mitis
 Ora laxantur, tremor, atque torpor
 Pellitur artum.*

*Hinc sacrosancti tumuli rotatus,
 Vota, candelæ repulere morbos,
 Viribus motus moribunda captant
 Membra salubres.*

*Hinc fugit febris, tremulis amara
 Motibus, tabes miseros per artus*

*Fusa, dimittit maculas, & horret,
Corporis æstus.*

*Hinc dolor seuus, fluidi tumores
Ecce curantur, medicante Petro,
Hinc tremens dæmon fugitat remotas
Toruus ad umbras.*

*Hinc meum carmen recinat parentem
Hymnus, & natum pariterque summum
Spiritus Sanctum resonent, canantque
Clerus, & orbis. Amen.*

Hymnus quartus Petri Hieronymi Blaschi, è
Societate I E S V.

F*Ructibus, qualis, folijsque diues
Fluminis ripas propè defluentis
Arbor exurgit peramæna ramis,
Aera nectens.*

*Fixa radices onus imminentis
Sustinet molis, grauidumque pondus,
Et caput tollens quatit, explicato
Vortice, nimbos.*

*Hanc nèc armatus Boreas minaci
Grandine, aut cori domuere seuæ
Flamina, aut vodus superavit Auster,
Nauticus hostis.*

Hanc

Hanc vel hiberno fluvio tumentes
 Dum rotat cautes, silicesque torrens,
 Non tamèn plantam valuit tenacem
 Vertere ab agro.

Temnit hæc canas hiemis pruinas,
 Despicit lapsi phaetontis ignes,
 Nec niues horret, quibus ense tristis
 Sævit Orion.

Non secùs crescit Petrus Arbuesus
 Immò radices, validasque vires
 Fundit occultas, ubi crescit ater
 Turbo laborum.

Rore fœcundus superum cadente
 Protulit fructus pietatis almos,
 Protulit fructus, quibus abstulisset
 Nigra venena.

O, quot obscuras Acherontis atra
 Cimba voluisset miseros per undas,
 Quotq; strinxissent peritura nunquam
 Vincula mortis.

Arboris dulcis nisi fructus huius
 Pelleret tabem, scelerum fluentem,
 Et febres sævi calidas amoris
 Corde leuaret.

Quæ foret tandèm moritura nunquam

*Ecce frondosis spoliata virgis
Subiacet verpitrerici cruenta,
Ista securi.*

Magistri Marci Antonij de Salazar Hymnus
de Laudibus D. Petri Arbuesi, Primi Inqui-
sitoris in Celtiberico Regno, à Iudæis
vulneribus confossi.

Firma, quam iecit Populo fideli,
Esset ut moles, Deus, atque constans,
Æther ad summum fidei veniret,
Usque opus almæ.

Quàm Petrum rectè supèr illa surgit,
Et Petram ponit solidam supernus
Artifex totam machinam futuræ
Religionis.

Non es ab nostrum similis Priori,
O decus, Martyr generose, Et illi,
Hæc Petre exurgit veneranda moles,
Quem supèr unum.

Auspice inceptum, Duce te secundum
Cedet inuitoqué, dolente Apella
Eia Thebarum Comes hoc adito
Nobile Echion.

Condito Proles Iouis, & sacratis
 Legibus, Cælti (genus unde) Iberos
 Ducis Amphion, resonet amœnum,
 Barbiton illas.

Stemma sit clarum, decus atque Codri
 Instar, in bello cadere antè inermem,
 Quàm tuum prædam recutitus hostis
 Iactet opimam.

Æggide instructus fidei chimeram
 Vincis Hæbrei scelus, atque recnas,
 In caputquè eius resilit bipennis
 Quam tibi sumit.

Namq̄, dùm cæca furibundus ira
 Ingruit numen facile imprecantem,
 Et mori credit, superos locavit,
 Te rudis intèr.

Cædis inque illa cadis ipse arena
 Victima infirmis ubi, certa cunctis,
 Ramice, & multis alijs medela
 Redditur istic.

O gregis Pastor venerande, Alipte,
 Qui pij insignis, stadio reportas,
 Et decus summum generique, genti,
 Stemma fidei.

Cui triumphanti patet, & Tonantis,

*Limen, occurrit generosus atq̄
Ordo, diuinos modulans trophæos,*

Gesta, tuosq̄.

Lumina hûc uertas, boat atq̄ laudes,

Quas tuas supplex mea Musa opimas,

Et preces audi Petre, legis almæ

Inclyte Vindex.

Eiusdem Magistri Marci Antonij de Salazar, in
laudem beati Petri Arbuesi Panegyricum
Carmen.

C*Hristicolæ gentis Dux, atq̄, Assertor ouilis,*

Quem seruare pij te decet almæ Petre:

Siste Aquilas, fidei ueræ hîc, & signa locato:

Mille, triumphantis more, uehêris ouans:

Prælium inis faustè, in stadium descendis, & instâr

Androgei, palmam uicta caterua dabit:

Sæuior insurgat Iudaica Sarmate Codro,

Gloria fulgebit, stirps, magis eius adhûc:

Ismarium cætus Bacharum occidat amœnum;

Maçtet & Erigones ebria turba patrem:

Hibridaqué insidias hîc tendatque, ille bipennem:

Concubia arripiat iàm tibi Apella furens:

Nautica conspiret simul &, tractabis Arion

Auriculis fidei dulcis, ut antè, fides:

*Eià operi ingenti Thæbarum accingitor illi,
 Alter Aguenoreum qui genus usq̃ feras:
 Excubias, & agas patriæ de vertice summo,
 Vrbs es ubi, genti ritè locatus, Athos:
 Hoc uti terrarumq̃ ostento Sostratus ignes
 Ostende, & cursus dirige quaq̃ ratum:
 Eccè, per insignis populi tua gesta fidelis
 Mirantis, clarusque, ora ferere Petre:
 Harmodio nec eris minùs assertore beatus,
 Non & Achemenio, res referente suis:
 Utpotè prototomos reddis qui primus ad aras
 Ense cadens fructus, victima grata Deo:
 Hesione & multò superis, cæloque Micæne
 Grator, atque magis victima odora Saba:
 Alta triumphator Iudæa hînc gente Tonantis
 Ingredere, & diuûm limina, adesto comes.*

C A R M E N D A C T I L I C U M

in laudem Sancti Mastrepilę Petri
 Hieronymi Blasci.

S Vpplex tonantis dum Petrus Aetheris
 Corusca replet sydera feruidis
 Votis, & inuisit quietus
 Regna poli, superumque sedes,

*Dum iustè in iras numina mitigat
 Conuersa, adactò viscera sentijt
 Transfixa ferro, tunc cruentum
 Corruit exanimis sub ense.*

*O vos nitentem qui colitis polum,
 Qui vindicatis crimina fulgur,
 Peccata Iudæi luentes,
 In cineres redeant iniqui.*

*Diana pigros exagita boues,
 Et clara cælo collige lumina
 Dispersa, ne verpus coruscum
 Aspiciat recutibus axem.*

*O rector altæ deliæ lampadis,
 Iniusta proptèr funera qui soles
 Terrere mortales, diemque
 Clarifica viduare luce.*

*Iudæa proles crimina sentiat
 Nefanda longo igni pedes, clari,
 Temone refræna iugales,
 Nèc radiet super astra plaustrum.*

*Obscura lustrent Regna Acheronticis
 Confusa flammis, fulmine conciti,
 In arua Cocyti ruentes
 Facta luant, meritasque pœnas.*

Heu pastor agnos deserit; heu dolor!

*Montum per errant alta cacumina,
Ad ima prolapsi trahuntur
Culmine præcipientes ab alto.*

*Vel inter arctos dispereunt lupi
Dentes, vel ungues tigridis effera
Agni peribunt, ni supremus
Pastor agat, pecudesque ducat.*

EPITAPHIA S. MASTREPILÆ
à diuersis Auctõribus composita, quorum
nomina Epitaphijs præponentur.

PRimum, & antiquius Epitaphium sepulchri
est, quod iussu Catholicorum Regum in
parte interiori super ipsum corpus beati Mastre
pilæ lapide marmoreo plano superscriptum, in-
uentum est in apertione sepulchri ex commis-
sione Apostolica die trigessimo mensis Ianua-
rij hoc anno 1623. illud est huiusmodi.

*Hic iacet Reuerendus Magister Petrus Ar-
bues Epila oriundus, huius almæ sedis Cano-
nicus, hæreticæ prauitatis Inquisitor integerrimus,
eodem in loco ab hæreticis interemptus,
15. Calend. Octobris 1485.*

Eius.

Eiusdem sententię est Epitaphium secundum literis magnis in exteriori parte, & suprema sepulchri insculptum, quod vitam, officia, munera, mortem, causam mortis, tempus etiã illius declarat. His verbis.

Reuerendus Magister Petrus de Epila, huius sedis Canonicus, dum in hereticos ex officio constanter inquit, hic ab eisdem confossus est, ubi tumulatus anno Dñi 1485. 15. Septembris, ex Imperio Ferdinandi & Elisabethis in utraq; Hispania regnantium.

Post modum verò in fronte sepulchri singulari lapide conscribitur tertium Epitaphium Catholicę Reginę iussu. Sequentibus verbis.

Eadem Elisabet Hispaniarum Regina singulari in Christum pietate, eius Confessori, seu potius martyri, Petro Arbues, sua impensa, construi, mandauit.

IIII.

Epitaphium Doctoris Vin. Blasci.

Saldubę magnum decus, admirabile sidus

Epila quod genuit, Petrus honoris honor.

Hic iacet in medio sedis, quã concidit, undè

Ad cęlos volitans, astra beandus adit.

De Laudibus beati
V. EIVSDEM.

*Hoc resident tumulo grandi, conclusa micanti
Mastrepilæ celebris, martyris ossa pij.*

VI. EIVSDEM.

*Pro Christo moriens hîc fudit sanguinis undas,
Hocque loco perijt clauditur hocque loco.
Hic sanat morbos sanctus Mastrepila martyr,
Diuersisque malis morbida membra leuat.
Cælestis Medicus, qui liberat horrida putri
Membra tumore pius, ossa dolore bonus.*

VII. EIVSDEM.

*Clauditur hoc tumulo, fulgenti marmore corpus
Arbuesi illustris, patris & ossa sacri.*

VIII. EIVSDEM.

*Qui quærit grandi miracula mole sub ista
Littora per lapides, per mare quæret aquas:
Ipse quidem Petrus Mastrepila, martyr & altis
Laudatus signis, conditur hoc tumulo.*

IX. EIVSDEM.

*Epila mi patria est Petro, sunt munera libri,
Verbaq; cum causis, mors decus, astra quies.*

X. EIVS-

X. EIVSDEM.

*Hic data Mastrepila requies ubi morte peremptus
 Pro Christique fide, marmore clausus inest.
 Hicque ubi curantur febres, ubi languida morbis
 Corpora, redduntur integra, sana pijs.
 Hic iacet, hic domini seruos solatur abundè
 Ut pater, ut sanctus, ut pius, utq; potens.*

XI. EIVSDEM.

*A ventre in studia à studijs in munera venit
 Cannonicus, Iudex, Doct̃or, qui semina verbi
 Dispersit populis, causas fideique, sacrique
 Iura tribunalis rexit. Hoc marmore clausus
 Martyrio, vita, miraculis, nomine clarus
 Mastrepila. Egregio ductus super astra triumpho.*

XII. EIVSDEM.

*Qui celerare preces solitus, tam promptus amicè
 Curuatis genibus sufficis ipse pedes,
 Huc animum verte, huc oculos deflecte viator,
 Hic locus orantem lentiùs ire iubet:
 Clausus enim Petrus, gelido sub marmore, martyr
 Occubuit, precibus dum daret ipse moras.*

Licenciati Vincentij Blaschi.

*Conditus hic ego, cui nomen Mastrepila, quemque
Martyrium rapuit, mors cui vita fuit.*

*Quum semper viuam, semper Mastrepila, semper
Et vita viuam, & nomine viuus ero.*

EIVSDEM.

*Hic iacet Arbuesus, cuius modo sanguis abundè
Ferbuit, hocq; solum tinxit, & astra dedit.*

ELOGIA QUAMPLURIMA

beati serui Dei Petri Arbuesi, quæ Autores
Clasici varijs libris conscripta, & testi-
ficata reliquerunt.

Martinus Garcia Canonicus huius Eccle-
siae, post beatum Arbuesum (vt Sanctus
viuens prædixerat) Inquisitor electus, Catholi-
cæ Reginae Confessor, & tandèm Episcopus
Barchinonensis. serm. 39. sic ait. Non solùm vi-
uentes, sed etiàm post mortem faciunt miracu-
la: vt patet de inquisitore beato huius Ecclesiae,
per intercessionem cuius isto tempore multa fa-
cit mirabilia Deus. Hic autèm mortuus fuit pro il-
luminatione fidei Catholicæ: vt sicut duo Apo-
stoli

stoli in Ecclesia Dei, scilicet Petrus in Oriente,
& Iacobus in Occidente: sic duo martyres, &
Inquisitores vnus in Oriente Sanctus Petrus
Veronensis, alius esset in Occidente. Scilicet Pe-
trus Cæsaraugustanus, qui mortuus pro fide
Christi, & sicut sanctus Petrus martyr à hære-
ticis mortuus fuit: sic iste ab hæreticis interfe-
ctus, & sicut ille per pecuniã, sic iste est interfe-
ctus, &c. Rursum sermone 91. si autẽ loquamur
de dignitatibus huius Ecclesiæ, fuit in ea glorio-
sus Vincẽtius Archidiaconus, & in generali per-
secutione omnes dignitates, & Canonici mar-
tyres, & totus Clerus. Ultimo autem tempori-
bus nostris, Magister Epila martyrizatus pro
fide Christi (dum esset Inquisitor hæreticę pra-
uitatis) in Ecclesia Cæsaraugustana. Et sermo-
ne 155. ait vt Cæsaraugustæ per hæreticos inter-
fectus fuisset beatus Petrus Arbues istius Ciui-
tatis Inquisitor, & videret, quod non in decenti
loco esset sepultus magnis, & proprijs expensis
illi sepulturam fieri fecit in medio Ecclesiæ, nam
erat multum zelatrix fidei Catholicæ. Vbi lo-
quitur de Elisabet Regina Catholica Hispania-
rum.

Fabritius Gaubertus historiographus Regni
Arago-

Aragonix in fine Prologi sic habet. Que diremos del primer Inquisidor de la Fè, que no con solo la lengua, mas con la sangre, la persona, y la vida, defendio la grã Catolica verdad de la Fè, que martyr fue, y tan magnanimo, que a manos de los hereges, consta que murio en la mitad de la Iglesia mayor de Çaragoça: y rezandose el officio diuino Mossen Pedro de Arbues, que fue tan limpio, fijo dalgo, Sacerdote tan santo, y deuoto maestro en Theologia; tan enseñado Canonigo Regular, tan venerable, tan sabido, y especial Predicador, tan constante, magnifico, y excelente Inquisidor de la Fè, que saluo, con la esclarecida corona del illustre martirio, no salio de su officio, &c.

Ioannes Trullus in lib. i. ordinis Canonico-regularium sic loquitur de venerabili Petro Arbueso. Præterea magister Petrus Arbuesius Epilensis Theologus, & hæreticæ prauitatis Inquisitor in eadem Metropolitana sancti Saluatoris à Neophitis, & Iudaismo occisus, miraculis etiam clarus conspicitur.

Hieronimus Çurita insignis Aragonix Historicus, tomo 4. Annalium, anno 1485. cap. 65. libri vigesimi, vbi per totum caput maximis

Encomijs, & laudibus Hispano sermone, historiam, vitam, virtutes, mortem, & miracula istius sancti viri, profequitur.

Ioannes Mariana è Societate Iesu tomo 2. lib. vigesimo quinto, cap. 8. historiam martyrij beati Petri Arbuesi eleganti stylo, & narratione conscripsit.

Antonius Augustinus Archiepiscopus Tarraconensis, in lib. cuius titulus est Dialogos de las Medallas, inscripciones, y otras antiguedades, loquens de Cāpana miraculosa Villile illustrem mentionem de martyrio beati Petri Arbuesi fecit, dicens per se ipsam, nullo mouente multis, & varijs ictibus, tēpore illius mortis sonuisse.

Ludouicus Paramus de origine Inquisitionis libro 2. titulo 2. cap. 8. multa de inquisitione istius Regni, & de morte, martyrio (venerabilis Petri Arbuesi, quem sanctum inquisitorem, & sanctum martyrem vocat, & multis laudibus effert) historiam scripsit. In calce autem illius capituli sic loquitur. Sancti autem Petri Arbuesi de Epila corpus ea reuerentia, ac cultu adorari incepit, quæ cuilibet Ecclesiæ sancto exhiberi solet. Et vigesimo octauo mensis Septembris sequentis anni, eius exequiæ, ita celebratæ sunt,

vt cuilibet videretur magis solēne alicuius sancti festum. Et multa alia ad honorem sancti spectantia, ibi Paramus addidit, quæ sunt notatu dignissima.

Ioannes Berçosa ciuis Cæsaraugustanus Encomium martyrij composuit in laudem beati Petri Arbuesi, in quo etiam epitaphium de illius laudibus, & epigramma non vulgare de illius miraculis obtulit anno 1538.

Fr. Ioannes Marieta lib. 22. fol. 16. loquens de ciuitate Cæsaraugustana, his verbis de beato Petro Arbueso loquitur. Está tambien en la Iglesia mayor desta ciudad el cuerpo del Maestro Epila martyr, que fue Inquisidor, y padeciò a manos de hereges.

Ioannes Ginesius de Sepulueda, vir eloquentissimus in libro, de bello administrato in Italia per quindecim annos ab Illustrissimo Cardinali Albornozio Innocentij Sexti Legato. fol. 46. sic de beato Petro Arbueso, & illius virtutibus conscripsit. Sed cum cæteros, qui antè hanc memoriam florere ex industria taceam, ne tot virtutes, & præclaram sapientiam, tanta breuitate, tamq; iniquis spatijs cohercendo in plurimos, eosdemque summos viros iniuriam videar intulisse,

lisse, vnum signo flagitio præterire non posse videor, qui non doctrina tantum, & sanctitate viuens excelluit: sed mortuus etiam magis, multisque miraculis claruit Petrus Arbuesus. Hic est, qui vulgo magister Epilæ vsurpatur, qui fuit sacræ doctrinæ magister, & Epilæ Castello (id nomen est in agro Cæsaraugustano) natus. Qui cum ob sapientiæ opinionem, & parem morum sanctitatem in ea ciuitate iudex, vindex que hæreticæ prauitatis factus esset, tam constantè, tam seuerè, tam denique religiosè crimen hoc scrutabatur, & vindicabat, vt summam in se hæreticorum inuidiam concitauerit, &c. Prosequitur Sepulueda, & historiam, & martyrium beati Petri Arbuesi elegantissimè eo loco depingit.

Stephanus Garibaius libro 14. capitulo vigesimo sexto Compendij historialis sic de venerabili Petro Arbueso sermonem instituit. Toda España sabe, la santidad, y marauillas del bienauenturado, y santo varon el maestro Pedro de Epila Inquisidor Apostolico que està enterrado en la Iglesia mayor de la ciudad de Çaragoça, por cuyos meritos obra nuestro Señor grandes marauillas en sus siervos, &c.

Andreas Peregrinus in sua Hispaniæ Bibliotheca tomo 1. capite 5. folio 103. vbi de Cæsaraugusta loquitur, addit in fine. Seruatur in summa æde magistri Petri martyris corpus, cæssi ab hæreticis. Et tomo 3. loquens de collegio Bononiensi, citat Ginesium de Sepulueda, & eisdem verbis, quibus ipse Ginesius, multis Encomijs Petrum Arbuesum extollit.

Alphonfus Venerus in suo temporum Manuali, seu Enchiridio folio 153. sic de hoc venerabili viro loquutus est. El cuerpo del Bienauenturado Maestro Pedro de Epila Inquisidor (el qual auia sido muerto de los Conuersos: porque era Inquisidor) es ilustrado con nueuos milagros en su sepultura, que es en la Iglesia mayor de Çaragoça.

Doctör D. Martinus Carrillo Abbas Montis Aragonum in libro 5. Annalium Chronologicorum folio 379. longum, & elegantem de beato Petro Arbuelo sermonem habuit. Rursum idem Auctör de eadem re sermonem instituit in libro Sancti Valerij folio 274. satis copiosè, & eleganter. Et denique in libro antistitum Cæsaraugustanorum impressum Calari anno 1611. vbi enim Hittoriam Alphonsi Secundi

cundi Archiepiscopi Cæsaraugustani conscribit hæc verba de beato Petro Arbueso subjecit. Petrus Arbues de Epila Canonicus, ac sancti Officij Quæstor, prudentia, ac pietate insignis à nefarijs Iudæis iustà chorum in tempesta nocte, orans occiditur, ac in eodem loco honorificè sepultus, claruit miraculis.

Hieronimus Blancas nostrarum rerum, elegans, ac diligens scriptor in historia Regis Catholici multa verba, & quidem eloquentissimè de beato Petro Arbueso fecit, quem quidem vocat virum iustum, & optimum, singulari bonitate, & modestia præditum, sacris literis, & doctrina excultum, sanctissimum, innocentissimum, &c. Eiusque historiam fusè prosequitur, & varijs scripturis authenticis illius veritatem testificatur.

Omitto quæ frater Didacus de Murillo, frater D. Ioannes Lopez Episcopus Monopolitanus 4. parte historiæ S. Dominici Doctor Petrus de Medina in libro *De las grandezas, y cosas memorables de España*, capitulo 154. Doctor Don Ioannes Britius Abbas sancti Ioannis. Frater Rodericus Yepes Hieronyminianus, in tra-

& statu terræ Sanctæ cap. 3. Michael Martinez del Villar in supremo Aragoniæ Consilio Regens in lib. patronatus Bilbilitani. pag. 513. breuiter quidem sed elegantissimè de beato Petro Arbueso hæc verba facit. De aquel santo varon Maestro Epila de Arbues, Inquisidor de Aragon, cuyo valor y virtud, vida y muerte (pues murio martyr por la defensa, y propagacion de la santa Fè Catolica) hizo famosa su patria. De eodè sancto Ludouicus de Torres, postea Cardinalis initio epistolarum Ioannis Verzosæ mentionem fecit. Item Guadalajara noster, in libro Expulsionis parte 2. cap. 1. & 4. Pontificali. lib. 10. cap. 5. D. Don Ludouicus Sarauia huius sanctæ Ecclesiæ Canonicus in tractatu de iudici- bus adiunctis ordinario.

Omitto, quæ ego ipse varijs locis operum meorum soluta oratione, versu etiam, conscripsi de laudibus sancti Mastrepilæ, quæ nunc hoc poemate (sicuti etiam in libro de illius vita, morte, & miraculis patriæ, & Regno Aragoniæ vulgari, & diffuso sermone composito) conclusi. Mitto etiam alios Auctores quam plures, qui de hac re multis verbis in manu scriptis, vel etiam in lucem editis libris, copiosè, diligenter, & eleganter

ganter tractauerunt, vnum tamen ex multis absque culpa silere non possum, Martinum Azpilcuetam Nauarrum, operum tomo 2. Commentario tertio, vbi de Canonicis Regularibus Ecclesie Pampilon. & Cæsaraugustanæ breuiter loquitur, & fallitur sic dicens. *In quibus à tempore immemoriali sic viuunt, & in quibus vixerunt nostra etate & antè illam, viri tam iuris diuini, quàm Pontificij callentissimi, & vita integerrimi. E quibus fuit ille beatus Martinus, qui Legionè in valde illustri Monasterio pro sancto colitur, & ostenditur. Et celebris ille Magister Epila miraculis clarus in monasterio S. Mariæ del Pilar præfatæ Cæsaraugustæ. Nā quamuis alioqui fuerit grauissimus auctor, bis paucis verbis errauit in historię veritate. Nā Ecclesia Virginis del Pilar non est Monasteriū, & quamuis sit principalis Ecclesia Canonico-
rum Regularium, multum tamen diuersa à Metropolitana, in qua ipse beatus Petrus Canonicus vixit, occubuit, & sepultus est, & multis miraculis viuus, & nunc mortuus floruit.*

METROPOLIS CÆSARAVGVSTA-
na, Doct̃oris Vincentij Blasci.

Quisquis ad hæc templi concurrat tecta micantis,
Innixus precibus, præparat astra sibi.
Sumit opes humilis, supplex subsellia diuûm,
Deuotus grates, æthera moxq̃ feret.
Hoc Rex Alfonsus magnus bellator, & armis
Inclytus Augustum fecit, & auxit ouans.
Captiuum spurco Maurorum felle piavit
Ornans diuitijs culmine, dote, choro.
Raymundus fratres intèr: primordia sedis,
Sanctorum miro, & maximo honore beat.
Post illum venitque puer, martyrque Domingus
Qui templum vita, nomine, morte sacrat.
Denique Mastrepila innumeris hæc tecta coruscans
Miraculis ornat, sanguine, fine, nece.

EIVSDEM D. V. BLASCI, IN LAV-
dem Metropolis Casaraugustanæ.

Si illius priscae memoretur machina molis,
Si in mentem veniat Salomonis fabrica templi,
Ars radijs fulget paribus: sed nostra vetustis
Metropolis præstat templis, quàm stella coruscans
Telluris

Telluris faculis ingenti lumine. Namque
 Si quæ illic fuerant Mosis velamine ritus
 Teçta prius : fulgore nouo reſerata videntur,
 Tempore Chriſtiadum, quo lex, quo gratia regnat,
 Et tenebras pellit, veteris contagia noxæ
 Lumen in extinctum, cælos quod & æthera Chriſtus
 Clarificat, noſtrisque Deus perſiſtit in aris,
 Velatus ſpecie panis, viniq; figura.
 Splenduit illa quidè̄m rutilo inter ſculpta metallo,
 Fulget noſtra magis cæli dùm munera ſacri
 Continet, & Chriſti corpus, cum ſanguine ſeruat.
 Conſtitit illa vetus Salomonis fulta columnis
 Nobilibus: ſed enim ruitura ſtructa ſub umbra
 Floruit ad tempus. Duratura aula per æuum
 Noſtra nitet; velut igniuoma ſub lampade ſolis
 Irradiant ſtellæ; luna vel ſubdita fulgent
 Dum capiunt lumen cæli Titanis & alti.
 Hæc priſcis præſtant, quantum vincetur imago
 A re cuius imago eſt. Quantum à corpore Chriſti
 Manna datum patribus. Quantum res ipſa figuram
 Excedit, fulgensque dies æſtina tenebras.
 Magna ſalutiferi eſt noſtras hæc aula lauacri,
 Qua potus, cibufq; ſacer, corpusq;, cruorq;
 Offeritur domini, qua vel confefſio culpas,
 Et maculas cordis delet, ſoluitq; reatus.

Reliquias diuûm Vincen i possidet, atque
 Laurenti, ignis edax quos tollit ad astra beatos,
 Martyrio tortos grandi, quos flamma tremendis
 Ignibus exussit, tulit, & super æthera. Necnò
 Pignora Valeri patris, puerique Domingui
 Martyris, & Petri Arbuesi nunc corpora claudit.
 Sed quis tantarum rerum cognomina verbis
 Explicet? & valeat totidem describere partes
 Metropolis nostræ? fulgens hîc promicat aurum,
 Et nitet argentum, crocei vel magna metalli
 Pondera resplendent. Multis conuexa feruntur
 Turribus in cælum. Ramentis cuncta nitescunt
 Auratis. Lapidés, postes, fastigia, turre,
 Porticus, atque bases, laquearia, culmina, tigni,
 Testudo, vectes, clauésque, repagula, portæ
 Atria formosis pavimentis, tecta, lacunar,
 Et reliquæ partes. Quas nunc numerare paratus
 Obruor ingenti mole. Innumerata sub istis
 Posteritas scriptis multis veneranda sequatur.

FINIS.

IOANNIS BERZO.
SÆ CÆSARAVGVSTANI
MARTYRIENCOMIVM, CVM ALIIS
nonnullis, quæ omnia spectant ad laudem Ma-
gistri Petri Arbuesij Epilensis: olim nostræ
sedis, nunc cęlestis aulæ Canonici.

DOCTISSIMIS, ET
RELIGIOSISSIMIS VIRIS
DECANO, ET CAPITVLA-
ribus Metropolis Cæsarau-
gustanæ.

D. V. BLASCVS EIVSDEM ECCLE-
siae Canonicus Pœnitentiarius. S. D.

*D*oannes Berçosa civis Cæsaraugustanus, & Poeta excellentissimus ante annos octuaginta quinque (clarissimi Patres) Encomium martyrij in laudem fratris nostri Petri Arbuesi, quem Iudæi inter chorũ, & altare huius Metropolis, atque in odium fidei interfecerant, heroico carmine (adhuc iuuenis) composuit. Hoc vero inuentum est, quo tempore, ipse de eodem argumento opus Peristephanon, seu de Coronis Sanctorũ Aragoniensium, vita, morte, & miraculis eiusdem Sancti concinnaueram. Quum autem istud, iam in lucem editum, vobis obtulerim, donauerimque, equum iudicauit Berçosæ Encomiũ, quod ipse maioribus nostris, Priori scilicet Canonicis, & Capitulo dicauerat, quàm castigatissimè à me nupèr impressum, mundoque, & vitæ restitutũ, & meis operibus adiungere, & glorioso nomini vestro, & patrocinio consecrare. VALET E.

Datum Cæsaraugustæ Idibus Sept. 1623.

Religioso Canonicoꝝ Se- dis Cæsaraugustanæ coetui.

IOANNES BERÇOSA. S. P. D.

Bona si virtutis me vestræ fulgor reli-
giosa cohors : nulli quæ hodie sub
Christo militat religione inferior
identidem deterruit, ne has lucu-
bratiunculas nostras vobis nuncu-
parem : tamen cum aut prorsus ni-
hil esset scribendum, aut sub nominis vestri tute-
la in publicum prodire oporteret, quicquid id es-
set quod scriberemus (ad vos enim quod de huius
martyris laudibus decantatur collegæ olim vestri
vt eius exitus est te status sanctissimi, præcipuè spe-
ctat) operæ duxi precium : hunc pudorem verius
rusticum dixerim quam ingenuum excutere, atq;
hoc opusculum vobis dedicare: quanquã nec eru-
ditio, nec vlla virtus mea eiusmodi est, vt liberũ
mihi esse putem his intempestiuis nugis obstre-
pere: habetis igitur has cessationes nostras, etiam-
si nõ infrugiferas nomini vestro inscriptas, vt eius
authoritas mihi ab inuidia momorum suffrage-
tur: scripserunt quidem alij de martyrij Enco-
mio, inter quos beatus Cyprianus haud ignobilis
martyr primum (quod ego existimarim) obtinet
locum: his tamen oleum & opera neutiquam pe-
rijt: partim enim à Deo: partim ab hominibus:

pleriq; etiam à Deo & hominibus sui laboris præ-
cium receperunt: ego vero præter Deum à quo
nisi à vobis expectem non video. Quare viri reli-
giolissimi nostro adeste labori, & vires dabit ipse
fauor. Nanque (vt inquit ille.)

Abdita quid prodest generosi vena metalli:

Si cultore caret? quid inertis condita portu

Si ductoris eget ratis efficit?

Efficietis profecto, vt qui nunc ineunte ætate hæc
fatis magna mea sententia exhibemus: cum inge-
nium iam longo post liminio ematuruerit, multo
maiora exhibeamus. Quod non desperamus vos
esse facturos, si vel minimam nostri animi in vos
propensissimi rationem habueritis. Quod si hæc
vna spes deccollarit, & vos in quibus ego sacram
anchoram constitui in medio mari vela nostra de-
feritis, non propterea tamen ad restim (quod aiunt)
res nobis redibit: pietas siquidem qua hunc mar-
tyrem prosequimur reliqua erit, magnum incita-
mentum, & ad scribendum aculeus futura, cuius
auspicijs hæc scriptis prodidimus: plura & maio-
ra prodicuri, si vires animo responderint.

VALETE.

AVTHO-

AUTHORIS AD SANCTUM PNEUMA INVOCATIO.

Spiritus alme faue: paraclesim infundito nostris
Mentibus, & lingue dirige verba mea.

Numineq; aspira sacro, & corporis ædem
Sanctifica nostri: criminibusq; leua.

Carnales hebeta sensus, da mentis acumen:
Et desiderijs imbue corda bonis.

Excute, quod spurcum est, & tota refulgeat intus:
Ut sic cultoris digna sit ista domus.

Error abi procul hinc, & lingue cede disertæ:
Cultore hoc nostræ non potes esse domi.

MARTYRII ENCOMIUM.

ET si martyrij nimium venerabile nomen
Spernere non equum est, nec in hoc trepidare favore
Discendi, neque enim nihil hic dubitasse negabo:
Sed tamen insedit quæ iam sententia menti

Vincit;

Vincit, & accendor referendæ laudis amore,
 Et me virtutis (de qua mihi dicere mens est)
 Efficit audacem decus, & calcaria iungit:
 Meque loqui cogit de tantæ pondere molis.
 Cumque tacere decens non sit: penitusq; pudendum
 Sit dixisse nihil, tamen hæc res subuenit una:
 Talia tentanti quod non timor offuit ullus:
 Quominus ad finem cuperem deducere versum,
 Sic igitur veniam laturum spero petitam,
 Si quid in hoc curtum fuerit: curuumq; libello.
 Cedant ergo animo vires in carmina parua,
 Scribamusq; omni pulso de corde timore.
 Nostrum oneret quamuis immensa potentia Christi
 Ingenium, ut quo se referenda laude fatiget
 Martyrij, magis hoc nimia suffocet id ipsum
 Copia materiæ, fractum succumbat earum
 De quibus hic agitur grauitate ac pondere rerum.
 Laudis in eloquium quamuis sermonis apertum
 Vim tantæ laxis nequicquam exprimat habenis:
 At nonnulla tamen (nisi me sententia fallit)
 In sermone fides erit, & reuerentia nostro,
 Quæ munita vage diffundat versibus illud:
 Quicquid materiæ ingenium commouerit impar.
 Cumq; fatigetur truculentis orbis in undis,
 Implicitiq; malis tantis nitamur ad omnes

Laudandum eximios nimium, pulchrosq; salutis
 Proventus summa cura, studio, atque labore,
 Hic ego cur demens extinguar territus? aut cur
 A tam deuoto reuocer formidine capto?
 In quo noster agit de vera sermo salute?
 Quod si quanta mea est pietas consyderet, atq; id
 De quo tractamus ludex examinet æquus,
 Castigetq; rei directo examine pondus,
 In quas laudis amor scribendæ obtruserit ingens
 Confusi syrteis animi miretur, & unquam
 Esse parem nostris cæptis me posse negabit.
 Et quisnam est oro quem res non terreat ista?
 Quem non ipsius subuertat ponderis horror?
 Nanq; vel in tanto mentis miranda rubore est
 Formido, quæ nos agitet, perturbet, & angat,
 Cuius vim quanto pænitus perspexeris, ipso
 Aspectu tanto venerandæ lucis odorem
 Maiorem emittat, præclaro lumine mentem
 Frangat, ut in medijs caliges luce diei.
 Debemus siquidem tota perpendere mente,
 Quanta sit haud unquam morituræ gloria vitæ,
 Qua purgare licet spurci contagia mundi,
 Augeri ut merces, & tolli crimina possint.
 Hic vitæ status est, & consumatio nostræ.
 Hic omnis mundi terror perit, atq; labores,

Hicq̄ procellosæ pereunt discrimina vitæ.

Martyrium ærumnas, & cuncta pericula tollit:

Et nos æthereæ consortes efficit aulæ.

Hoc fundamentum fidei est, & grande salutis

Præsidium, & quamuis non una est semita tantum:

Tendere cælestem per quam possimus ad arcem,

At melius pænis multo comitantibus itur.

Excuiat quisquis, tacitoque in corde volutet:

Quam sit honorificum, tanto in discrimine nullos

Carnificis gladios, aut verbera sæua timere:

Quinimmo audaces animos, sensumq̄ tenacem:

In quo credatur mentem exhalare dolore:

Atque id in augmentum virtutis sumere, dirus

Vtile quod lanio tormentis cogitet esse.

Quid tam glorificum est? quid tam laudabile? quid tam

Acceptum Christo? aut maiori nomine dignum?

Quam cum tortoris crudi redeunte flagello

Corporis auulsa torti cum parte trahatur

Alterâ, quæ duris cruciatibus illa vellat:

Sanguinis & viuæ manent de corpore guttæ

Stet tamen immotus, pæna quoque fortior ipsa:

Hoc solum secum voluens, ac pectore versans,

Quod plus sit passus pro quo patiatur & ipse

Christus in horrendo pro nobis mortis agone.

Martyrium est finis delicti, meta laboris,

Martyrium ad veram recto nos calle salutem
 Ducit, & in pugna patientes præcipit esse.
 Quo velea intereunt certè, quæ summa futuro
 Censeri, tormenta queant discrimine, pœna
 Martyrium nisi nos exutus redderet omni.
 Tunc quod quisque gerat fidei cognoscitur omne
 Robur, & ætherei quæ sit fiducia regni:
 Venerit in linguam simul, atq; opprobria vulgi
 Et cum sese animo stabili firmaverit inter
 Insanum vulgus, conuincens, atq; repugnans:
 Agrius atq; ferens quàm quæ fert vulnera Christi
 Quicquid in irrisum iactarit sermo prophanus.
 Ut cum ex aduerso feriant si littora fluctus
 Mole reluctanti, reuolutum ferrea pulset
 Saxa licet crebris undarum anfractibus æquor:
 At pulsata tamen virtus immobilis hæret,
 Nec cooperta cadit circumspumantibus undis.
 Nanque quid est illis aliud? quàm prava voluptas
 Verborum, sermo vacuus, pectusque caducum,
 Quod quacunque ferit ventus, torquetur, inanis
 Ut quæ huc ac illuc ventis agitatur arundo.
 Atq; hæc dicta velim de se quicumq; reantur:
 Dura quibus mens est semper, feritasque maligna
 Pectoris à vero vitæ splendore fugata
 Dissentit, cum fert furor, & dementia ducit.

O cæcas hominum mentes, o nescia veri
 Pectora, & in tantis nimium obdurata tenebris.
 Gloria martyrij cum totum illuminet orbem:
 Temporis inq; illo cum sit spes tota futuri,
 Odistis lucem paradisi oblita bonorum?
 O infælices homines, quos gaudia mundi
 Oblitos retinent mortis, quos nulla gehennæ
 Tormenta, aut nulli terrent sine fine dolores.
 Tantane vos huius tenet hic fiducia mundi?
 Hanc ut nolitis vitam mutare perenni?
 Ast in delitijs delectet degere more
 Sardanapalitio, victuros vsque putatis?
 Semper & in tanta vitiorum sorde futuros?
 Anne hos cælesti fruituros creditis aula?
 Qui cypriæ hoc seculo serui bacchiq; fuerunt,
 Delitijs operam nauantes corporis omnem.
 Quæ tanta est igitur quæ sic insania mentes
 Ocupat? & cæli prohibet vos sede potiri?
 An qui pro vobis miseranda morte profudit
 Vitam, pro Christo corpus macerare timetis?
 O quam res vestras male constituistis amici.
 Nam dum curatis, ne sit miserabile corpus:
 Redditis obstrictam mentem cum corpore morti.
 Scilicet ex huius praua dulcedine mundi:
 Nullus ad eternæ peruenit gaudia vite.

O quanto melius, qui mille laboribus, atque
 Ærumnis cæli sedem peperere beatam.
 Sed longè melius, qui cum sua vita sat esset,
 Carnificis gladio crudelis colla dederunt.
 Fecit ut hic martyr, cuius nos nomine tantum
 Ausi opus hoc fuimus nostris iniungere nervis.
 Quem cum pro vita cælestis vita maneret:
 Pro Christo tandem madefecit sanguine terram,
 Ut cruor in cælo meliorem ostenderet, & nos
 Sanguine quem fudit morbo mundaret ab omni.
 Tanta est martyrij preciosi gloria, quam nec
 Concipere aut animo, aut verbis explere valemus.
 Nam quid vel maius nobis, aut amplius unquam
 Largiri potuit? quam nos quos morte redemit:
 Pro se tantundem facturos esse docere.
 Mortuus est, ut mens mortis foret inscia nostra.
 Pertulit humanæ spaciū miserabile fortis,
 Qui res humanas nutu regit, atque gubernat.
 Ut quod sit passus, nobis sit reddere visus.
 Martyrioq; datur clara confessio voce:
 Cunctaque, que ad veram sint certa viatica vitam.
 Cuius qui digni meruerunt esse, subactæ
 Conditio his puchro mortis certamine victa est,
 Et mundi demum caruerunt labe prophani.
 Non etenim dubium est, animo quicumq; virili

Immensum ac semper Christi laudabile nomen
 Non detrectarunt propriæ præferre salutis:
 Quin his cum magno referatur fœnore merces.
 Redditur integrior moriendo vita, diesque
 Ponitur ante oculos expulsis clara tenebris,
 Quæ nos ad vitam quasi per compendia ducat.
 Ut ferro vitis quoties abscinditur, tua
 Vestitur melius, tunc cum noua pampinus exit.
 Talis est primo pro religione fideque
 Martyrij casus, sequitur sed post modo fructus,
 Qui fuso audacter condemnat sanguine vitam,
 Ut subiens mortem, vitam custodiat ipsam.
 O quam præclarum est, o quam sublime, tot inter
 Carnificum instrumenta fidem seruare tenaci
 Mente, nec in tanto quidquam dubitare periculo.
 Quid tam magnanimum est? quid tam vel fortè, vel ingès?
 Quam libertatis dominum, authoremque salutis
 Inter carnificum tot circumstantia tela
 Sæpius ex imo deducta pectore voce
 Protestantem illi cum corpore dedere vitam.
 Quod si tunc positus tanto in discrimine ponas
 Ante tuos oculos, quam detestabile monstrum
 Dedecus est, fœdum nil plus, nec vilius esse
 Seruitio, tantis votis nihil esse petendum:
 Optandumue tibi, quam sæcli cladibus huius

Ducendum, ac tantis spoliandum sordibus esse,
 Nec iam casuri viuendum tempore longo
 Inter tot casus, & tot discrimina mundi.
 O quam presentes animos in praelia sumes.
 Quid tibi cum seculo hoc? cui lux est pacta perennis.
 Quidue iuuant huius tantum commertia vitæ?
 Quem iam sublimis deposcit regia cæli.
 Hos sine in obscæni sentina viuere mundi,
 Quos nec amor Christi, pietas nec commouet ulla,
 Vt tandem ex tanta vitiorum sorde resurgant.
 Pæna mori quibus est, & vitæ magna libido.
 Te Deus elegit, subitis vt casibus orbis
 Ereptus martyr potuisses esse, viamq;
 Iussit vt æthereas sic præmediteris ad oras,
 Vt tuus egregium faciat te sanguis in illo
 Iudicio, quo cuncta dabit Deus omnibus æqua
 Lanæ, ubi pro meritis referentur præmia cuiq;
 O quam lætus eris coram tot gentibus, omnis
 Et labor, & curæ, dolor, atque pericula vitæ,
 Vulneraq; in tergo pro Christo lata benigno
 Non ingrata tibi conuersa in gaudia fient.
 Miles ab aduerso, quoties redit hoste subactõ
 Victor conspicuus, spolijs & clarus opimis
 Quæ tulit in bello pugnando vulnera iactat,
 Et fouet, & tractat, tractando gaudet, & ingens

Auctoramētum ducit, quod vicerit hostem.
 Nauta procelloso iactatus in æquore, letus
 Contigit ut primum fœlicia littora, ponti
 Et decimos fluctus, & seua pericula narrat.
 Gratus enim labor est, qui se discrimine cernit
 Ereptum, cum nullus adest metus ante malorum.
 Et quæ sit requies illo plus grata labore?
 Per quem habeat lætum quæcunq; tragœdia finem,
 Atque (quod est maius) per quem lux vera paretur.
 Fortuna est igitur toleranda viriliter omnis,
 Ut latum superas quod te deducit ad oras
 Fiat iter, totiesque tibi potiare cupitis.
 Et quisnam dubitet contra conatibus ire
 Carnificum scuto fidei, galeaque salutis
 Indutus? quin his victor clarissimus armis
 Euadat, quisnam hoc scuto pugnare recuset?
 Spicula quo lanij, durosque retorqueat ictus,
 Et vanos faciat tenui cum flamine, quoque
 Percussisse putet, iaculo feriatur ab illo.
 Grande minas hominum decus, & constantia summa
 Spernere, & excusso suspendere iurgia naso.
 Sic qui destruxit belem, occiditq; draconem,
 Et fremitus, rigidasque minas, rabiemque leonum,
 Quæ non defecit, fidei constantia vicit:
 Dum spernenda docet fallacis numina belis,

Atque

Atque Deum tota contendit mente colendum.
 Sic qui in fornacem iussu sunt regis adacti
 Ardentem pueri, retulerunt præmia factis
 Digna suis, ignes dum sunt tolerare parati,
 Crudelisq; prius quæuis tormenta camini,
 Quam statuam edictum iuxta reuerenter adorent.
 Sic ignis pereunt vires, sic flamma recedit,
 Sic ope diuina intactos præteruolat illos,
 Atq; in eos ipsos ingens violentia flammæ
 Sæuitiam exagitat, viresque exuscitat ignis,
 Qui nimium innocuis incendia tanta parabant,
 Sic tormenta ferunt alijs qui inferre dolorque.
 Iussa; crudelis cogebant seua tyranni.
 Quinetiam pueris res est punitus in ipsis:
 Dum flammam euadunt, & eos dum cernit inultos:
 Quos absorbendos insano credidit igni
 Hinc ego sat possum notis ostendere signis,
 Quam non credibilis virtus concessa sit vni
 Martyrio, ac rursus cruciatus quanta sequatur
 Gloria, cum nec eos ignis violentia frangat,
 Iurgia nec mentes subuertant vlla, nec ira
 Carnificum, sed mens sufferre sit omnibus vna
 Supplicia, atq; graues pænas, ignesque camini.
 Quæ tanta in pueris fidei constantia fecit,
 Vt nihil ijs læsis pænae pateretur id author,

Quo nimium indigne sententia dira iubebat
 Torqueri, & flammis totos crudelibus uri.
 Ergo martyrium cum sit sublime, superque.
 Sydera conspicuum plusquam comprehendere vires
 Humane valeant animo, nedum ipse referre
 Versibus ingenij veræque expertibus artis.
 Nunc opus est illo, cum iam subuertitur ipse
 Mundus, & occulte concusso labitur orbe.
 Prætereo quanta est (dictum quod oportuit esse)
 Gloria ad aspectum Christi sine labe venire,
 Atq; in perpetua semper regnare quiete:
 Esseq; ab exitijs tutum nutantibus orbis.
 Atq; hæc martyrio virtus est summa, quod hostis
 Cogitur illius (sub quo tu præside pugnas)
 Signa sequi, positis quibus in te venerat armis.
 Constanti ergo fide, robusto pectore contra
 Atroces sæcli fremitus: iramque sequentum
 Pugnandum est, pavidam nec quicquam mente timendam.
 Quod si te numi grandis congestus aceruus
 Detinet, & sanctæ nimium contraria menti,
 Expultrixq; boni ambitio vetat esse salutis
 Consortem æternæ, verbum cælestem memento,
 Quod sacro sanctus Matthæus concinit ore.
 Quisquis in hoc animam pro me diffundere sæclo,
 Et meus in pæna socius dignabitur esse:

Centupla cum magno referetur fœnore merces:
 Seculaq; in cœlo regnabit in omnia fœlix.
 Quid rogo iucundum magis est? quid dulcius illo?
 Quod Deus, & dominus cum sit, mundiꝫ redemptor
 Dat secum hæredes cœli regnare superne,
 Qui se gesserunt pugna patienter in omni,
 Seu qui iucunda vitæ vixere ruina,
 Seu qui viuentes in mundi sordibus huius
 Delitijs dixere vale: tenuemq; sequuti
 Eius in hoc mundo viam viuentis ad astra
 Munire viam, & fœdi caligine mundi
 Subducti tandem tetigere cacumina cœli.
 O grande, ac ingens, & inenarrabile munus,
 Et quod contemplans horresco dicere, lingua
 Mensq; labant grauitate rei, viresq; fatiscunt.
 In nos ut largam se munificentia Christi,
 Usque adeo exhibeat? tanto ut tueatur amore
 Res nostras? ut quæ nobis optare fuisset
 Grande nefas (tot sunt totus quibus orbis inundat
 Criminibus) nunquam sperantibus offerat illa.
 Sub duce quis tanto morti non obuius ibit
 Miles? & oppetere hic multo quam viuere mallet?
 Si quis dux, similis ve ducis fœlicior alter
 Proposita pugnare tibi mercede iuberet:
 Quem non ignoras tanto maiora daturum

Munera, quo melius bello te gesseris illo.

Non in degeneres rueres interritus hostes

Propositis maiora petens? tibi plurimus hostis

Terrorem incuteret? quin finem imponere bello

Et tandem egregia possis mercede potiri?

Nonne videretur stipula tibi vilior ipsa

Vita? reportares dum belli clara trophæa?

Degener ô miles, verique dignare quid hæres

Sub duce qui cælum nutu terramq; gubernat

Excusso de corde metu te credere pugna?

Qui non diuitias, nec mundi vana caduci

Imperia, ingentes nec opes (quæ ignara futuri

Mens hominum bona summa putat) promisit, at illam

In cælo secum vitam sine fine beatam.

Qua quid amabilius? cum qua quæ munera possunt

Conferri? ô forti duntaxat milite dignum

Munus, & immensi verique potentia Regis:

Ecquis ad hæc per iter non tendat præmia mortis

Miles? & expellat mundi morialis honores?

Ecquem viuendi teneat tam sæua cupido?

Nolit ut impositis caput exonerare tenebris?

Et proprias ire ad sedes? ubi lucida cæli

Templa manent alti requies ubi certa laborum:

Pax ubi securus est, stellis ubi florida regna.

Hic patria est, hic vera domus, verique penates.

Nanq;

Nanq; ærumnoso quo diuersamur in orbe
 (Vmbra velut tenuis quæ induc̃ta nube recedit)
 Vita abit, & certi præsens nil continet hora.
 Nulla in eo requies toto est, pax nulla, sed usque
 Assiduis agimur bellis, lassisq; senecta
 Expulsis de sede litis orbem occupat ate.
 Nec numerosa valent reparare incommoda, tantum
 Destruit illa suis nimium pernicipibus alis.
 Iurgia non paci? placide non bella quieti
 Anteferes? nec tenuantis casibus orbis
 Eripies? minimè reuens diffundere vitam
 (Res ita si quando tulerit) macerare quod omni
 Cogaris, & debes corpus pro præside mundi
 Tempore, & in blanda inuitamenta malorum
 Ire, nec istius sectari gaudia mundi,
 Quo te uno vitæ potes insinuare perenni.
 Sed tamen ô quanto per mortem gloria cæli
 Efficitur maior, quanta bipotentibus illam
 Lætitia foribus subliment intratur in aulam.
 Et quid ferre potes? quod non sit passus & ille
 Immenso rectore satus stellantis olympi?
 Angeris ærumnis? ærumnas pertulit omnes:
 In te v&sanus populus conuitia iactat?
 Ludit, & insultat? sequeris vestigia Christi:
 Qui miserabiliter populo insultante per urbem

Ad graue supplicium ridendo inductus amictu
 Est tractus, pœnaq; reos dissoluit ab omni
 Morte sua, & nostræ miseratus sortis, olympo
 Effecit dignos, eiusq; in sede locauit.
 Ergo si sit opus tam magni exempla sequutus
 Authoris multo cum sanguine perdere vitam
 Nemo reluctetur, fideiq; occurrat in armis.
 Quam sit dulce mori, contra quam viuere fœdum,
 Qui cupit ætherei de pasci lumine regni,
 Quique elargitis dignus desyderat esse.
 Martyrij tetigi laudes, mea musa cucurrit
 Optatum per iter, nec cursum tarda peregit.
 At voluisse tamen satis est, non carmina iactò,
 Quæ quamuis uno non sint tibiicine fulta,
 Vix sufferre valent tantarum pondera rerum.
 Quod si forte aliquid summo libauimus ore
 Laudibus ex tantis, & in his sanctissime quicquam.
 Martyr ope, auxilioque tuo promouimus ultra,
 In mare ne quicquam latum deueximus undas.
 Nanq; prius cursu leporem testudo præibit:
 Cantandoque prius præuertet achantida cornix,
 Et pars in tenebris mundi versabitur omnis
 Cimmerijs Christi ritumque oblita sacrorum,
 Quam non martyrij fuerit laudabile nomen.

¶ Encomij martyrij finis.

EPI TAPHIVM
MAGISTRI PETRI
ARBUESII.

Hic infraeta iacet fidei pars maxima nostræ:
 Arbuesi hæc etenim marmora corpus habent.
 Marmora corpus habent, ceperunt sydera mentem:
 Hæc spolijs gaudent, nec minus illa suis.
 Hic est, qui mentes hominum curabat, & ullo
 Tempore non auctam non tulit esse fidem.
 Hic est, qui recto ducebat limite, sancta
 Qui declinabant à pietate Dei.
 Hic est, qui fuso pro Christo sanguine tales
 Debere exemplo nos docet esse suo.
 Propter quæ fælix cæli nunc insidet aula,
 Sic est in cælum premeditatus iter.
 Hoc est, cur sanet, quem non podalirius olim
 Nec vi sanasset fictus apollo sua.
 Nanq; hic incerta multi dubiasque salute
 A non credendo conualuere malo.
 Queq; diu fuerant dissuta coire videmus:
 Inque suum & proprium membra redire locum.
 Hæc pius erga homines terris miracula monstrat:
 Vitæ (me Christo) signa decora suæ.

Ergo

*Ergo cui puppis vento torquente dehiscit,
 Ad tam præsentem carbasa tendat opem.
 Nec dubitet quamuis omni compage soluta,
 Quin capiat vires fessa carina suas.
 Et tu cui recto tribuit Deus omnia talo,
 Corporis & gaudes integritate tui.
 Non minu hunc sanctum supplex & pronus adora,
 Pectora ut in sano corpore sana geras.
 Nanq; apud immensum Christum tua vota capeffet,
 Tu modo constanti sis stabiliq; fide.*

¶ QVOMODO SIT AD HVNC
 Martyrem accedendum, & eius auxilium
 implorandum, exemplo cuius-
 dam matronæ graui afflictæ
 morbo.

A Edibus ito procul medicorum copia nostris,
 Iam satis à vobis iudificata fui.
 Quippe meo vestra est minor experientia morbo,
 Hunc ars Arbuesi tollere sola potest.
 Ille potest paruo, quicquid vos tempore longo
 Nil profectura non potuistis ope.
 Ille dare huic requiem potis est finemque labori,
 Deq; thoro imposita membra leuare manu.

Suscipit hic etenim nullum pia cura magistri,
De cælo lapsa quin medicetur ope.

Ergo fatigato languentia corpore membra
Qui leuat alterius, nostra leuare potest.

Tot sunt, quos sanat, quod si describere coner,
Sub cælo quot sunt dicere coner aues.

Coner & in summo latitantes æquore pisces
Et quot sunt flores vere referre nouo.

Et quot apes pratis rosei pascantur hymetti,
Et quot hyperboreus tigridas axis habet.

Deniq; quod vasti nequisset machina mundi,
Diuina exiguo tempore præstat ope.

Hoc ego cum videam, mihi non despero salutem
Venturam sancti de bonitate viri.

Et spero, & veniet, tanta est clementia, quemquam
Desertum auxilio ne velit esse suo.

Spemq; fides sequitur, sine qua sperare salutem.
Sit sine remigio linteæ secare fretum.

His me cum videas munitam orare salutem,
Fundere & ad tumulum vota, precesq; tuum:

Silicet, ut saner, faueant tua numina nobis,
Daq; salutiferas ad mea vota manus.

Si tamen in fatis est occubuisse, meæque
Truncarunt vitæ stamina pulla deæ

Sancte tuis precibus (cuius dignissimus ipse es)

Ætherea nobis detur in arce locus.

Disce meo exemplo, quicumq; hæc marmora lustras:

Vt tibi sint comites spesq; fidesque tuæ.

Scilicet ut speres portu te posse potiri,

Omniaque in rectum restituenda locum:

Et nisi prima fides præcedat verba precesque.

Quod super impones protinus omne ruet.

His tua si remis fuerit suffulta carina:

Iussaque (quæ coluit) si colis ipse Dei:

Non dubita huic lacera pelago te credere naui:

Optata toties quin potiaris ope.

FINIS.

IOANNIS BERZOSÆ

Encomij Martyrij Iacobi de Guete

Encomium.

Quis stupeat tormenta ferū truculenta Neronū?

Quis Daciane ferox ad tua verba cadet?

Bethlemios: ô tu, tenero qui sanguine campos

Fudisti infantum cuspide sæue truci:

Valeriane, vel ô reliqui, sæuissima Christi

Carnificina: canes quos peperere truces.

Quis dehinc (Berçosæ docti si encomia voluat

Martyrij) trepidet spicula vestra rudis?
 Horrida verba, minæ toruæ, gladijque tyranni
 Ponderis in quenquam sunt, habitura nihil.
 Nil neruus, crates, craticula, fuscina, flamma,
 Lamina, nil fustes, unguia, centra, cruces:
 Scorpio plumbatus nil, nil suspendia, pecten,
 Nil rota, nil luxans articulosque fides.
 Ferrea nil forpex, uncus, discerptio, prælum;
 Ascia, nilque cyphon, serra, colusque nihil.
 Culeus, aut ichrion, clauus, nil suppliciorum,
 Impia carnificum quod meditata cohors.
 Te duce Christicolis mens imperterrita perstat
 O BERZOSA: recens urbis & orbis honor.
 Perge igitur iuuenis iuuenum clarissime, perge,
 Qualia fila tenes, talia pensa trahas.

¶ Laus patri, & charo cum sancto pneumate nato:
 Quis communis honor, gloria, & imperium.

Celeberrimo Doctōri Vin-
centio Blasco Cæsaraugustanæ Metro-
polis Canonico Pœnitentiario, sancti
Officij Consultori Theologo, &
Hospitalis Regij, & generalis
moderatori.

Don Iacobus Aznarez Iuris Ciuilibis Doctōr, & libe-
ralium Artium Magister.

S. P. D.

QVam iucundum, & gratum mihi fuerit, &
quã magni faciã (Doct̃issimè Blasce) quod
opus Peristephanon, seu de Coronis Sanctorũ,
Heroico & sublimi carmine à te decantatũ ante
quam prælo mandaretur, mihi legendum propo-
sueris, non est vt paucis explicem. Cum enim
meæ facultates ita sint pertenuēs, & ingenium
imbecille, ea quæ à tanto viro omnigena erudi-
tione clarissimo, & in scribendo iam pridẽ ver-
fato, ad docendum me potius, quam aliam ob-
causam mihi oblata fuisse iudicaui. Quod vt cum
que fuerit factum, non vulgaris gratiæ locũ apud
me obtinebit, sed inter maxima beneficia nume-
rabitur

rabitur collocabiturq; semper. Et vero incredi-
 bili gaudio, magnaq; vtilitate legi, & perlegi
 opus summa elegantia constructum, & admira-
 bili doctrina præditum, & quod breuitatem (quæ
 teste Demostene difficilima res est) claritati, do-
 ctrinæ, grauisimisque sententijs iunxisse, sanctorum
 Aragoniensium gesta, à vetustatis caligine, &
 summa fere omnium nationum obliuione vindi-
 casse videatur. De omnibus autem operibus tuis
 sic sentio, vt in bonum reipublicæ, & in illius vti-
 litatem, (si aliquid meis votis apud te proficere
 possum) in lucem sint proditura; ea præsertim
 quæ de historijs Aragoniæ ab eius primordijs
 summa eruditione Latine habes concinata. Ne
 res nostræ quibus ab externis nationibus neque
 excellentiores, neque pares factæ sunt, ab eisdem
 propter Latinorum scriptorum inopiam igno-
 rentur, aut vnius prouincię terminis illarum noti-
 tia circumclusa delitescat. Fac igitur vir eruditif-
 simè, vt quam cito potueris, lucem videant, & cõ-
 muni Doctorum voto hoc desiderantium animum
 applica, meque tibi beneuolentissimum apud Deum
 precibus adiuua. Vale Celtiberiæ decus, scien-
 tiarum ornamentum. Cæsaraugustæ duodeci-
 mo Calendas Octobris anni 1623.

CVM LICENTIA,
Cæsaravgustæ, Apud Ioannem à Lanaja &
Quartanet Regni Aragonum & Vniuer-
sitatis Typographum.

ANNO M. DC. XXIII.

con estos nombres la llamavan.
Quando los Pobres la encontravan, à vezes la decian, Soror Maria Socorro que padecemos. Buscandola en su retiro preguntavan por la Beata del Socorro. Hablando de la Santa en su ausencia, la señalavan por el apellido del Socorro. Este adquirido, y merecido renombre del Socorro le quedò hereditario vinculo. Por el fue en adelante mas conocida, que antes lo avia sido por el Augusto de Cervellon. Todos à gritos la llamavan Soror Maria del Socorro, ò la Madre Beata del Socorro.

Esta publica vniforme aclamacion en voces de alabanças testi-

mencias, sus misericordias sus socoros. Ay otra igual alabança! de vn glorioso nombre merecido es la suprema.

ELOGIO DE ZIMOTERCI

MILAGROS CELEBRES

ilustran sus socorros.

Es la Santidad con frecuencia infalible milagros; ni à los milagros los infiere infaliblemente la Santidad. Milagros se vieron sin Santidad, y Santidad admirò al mundo sin milagros. Bien que no les niego el sumo y sumo credito, que comun

. Los acompañava el mas creci-
caval de su fervorosa oracion.
tregada toda en la contempla-
on se abrafaba el coracon en
uella dulce hoguera de la ca-
lad divina. Toda fervores, y
oritu recibia singularisimos
viores, y regalos del Señor.
anle frequentes los raptos. Or-
nariamente quedava fuera de si
r grande espacio. A donde le
gia alguna devota confidera-
on, alli se arrobava sin poderlo
sistir. Y à sucedia ir à maytines
media noche, y en ellos quedar
elevada en profundo extasi
sta la mañana.
Con estos divinos socorros a-
dava à la Religion, favorecia

gãdo y à los Menesteros à pedirle
de justicia el censo de sus miseri-
cordias.

Si en alguna repentina virgen-
cia faltavan efectos à sus manos
para subidio de alguna indigen-
cia, hazia de su lengua manos ri-
cas para el socorro. El remedio
de sus santisimas palabras. Su-
plia con superabũdancia la esca-
sez de los viles. Aun socoriendo
sus manos fue el consuelo de su
lengua la mas bien recibida li-
mosna. Reynava la ley de la cle-
mencia en su lengua. Presidia la
ley de la limosna en la lengua
desta regalada Esposa, desta Mu-
ger fuerte. De aquella de los pro-
verbios y à lo glosava asì la Biblia

mayor es a tribu-
res mayor el merito en quien
ompadecer, y la alivia. Ambos
ios pide Dios, afeeto en la co-
eracion, y efecto en el reme-
. Para vno, y otro le abrio ca-
nos acomodados la provida
nencia del Señor. Dava su ha-
nda. Entregava el valor de las
ores del Beaterio. Agenciava
as grueltas limosnas. Distribuia
os copiosos efectos en subsi-
de quantas necesidades des-
pria su caridad. Aplicava la
ncipal suma al rescate de Cau-
os. La mayor miseria es Acre-
ora del mayor socorro.

A estos efectos sobreponia el
cto de su voluntad. Añadia

a los Cautivos, asistia a los Ca-
dres Redentores, facilitava la ven-
ta de los Esclavos. La oracion to-
do lo allana. Mas poderosa es su
negociacion, q̄ toda humana dili-
gencia. Desta verdad satisfecha, y
nada de sus merecimientos ofre-
cia tambien todos los ejercicios
santos de la comunidad en alivio
de Cautivos, y en socorro de ro-
das las otras necesidades. Segu-
rísima confidente de affigidoser
la caridad de Maria el despacho
vniuersal de los comunes socor-
ros. Al confistorio de sus clemē-
cias subian los memoriales de to-
dos los atribulados. Su antiguo
costumbre de favorecer lo con-
bieron las gentes ley de clemen-

Regia.

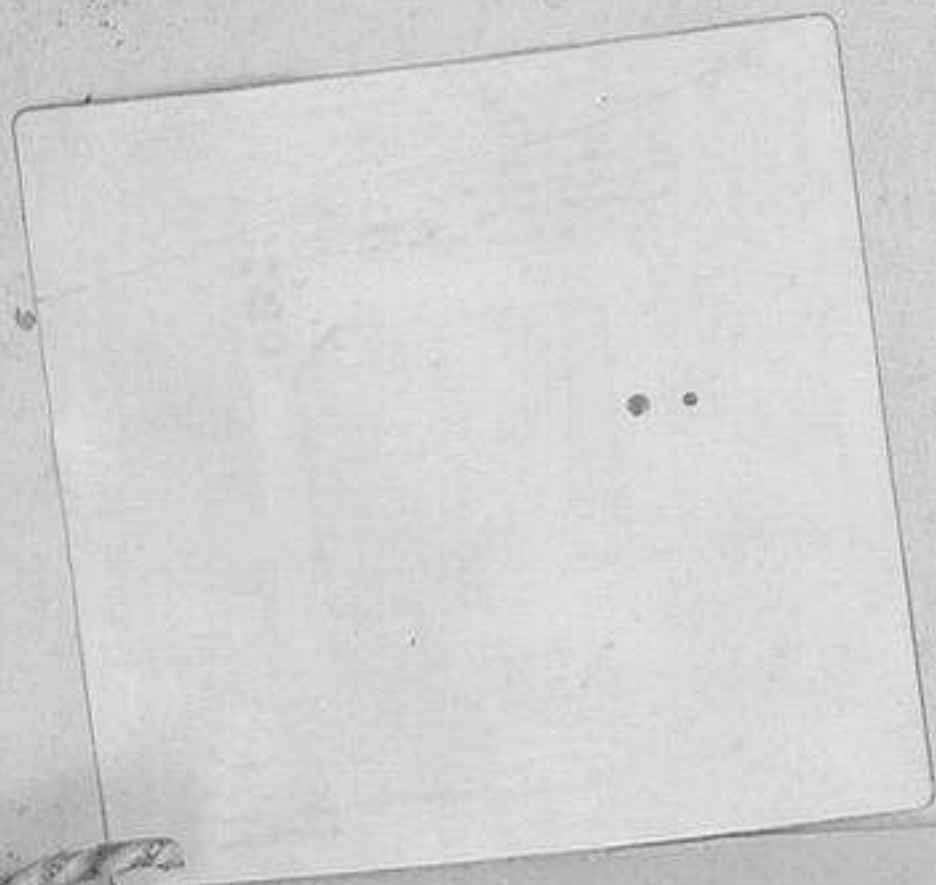
Este continuado empleo de piedades, esta perenizada tarea de clemencias, tanta generalidad de socorros hizieron à sus misericordias de nombre. Al sagrado nombre de Maria le sobrepusieron el gloriosísimo, y el mas honroso apellido del Socorro. Todos à vna voz la llamavan, la Beata del Socorro, ò Maria del Socorro, (En Idioma Catalan, Socòs) vnos agradecidos à sus favores; otros esperandolos con ciertas confianças; los demás rendidos, y aficionados al noble imperio de sus caridades protestandoles vidos respetos.

Caminando por las

monia, y califica por divina posición deste renombre. La riguedad la venero por Oracu Porque concordar con la voz blica en el credito, y aplauso instinto de superior nomen. Y gumento es insuperable, de dudas no admite lo que voz sin contradicion la fama. Voz de Dios la voz del Pueblo. Q honra, que credito, que glo igual à la desta Virgen? A Sorria del Socorro quantos la no bran la alaban. Sus piedades dieron nombre. Engrandecer quantos la llaman. Nadie puede pronunciar las silabas, que la vocan, que no en bal pangeirize sob

1027600
S.7993

28

III

699

88

s. 7641

Aragón

2-5-24

III